

**LATVIJAS NACIONĀLĀ REFORMU PROGRAMMA
„EIROPA 2020” STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANAI**

PROGRESA ZIŅOJUMS

**RĪGA
2015.gada aprīlis**

SATURA RĀDĪTĀJS

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI.....	3
IEVADS.....	5
1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS	7
2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE.....	10
2.1. FISKĀLĀ POLITIKA, NODOKĻI UN ILGTERMIŅA ILGTSPĒJA	10
2.2. IZGLĪTĪBA, PRASMES, ZINĀTNE UN INOVĀCIJAS	12
2.3. SOCIĀLĀ UN NODARBINĀTĪBAS POLITIKA, VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA	16
2.4. ENERGONEATKARĪBA, EFEKTIVITĀTE UN TRANSPORTA TĪKLI	19
2.5. VALSTS PĀRVALDES REFORMAS.....	22
3. POLITIKAS VIRZIENI	25
3.1. FINANŠU STABILITĀTE.....	25
3.1.1. <i>Ilgspējīga budžeta veidošana.....</i>	<i>25</i>
3.1.2. <i>Banku sektora stabilitātes nodrošināšana</i>	<i>26</i>
3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA	29
3.2.1. <i>Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija</i>	<i>29</i>
3.2.2. <i>Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana</i>	<i>34</i>
3.2.3. <i>Inovācijas, pētniecība un attīstība</i>	<i>38</i>
3.2.4. <i>Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas</i>	<i>42</i>
3.2.5. <i>Transporta un vides infrastruktūra.....</i>	<i>45</i>
3.3. NODARBINĀTĪBA	47
3.4. IZGLĪTĪBA.....	52
3.4.1. <i>Pirmskolas izglītība.....</i>	<i>52</i>
3.4.2. <i>Vispārējā izglītība.....</i>	<i>53</i>
3.4.3. <i>Profesionālā vidējā izglītība.....</i>	<i>56</i>
3.4.4. <i>Augstākā izglītība</i>	<i>59</i>
3.4.5. <i>Mūžizglītība</i>	<i>62</i>
3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAIČINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA	65
3.5.1. <i>Nabadzības līmeņa mazināšana.....</i>	<i>65</i>
3.5.2. <i>Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība.....</i>	<i>69</i>
3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS	72
3.6.1. <i>Energoefektivitātes veicināšana.....</i>	<i>72</i>
3.6.2. <i>Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana.....</i>	<i>74</i>
3.6.3. <i>Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana</i>	<i>76</i>
4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA	80

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

ADTP	aktīvie darba tirgus politikas pasākumi
AE	atjaunojamā enerģija
AER	atjaunojamie energoresursi
AES	Atomelektrostacija
AFI	Attīstības finanšu institūcija
AIC	Akadēmiskās informācijas centrs
AiM	Aizsardzības ministrija
ANO	Apvienoto Nāciju organizācija
AS	akciju sabiedrība
ĀM	Ārlietu ministrija
BEF	Baltijas Vides forums (<i>Baltic Environmental Forum</i>)
BEMIP	Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plāns
BIF	Baltijas Inovāciju fonds
BUPS	bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēji
CEF	Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (<i>Connecting Europe Facility</i>)
CERT.LV	Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija
CO ₂	oglekļa dioksīds
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DRG	ar diagnozēm saistītu grupu apmaksas modelis (<i>Diagnosis related groups</i>)
ECVET	Eiropas kredītpunktu sistēma profesionālajā izglītībā
EDS	Elektroniskās deklarēšanas sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomiskā zona
EJZF	Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
EM	Ekonomikas ministrija
EQAR	Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrs
EQAVET	Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipi infrastruktūras izveidošanai profesionālajai izglītībai un apmācībām
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
ESFRI	Eiropas pētniecības infrastruktūru stratēģiskais forums (<i>European Strategy Forum for Research Infrastructures</i>)
ESG	Eiropas standartu un vadlīniju kvalitātes nodrošināšana augstākajā izglītībā
ETL	elektrotransportlīdzeklis
ETS	Emisijas kvotu tirdzniecības sistēma
EUR	<i>euro</i> , ES vienotā valūta
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FEI	Fizikālās enerģētikas institūts
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FM	Finanšu ministrija
GWh	gigavatstunda
IAP	<i>Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>
IIN	iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikācijas tehnoloģijas
IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
ISAP	<i>Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>
IT	informācijas tehnoloģijas

IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JNI	Jauniešu nodarbinātības iniciatīva
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
KF	Kohēzijas fonds
KM	Kultūras ministrija
KPFI	Klimata pārmaiņu finanšu instruments
LBAS	Latvijas Brīvo Arodbiedrību Savienība
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LM	Labklājības ministrija
LPR	Latgales plānošanas reģions
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
Mbps	megabits sekundē
MK	Ministru kabinets
Mt	megatonna
Mtoe	megatonna naftas ekvivalenta
MVK	mazie un vidējie komersanti
MW	megavats
n.m ³	normālkubikmetrs
NEET	jaunieši, kas nav iesaistīti izglītībā, apmācībā vai nodarbinātībā
NRP	Nacionālā reformu programma
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
P&A	pētniecība un attīstība
PB	Pasaules Banka
PIKC	Profesionālās izglītības kompetences centrs
PJ	petadžouls
PPII	Privātā pirmskolas izglītības iestāde
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
PZDG	potenciāli zaudētie dzīves gadi
SAM	specifiskā atbalsta mērķis
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SKLOIS	Starptautiskās kravu loģistikas un ostu informācijas sistēma
SM	Satiksmes ministrija
STEM	zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (<i>science, technology, engineering and mathematics</i>)
TAP	Tiesiskās aizsardzības process
TM	Tieslietu ministrija
UIN	uzņēmumu ienākuma nodoklis
UR	Uzņēmumu reģistrs
USD	Amerikas Savienoto Valstu dolārs
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VB	valsts budžets
VAS	valsts akciju sabiedrība
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VK	Valsts kanceleja
VM	Veselības ministrija
VNPC	valsts nozīmes pētniecības centri
ZM	Zemkopības ministrija
ZTAI	<i>Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam</i>

IEVADS

Latvija ir sagatavojusi ceturto *Progresā ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*¹ (turpmāk – Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu), kas ir cieši saistīts ar *Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018.gadam*.

Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai (turpmāk – Latvijas NRP) un *Latvijas Stabilitātes programma* saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības (turpmāk – ES) darbību 121. un 148.pantu ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļas (*Eiropas semestra* ietvaros). Eiropas Komisija (turpmāk – EK) vērtē abu programmu īstenošanu, un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām.

Izstrādājot Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu, tika ņemts vērā 2012.gada 20.decembrī Saeimā apstiprinātais Latvijas *Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam, Partnerības līgums ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam, darbības programma Izaugsmei un nodarbinātībai 2014.-2020.gadam, ES Integrētās vadlīnijas*², Latvijas saistības 2011.gada 24.-25.marta Eiropadomē apstiprinātā Euro Plus pakta (*Euro Plus Pact*)³ ietvaros, ES Padomes rekomendācijas Latvijai⁴, 2014.gada 28.novembrī EK publicētais *2015.gada izaugsmes ziņojums (2015 Annual Growth Survey)*⁵, Komisijas dienestu darba dokuments *Ziņojums par valsti – Latvija (2015) (Country Report Latvia 2015)*⁶, EK prasības un pamatnostādnes attiecībā uz ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu atjaunošanu⁷ un 2015.gada Eiropas semestri⁸.

Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu sagatavoja darba grupa, kuras sastāvā darbojās Ārlietu ministrijas (turpmāk – ĀM), Ekonomikas ministrijas (turpmāk – EM), Finanšu ministrijas (turpmāk – FM), Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM), Kultūras ministrijas (turpmāk – KM), Labklājības ministrijas (turpmāk – LM), Satiksmes ministrijas (turpmāk – SM), Tieslietu ministrijas (turpmāk – TM), Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM), Zemkopības ministrijas (turpmāk – ZM), Pārresoru koordinācijas centra (turpmāk – PKC), Latvijas Darba devēju konfederācijas (turpmāk – LDDK), Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (turpmāk – LBAS), Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (turpmāk – LTRK) un Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji. Progresā ziņojuma par Latvijas NRP īstenošanu sagatavošanā tika saņemta informācija arī no Aizsardzības ministrijas (turpmāk – AiM), Veselības ministrijas (turpmāk – VM), Valsts kancelejas (turpmāk – VK), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – FKTK).

Jāatzīmē, ka ar *Eiropa 2020* stratēģiju un Eiropas semestra virzību saistītie jautājumi, kā arī Latvijas NRP un *Latvijas Stabilitātes programmas* īstenošanu saistītie jautājumi, t.sk. ES Padomes rekomendāciju izpilde, tiek regulāri apspriesti Ministru kabinetā (turpmāk – MK), Saeimā, ar sociālajiem partneriem, nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, piemēram, Nacionālajā trīspusējās sadarbības padomē, Saeimas Eiropas lietu komisijā u.c. Ir notikušas arī divpusējās sarunas ar EK, kurās tika apspriests, galvenokārt, Latvijas progress ES Padomes rekomendāciju izpildē.

Progresā ziņojums par Latvijas NRP īstenošanu sastāv no 4 daļām. 1.daļā ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs. 2.daļā – izvērtēts Latvijas progress 2014.gada ES Padomes rekomendāciju izpildē. 3.daļā ir dots detalizētāks Latvijas NRP politikas

¹ *Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai* vienlaicīgi ar *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014.gadam* tika apstiprinātas MK 2011.gada 26.aprīlī un iesniegtas EK 2011.gada 29.aprīlī.

² *Europe 2020: Integrated guidelines for the economic and employment policies of the Member States*, 06.05.2010., <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/Brochure%20Integrated%20Guidelines.pdf>

³ Euro Plus pakts, 2011.gada 24.-25.marta Eiropadomes secinājumi: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120296.pdf

⁴ 2014.gada ES Padomes rekomendācijas Latvijai: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/csr2014_council_latvia_en.pdf

⁵ *2015.gada izaugsmes ziņojums*: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2015/ags2015_en.pdf

⁶ *Ziņojums par valsti – Latvija (2015)*: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_latvia_en.pdf

⁷ EK Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par NRP atjaunošanas pamatnostādņēm, Ref. Ares(2013)3248869, 15.10.2013.

⁸ EK Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par 2015.gada Eiropas semestri, SG/DSG1/D1/AT/ge/ARES(2014)4299822, 19.12.2014.

virzienu apraksts, t.sk. progress Latvijas kvantitatīvo mērķu „*Eiropa 2020*” stratēģijas kontekstā sasniegšanā. 4.daļā ir atspoguļota informācija par ES fondu izmantošanu.

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) vai ES statistikas biroja (*Eurostat*).

1. VIDĒJA TERMIŅA MAKROEKONOMISKAIS SCENĀRIJS

2013.gadā iekšzemes kopprodukts (IKP) palielinājās par 4,2%. 2014.gadā Latvijas ekonomikas izaugsme palēninājās. 2014.gadā ekonomikas izaugsme bija 2,4%, vienlaikus par 1,1 procentpunktu pārsniedzot ES vidējo izaugsmes rādītāju.

Izaugsmes tempu palēnināšanos 2014.gadā noteica tendences ārējā vidē – lēnāka nekā iepriekš gaidīta izaugsme ES, ģeopolitiskās situācijas saasināšanās reģionā, Krievijas un ES savstarpējās ekonomiskās sankcijas, kā arī Krievijas kopējās ekonomiskās situācijas pasliktināšanās.

Galvenais ekonomiskās izaugsmes nodrošinātājs 2014.gadā bija iekšzemes pieprasījums un ar to saistītās nozares kā būvniecība, finanšu un apdrošināšanas darbības, kā arī valsts pārvalde, kas salīdzinājumā ar 2013.gadu palielinājās attiecīgi par 8,1%, 4,7% un 4,5%. Savukārt ieguves rūpniecība, elektroenerģija un gāzes apgāde 2014.gadā piedzīvoja kritumu par 2,5%, apjomi samazinājās arī operācijās ar nekustamo īpašumu – par 0,7%. Apstrādes rūpniecībā ražošanas apjomi saruka par 0,3%, ko noteica vājais pieprasījums eksporta tirgos. Gada sākumā izaugsmi nozarē kavēja ievērojamais kritums metālu ražošanā pēc nozares lielākā uzņēmuma AS “Liepājas metalurģis” darbības apturēšanas 2013.gada pavasarī.

No izlietojuma puses lielāko devumu ekonomikas izaugsmē deva privātais patēriņš, kas 2014.gadā palielinājās par 2,3%, vēl straujāk auga sabiedriskais patēriņš – par 3,6%, bet investīciju pieaugums bija nenozīmīgs, veidojot 0,2%. Neskatoties uz problēmām ārējos tirgos, preču un pakalpojumu eksports 2014.gadā palielinājās nedaudz straujāk nekā gadu iepriekš – par 1,9%. Lielākā pozitīvā ietekme eksporta pieaugumā bija kokapstrādes nozares eksporta pieaugumam par 9%, labi rezultāti sasniegti arī mehānismu un ierīču, kā arī ķīmiskās rūpniecības izstrādājumu eksportā. Savukārt būtiskākā negatīvā ietekme bijusi lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta kritumam par 2,3% un metālu eksporta kritumam par 9,8 procentiem.

1.tabula

Makroekonomiskais scenārijs vidējam termiņam

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
IKP, faktiskajās cenās, milj. EUR	23222	24058	24847	26082	27694	29408
pieaugums faktiskajās cenās, %	5,3	3,6	3,3	5,0	6,2	6,2
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,2	2,4	2,1	3,0	3,6	3,6
IKP deflators (gads pret gadu), %	1,1	1,2	1,2	1,9	2,5	2,5
Patēriņa cenu indekss (gads pret gadu), %	0,0	0,6	0,4	1,9	2,5	2,5
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju	893,9	884,6	884,6	886,4	889,9	893,5
Bezdarba līmenis, % (15-74 gadu vecuma grupā)	11,9	10,8	10,2	9,8	9,3	9,0
Preču un pakalpojumu eksports faktiskajās cenās, milj. EUR	13793	13918	13847	14544	15503	16604
pieaugums salīdzināmās cenās, %	1,4	1,9	0,8	4,0	4,5	5,0
Preču un pakalpojumu imports faktiskajās cenās, milj. EUR	14471	14632	14340	15091	16101	17294
pieaugums salīdzināmās cenās, %	-0,2	1,5	0,0	4,2	4,6	5,3
Potenciālā IKP pieaugums	2,5	2,6	2,8	3,1	3,3	3,5
ieguldījums:						
– nodarbinātības	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3	0,4
– kapitāla	1,2	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1
– kopējās ražošanas faktoru produktivitātes	1,1	1,4	1,6	1,8	1,9	2,0
Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)	0,8	0,5	-0,1	-0,3	0,0	0,0

Datu avots: CSP, Finanšu ministrijas prognozes

Lai arī lēnāk nekā iepriekšējos gados, 2014.gadā turpināja uzlaboties situācija darba tirgū. Darba meklētāju īpatsvars pēc darbaspēka apsekojuma saruka līdz 10,8% un bija par 1,1 procentpunktu zemāks nekā pirms gada. Reģistrētā bezdarba līmenis 2014.gada decembra beigās bija noslīdējis līdz 8,3%, gada laikā samazinoties par 1 procentpunktu. Tajā pašā laikā strādājošo skaita pieaugums 2014.gadā praktiski ir apstājies, ko nosaka ekonomiskās izaugsmes tempu palēnināšanās.

Patēriņa cenu pieaugums 2014.gadā saglabājās zems, ko noteica galvenokārt ārējie faktori, tajā skaitā naftas un pārtikas cenu kritums pasaules tirgū. Preču cenas 2014.gadā samazinājās par 0,2%, bet pakalpojumu cenas pieauga par 2,9%.

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs izstrādāts 2015.gada februārī, pamatojoties uz 2014.gada 4.ceturkšņa ātro IKP novērtējumu un statistisko informāciju, kas bija pieejama līdz 2015.gada 11.februārim. Makroekonomiskās attīstības scenārijā tehniski precizēts 2014.gads pēc pilnu makroekonomisko datu saņemšanas par 2014.gadu, nemainot izaugsmes prognozes vidējam termiņam.

Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, FM ir konsultējies ar ekspertiem no Latvijas Bankas, EM un komercbankām. Atjaunotās makroekonomisko rādītāju prognozes prezentētas arī Fiskālās disciplīnas padomei.

Pēdējā gada laikā notikumu attīstība ārējā vidē ir bijis viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmējis Latvijas ekonomikas attīstību, un arī vidējā termiņā lielākie riski Latvijas ekonomikas izaugsmei saistīti ar izmaiņām ārējā ekonomiskajā vidē. Būtiskākie negatīvie riski Latvijas ekonomikas izaugsmei ir ģeopolitiskā situācija reģionā, ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Krievijā un Krievijas rubļa kursa kritums. Krievijas ekonomikas lejupslīde negatīvi ietekmēs arī ES valstu izaugsmes tempus. Latvijā uz ES valstīm eksportē vairāk nekā 70% no visa eksporta, līdz ar to vājāks pieprasījums šajos tirgos var piebremzēt Latvijas eksporta pieaugumu.

Papildus tam situācija eirozonā saglabājas nestabila. Izaugsme joprojām ir vāja un liela daļa eirozonas valstu ir nonākušas deflācijā, kas norāda uz ilgstošas stagnācijas draudiem. Savukārt, politiskie riski attiecībā uz strukturālo reformu īstenošanu vai nenoteiktība par Grieķijas turpmāko politiku var radīt jaunus satricinājumus finanšu tirgos. Šo risku īstenošanās negatīvi ietekmētu izaugsmi Eiropā un bremsētu arī Latvijas ekonomikas attīstību.

Nenoteiktība ārējā vidē ietekmē arī iekšējos procesus. Izsniegto kredītu apjoma turpmāka samazināšanās un zemais investīciju līmenis vienlaikus ar vēsturiski augstiem jaudu noslodzes rādītājiem var negatīvi ietekmēt vidēja termiņa izaugsmes potenciālu.

Vienlaikus parādījusies arī virkne pozitīvo risku, kas var veicināt straujāku ekonomikas izaugsmi nekā šobrīd prognozēts. Kā galvenie pozitīvie riski minami Eiropas Centrālās Bankas uzsāktā publiskā sektora aktīvu pirkšanas programma, zemās naftas cenas un zemāks eiro kurss. Papildus tam vidējā termiņā gaidāma pozitīva ietekme no sekmīgas EK investīciju plāna realizēšanas. No iekšējiem riskiem galvenais pozitīvais risks ir veiksmīga AS "KVV Liepājas metalurģis" darbības atjaunošana plānotajā apjomā.

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs veidots uz piesardzīgiem pieņēmumiem. Tomēr, ņemot vērā lielo nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē, makroekonomiskās attīstības scenārija riski ir vairāk lejupvērsti.

Vidēja termiņa makroekonomiskā scenārija galvenie pieņēmumi:

- makroekonomiskās attīstības scenārijs veidots pamatojoties uz Eiropas Komisijas 2015.gada ziemas prognožu tehniskajiem pieņēmumiem. Šie pieņēmumi paredz, ka 2015.gadā vidējā naftas cena būs 53 USD par Brent jēlnaftas barelu, savukārt 2016.gadā tā būs 61,5 USD. Tāpat tiek pieņemts, ka vidējā termiņā EUR/USD kurss būs 1,17.
- prognozēs pieņemts, ka eirozonā turpināsies lēna, bet tomēr stabila ekonomikas atveseļošanās un izaugsmes tempi pakāpeniski kļūs straujāki, vidējā termiņā tuvojoties 1,5-2% izaugsmei. Tādējādi palielināsies pieprasījums pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem, kas veicinās ekonomikas izaugsmes tempu paaugstināšanos 2016. un 2017.gadā.

- īstermiņā ekonomikas izaugsmi turpinās balstīt privātā patēriņa pieaugums, savukārt investīcijās 2015.gadā gaidāms kritums. Līdz ar zemākām naftas cenām, sagaidāms, ka uzlabosies Latvijas tirdzniecības nosacījumi, eksporta cenu pieaugumam pārsniedzot importa cenu pieaugumu. Vidējā termiņā, ārējai nenoteiktībai mazinoties, izaugsme atkal kļūs sabalansēta starp ārējo un iekšējo pieprasījumu.
- ekonomiskās izaugsmes tempu samazināšanās atspoguļosies arī darba tirgū. Prognozēs pieņemts, ka 2015.gadā nodarbināto skaits ekonomikā paliks nemainīgs. Vidējā termiņā gaidāms tikai mērens nodarbinātības pieaugums un izaugsmi galvenokārt nodrošinās produktivitātes kāpums. Darba samaksas pieaugums vidējā termiņā būs līdzvērtīgs produktivitātes izmaiņām.
- patēriņa cenu izmaiņas 2015.gadā saglabāsies zemā līmenī, un tās ietekmēs pasaules energoresursu un pārtikas cenu samazinājums, kā arī atsevišķi vienreizēji faktori – elektroenerģijas cenu pieaugums saistībā ar elektroenerģijas tirgus liberalizāciju un sabiedriskā transporta cenu pieaugums. Vidējā termiņā patēriņa cenu pieaugums gaidāms 2,5% apmērā, ko noteiks sabalansēta ekonomikas attīstība un Latvijas ekonomikas konverģence uz ES vidējo līmeni.
- makroekonomiskajā scenārijā pieņemts, ka Krievijas noteiktās sankcijas būs spēkā vienu gadu no to noteikšanas brīža un negatīvi ietekmēs izaugsmi Latvijā līdz 2015.gada beigām, kam sekos pakāpenisks izaugsmes tempu paātrinājums.
- scenārijā pieņemts, ka ārēju šoku izraisīta īstermiņa ekonomikas izaugsmes tempu mazināšanās nozīmīgi neietekmēs Latvijas vidēja termiņa izaugsmes potenciālu. Līdz ar to tiek prognozēts, ka 2015. un 2016.gadā Latvijas izaugsme būs zem potenciālās izaugsmes un izlaižu starpība būs negatīva. Savukārt, vidējā termiņā izaugsme būs vienāda ar potenciālo izaugsmi un izlaižu starpība būs neitrāla.

2. ES PADOMES REKOMENDĀCIJU IZPILDE

2.1. FISKĀLĀ POLITIKA, NODOKĻI UN ILGTERMIŅA ILGTSPĒJA

Saglabāt fiskālās politikas stabilitāti 2014.gadā un pastiprināt valsts budžeta stratēģiju no 2015.gada, ņemot vērā ka novirzes no valsts vidējā termiņa budžeta mērķiem ir atļautas tikai saistībā ar pensiju reformas ietekmi. Arī turpmāk censties mazināt nodokļu slogu zemo ienākumu saņēmējiem, novirzot to uz izaugsmei nekaitīgākiem īpašuma un vides nodokļiem, kā arī uzlabojot nodokļu maksāšanu un iekasēšanu.

Līdz ar *Fiskālās disciplīnas likuma* (turpmāk – FDL) apstiprināšanu 2013.gada sākumā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP, kā to paredz FDL. Latvija strukturālo deficītu 0,5% no IKP apmērā sasniedza 2012.gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana vidējā termiņa mērķa līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajos gadījumos (*Stabilitātes un izaugsmes pakts - SIP*).

Izstrādājot vidēja termiņa strukturālās bilances mērķus tiek piemērota vairāku pakāpju pieeja, kas ļauj nodrošināt, ka noteiktie strukturālās bilances mērķi ir saskaņā ne tikai ar nacionālo pieeju, bet arī ar SIP nosacījumiem, tai skaitā pārreķinot izlaižu starpību pēc EK standartizētās metodoloģijas. Vidējam termiņam tika definēti sekojoši vispārējās valdības budžeta strukturālie bilances mērķi - 2016.gadā -1,0% no IKP, 2017.gadā -0,9% no IKP un 2018.gadā – 1,2% no IKP (detalizētu vispārējās valdības strukturālās bilances aprēķinu skatīt *Latvijas Stabilitātes programmā 2015.-2018.gadam*).

Lai praksē turpinātu stiprināt fiskālo ietvaru caur efektīvu fiskālās disciplīnas normu ieviešanu likums *Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam* ir veidots atbilstoši FDL, un tajā ir izmantota *lejupvērstās plānošanas* pieeja, nosakot maksimāli pieļaujamo strukturālo deficītu un maksimālo vispārējās valdības izdevumu pieaugumu pret iepriekšējo gadu. Vienlaicīgi tiek piemērota *augšupvērstā plānošanas* pieeja, kas balstīta uz vispārējās valdības sektora ieņēmumu un izdevumu prognozēm, un saskaņā ar kuru tiek prognozēta vispārējās valdības budžeta bilance. Vispārīgā gadījumā budžeta bilances pēc abām metodēm atšķiras. Ja budžeta bilance pēc pirmās metodes ir lielāka, kā pēc otrās metodes, valdības rīcībā ir tā saucamā fiskālā telpa jeb iespējas palielināt izdevumus jaunām izdevumu politikas iniciatīvām, vai samazināt ieņēmumus jaunām nodokļu politikas iniciatīvām. Ja budžeta bilance pēc pirmās metodes ir mazāka, kā pēc otrās metodes, valdības ir jāveic konsolidācijas pasākumi, pieņemot diskrecionāros pasākumus izdevumu samazināšanai vai ieņēmumu palielināšanai.

Ņemot vērā, ka Latvija ir sekmīgi pārvarējusi krīzi un nu jau vairākus gadus ir viena no straujāk augošajām ES dalībvalstīm, to, ka valsts parāds ir zem 60% un to, ka Latvija jau 2012.gadā sasniedza savu vidēja termiņa mērķi, iepriekšējā konverģences programma 2013.- 2016.gadam uzrādīja pozitīvu fiskālo telpu, kas ļāva īstenot papildus pasākumus fiskālās politikas mērķu sasniegšanai.

2014.-2015.gados tiek īstenoti vairāki būtiski pasākumi iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības un darbaspēka nodokļu mazināšanā:

- no 2014.gada 1.janvāra valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme samazināta par 1 procentpunktu, t.sk. darba devēja likme no 24,09% uz 23,59% un darba ņēmēja likme no 11% uz 10,5%;
- no 2014.gada 1.janvāra ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (turpmāk – IIN) neapliekamais minimums paaugstināts no 64,03 EUR uz 75 EUR mēnesī;
- no 2014.gada 1.janvāra IIN atvieglojums par apgādībā esošām personām paaugstināts no 113,83 EUR uz 165 EUR mēnesī;
- no 2015.gada 1.janvāra IIN likme samazināta no 24% uz 23%, bet no 2016.gada 1.janvāra plānots to samazināt vēl uz 22%;

- no 2014.gada 1.janvāra minimālā mēneša darba samaksa paaugstināta no 285 uz 320 EUR, no 2015.gada 1.janvāra tā paaugstināta vēl uz 360 EUR mēnesī;
- no 2015.gada 1.janvāra likums *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli* nosaka iespēju iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājam piemērot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošu personu (līdz 19 gadu vecumam), kura mācās vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iestādē un taksācijas gada laikā no 1.jūnija līdz 31.augustam saņem ar algas nodokli vai sezonas laukstrādnieku nodokli apliekamus ienākumus.

Lai kompensētu nodokļu ieņēmumu samazinājumu, ko rada darbaspēka nodokļu sloga samazinājums, no 2014.gada 1.janvāra:

- likumā *Par iedzīvotāju ienākuma nodokli* ieviestas dažādas pretizvairīšanās normas;
- paaugstināta akcīzes nodokļa likme naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem no 128,06 EUR līdz 161 EUR par 1000 kg;
- akcīzes nodokļa likme 5,65 EUR par 1000 m³ tiek piemērota dabasgāzei, ko izmanto rūpnieciskās ražošanas un lauksaimniecības izejvielu pirmapstrādes tehnoloģisko iekārtu darbināšanai un tehnoloģiski nepieciešamā klimata nodrošināšanai (līdz tam piemēroja atbrīvojumu no akcīzes nodokļa);
- 2014.gadā akcīzes nodoklis cigaretēm tiek mainīts divas reizes (1.janvārī un 1.jūlijā), paredzot akcīzes nodokli cigaretēm, sākot ar 2014.gada 1.jūliju līdz 2018.gada 1.jūlijam paaugstināt katru gadu 1.jūlijā, kā arī izmainīta nodokļa struktūra, paaugstinot nodokļa slogu lētajām cigaretēm;
- ieviesti jauni dabas resursu nodokļa objekti un paaugstinātas esošās dabas resursu nodokļa likmes par dabas resursu ieguvī, gaisa un ūdens piesārņošanu, videi kaitīgajām precēm, preču iepakojumiem un vienreiz lietojamiem galda piederumiem, nolietotajiem transportlīdzekļiem un atkritumu apglabāšanu;
- ieviests jauns subsidētās elektroenerģijas nodoklis.

Lai uzlabotu nodokļu maksāšanu un iekasēšanu, ir piešķirti papildu budžeta līdzekļi 32,9 milj. EUR apmērā, tajā skaitā 2014.gadā 3,6 milj. EUR, 2015.gadā 19,3 milj. EUR un 2016.gadā 10 milj. EUR. Galvenie īstenotie pasākumi ir šādi:

- VID no 2014.gada 1.janvāra uztur riska personu sarakstu un nodrošina informācijas par riska personu reģistrā reģistrētajām riska personām nodošanu Uzņēmumu reģistram (turpmāk – UR). UR, konstatējot, ka pieteikumā par uzņēmuma vai komersanta reģistrāciju, izmaiņām reģistrācijas lietā vai pārreģistrāciju norādītā informācija ietverta VID uzturētajā riska personu sarakstā, atliks vai atteiks, komersanta reģistrāciju vai pārreģistrāciju;
- VID no 2014.gada 6.janvāra katru Elektroniskās deklarēšanas sistēmas (turpmāk – EDS) lietotāju pēc autentifikācijas EDS informē par nodokļu parādiem, ja tie ir lielāki par 15 EUR. Jūlija un decembra mēnešos nodokļu maksātājs tiek brīdināts par pilnīgi visām aktuālo nodokļu parādu summām, t.sk. arī par tām, kas ir mazākas par 15 EUR;
- no 2015.gada 1.janvāra likumā *Par nodokļiem un nodevām* ir iekļauta jauna XI nodaļa *Juridiskās personas nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšana*, kurā ietverts regulējums, atbilstoši kuram, izpildoties noteiktajiem priekšnosacījumiem, atbildība par juridiskās personas nodokļu parādiem pāriet uz tās valdes locekļiem;
- no 2015.gada 1.janvāra, pamatojoties uz likumā *Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru* izdarītajiem grozījumiem, UR ir pienākums pieņemt lēmumu atlikt ieraksta izdarīšanu komercreģistrā, ja iesniegts pieteikums par komersanta vai ārvalsts komersanta filiāles ierakstīšanu komercreģistrā vai pieteikums izmaiņām komersanta vai ārvalsts komersanta filiāles juridiskajā adresē un attiecīgā komersanta vai ārvalsts komersanta filiāles adrese ir iekļauta riska adrešu sarakstā;
- sākot ar 2015.gadu, VID ik gadu līdz 1.aprīlim publicē informāciju par nodokļu maksātāju (juridisku personu) iepriekšējā taksācijas gadā samaksāto VID administrēto nodokļu (nodevu) apmēra kopsummu un vidējo nodarbināto personu skaitu. Ar 2015.gada 1.oktobri VID

nodrošinās publiski pieejamu reģistrēto kvīšu vienoto datu bāzi. Šādu regulējumu noteic likumā *Par nodokļiem un nodevām* pieņemtie grozījumi;

- VID būs pieejama informācija par fizisko personu gada laikā veiktajiem maksājumiem par līzingu un/vai kredīta pakalpojumiem. Minēto informāciju VID saņems no līzingu un kredītēšanas pakalpojumu sniedzējiem (izņemot kredītiestādes). Pirmo reizi šī informācija par fizisko personu veiktajiem maksājumiem tiks sniegta 2016.gadā, pie nosacījuma, ka fiziskās personas 2015.gadā veiktie līzingu un/vai kredīta un ar to saistīto procentu maksājumi mēnesī būs bijuši lielāki par 360 EUR (gadā – 4320 EUR). Minētais regulējums ir iekļauts likumā *Par nodokļiem un nodevām*;
- sākot ar 2014.gada 1.oktobri, nodokļu maksātājiem EDS funkcionalitātē *Informācija par nodokļu parādu* ir pieejams jauns rīks *Kalkulators*, ar kura palīdzību nodokļu maksātājam ir iespējams aprēķināt nodokļu parāda summas prognozētās vērtības uz datumu nākotnē, ņemot vērā nokavējuma naudas pieaugumu, nodokļu samaksas termiņa vai termiņu pagarinājuma beigu datuma iestāšanos un citus nodokļu parāda ietekmējošos faktoros. Kā arī EDS saskarne, kas brīdina par nodokļu parādu, ir papildināta ar informatīvu tekstu par nodokļu maksātāja iespējām, ja nekavējoša parāda samaksa nav iespējama.

VID administrētie valsts kopbudžeta ieņēmumi 2014.gadā bija 7,08 miljardi EUR, kas bija par 12,4 milj. EUR mazāk nekā plānots un ieņēmumu plāns izpildīts par 99,8%. VID administrēto kopbudžeta ieņēmumu plāna neizpildi galvenokārt ietekmēja uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu samazināšanās. Salīdzinot ar 2013.gadu, ieņēmumi pieauguši par 0,25 miljardiem EUR jeb 3,7%. VID administrēto budžeta ieņēmumu pieaugumu, kā arī plāna pārpildi galvenokārt nodrošināja sociālās apdrošināšanas iemaksu, IIN un pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) ieņēmumi (skat. arī 3.2.1.nodaļu).

2.2. IZGLĪTĪBA, PRASMES, ZINĀTNE UN INOVĀCIJAS

Veicināt augstākās izglītības reformu īstenošanu, it īpaši izveidojot neatkarīgu akreditācijas iestādi un finansēšanas modeli, kas veicina kvalitāti. Nodrošināt karjeras attīstības atbalstu visos izglītības līmeņos, uzlabot profesionālās izglītības kvalitāti, t.sk. stiprinot darba vidē balstītās mācības, kā arī panākt progresu jauniešu nodarbināšanā, tostarp īstenojot pasākumus to jauniešu iesaistīšanai, kuri nav ne nodarbināti, ne iesaistīti izglītībā vai apmācībā un nav reģistrējušies valsts nodarbinātības dienestā. Veicināt integrētas un visaptverošas pētniecības sistēmas izveidi, koncentrējot finansēšanu starptautiski konkurētspējīgajos pētniecības institūtos.

2014.gadā ar Starptautiskās Rekonstrukcijas un attīstības bankas (turpmāk – Pasaules banka) atbalstu ir izstrādāts **jauns augstākās izglītības finansēšanas modelis**. Modeļa izstrādē tika iesaistīti augstākās izglītības nozares pārstāvji un sociālie partneri. Konceptuālo ziņojumu *Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana Latvijā* pēc atkārtotas saskaņošanas ar sociālajiem partneriem ir plānots apstiprināt MK 2015.gada aprīlī. Ziņojums sniedz pārskatu par Pasaules bankas īstenotā pētījuma gaitu un rezultātiem, izvirza priekšlikumus jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešanai un raksturo alternatīvos risinājumus atkarībā no pieejamā finansējuma un to paredzamo ietekmi uz Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju un pieejamību.

Konceptuālais ziņojums kā Latvijas sociālekonomiskajai situācijai piemērotāko risinājumu izvirza trīs pīlāru finansēšanas modeli, kura galvenie elementi ir:

- pamata finansējums (institucionālais finansējums studiju procesa un pētniecības nodrošināšanai);
- snieguma finansējums (finansējums, kas tiek piešķirts par studiju un pētniecības rezultātu sasniegšanu);
- inovāciju finansējums (uz nākotnes attīstību vērsts finansējums, kas veicina iestāžu specializāciju un profilu attīstību).

Izstrādātais jaunais finansēšanas modelis ir vērsts uz šādu mērķu sasniegšanu: pētniecībā balstītas augstākās izglītības attīstība, augstākās izglītības piedāvājuma salāgošana ar Latvijas tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām, kā arī rezultātu pārvaldības ieviešana augstākās izglītības institūcijās. Konceptuālajā ziņojumā pamatota nepieciešamība augstākās izglītības finansēšanu veidot pēc Pasaules bankas piedāvātā Zināšanu sabiedrības attīstības modeļa un atbilstoši nodrošināt mērķtiecīgu finansējuma palielinājumu pētniecībā balstītai augstākajai izglītībai, kas ietver:

- studiju vietu modeļa plānošanas un īstenošanas optimizāciju;
- augstskolu stratēģisko specializāciju un sniegunā balstītas finansēšanas uzsākšanu;
- atbalstu izcilībai un inovācijai.

Koncepcija paredz uzsākt otrā pīlāra ieviešanu – sniegunā balstītu augstākās izglītības finansēšanu – 2015.gadā. 2014.gadā MK ir atbalstījis jaunas budžeta apakšprogrammas izveidi, paredzot papildu līdzekļus augstskolu un koledžu zinātniskās darbības attīstībai (2015.gadā – 5,5 milj. EUR, 2016.gadā – 6,5 milj. EUR, 2017.gadā – 6,5 milj. EUR). Koncepcijas ietvaros ir sagatavota kritēriju bāze uz zinātniskās darbības rezultatīvajiem rādītājiem balstītai augstskolu un koledžu finansēšanai. Finansējumu plānots novirzīt, lai veicinātu cilvēkresursu ataudzi pētniecībā un tehnoloģiju attīstībā, pētniecības starptautisko konkurētspēju. 2015.gadā tiks uzsākta trešā pīlāra finansējuma programmēšana no ES struktūrfondu līdzekļiem darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* specifiskā atbalsta mērķa aktivitāšu ietvaros.

2014.gadā turpinājās augstskolu un koledžu, kā arī studiju virzienu akreditācijas un studiju programmu licencēšanas organizēšana. Turpinās mērķtiecīgs darbs pie **akreditācijas aģentūras izveidošanas**. 2014.gada novembrī MK atbalstīja koncepciju par *Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveidi*, kuras mērķis ir izveidot Latvijas nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūciju, lai pilnveidotu Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, kas darbotos atbilstoši Eiropas kvalitātes standartiem un vadlīnijām⁹ un veicinātu Latvijas augstākās izglītības kvalitāti, atpazīstamību un starptautisku atzīšanu. Koncepcija paredz, ka no 2015.gada 1.jūlija augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditāciju, kā arī studiju programmu licencēšanu organizēs Akadēmiskās informācijas centrs (AIC). Plānots, ka Nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūcija darbību uzsāks ar 2015.gada 1.jūliju, bet 2018.gadā tā varētu iekļūt Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā un pievienoties Eiropas asociācijai kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā. Savukārt nākamais visaptverošais akreditācijas posms ir paredzēts 2019.gadā.

Lai novērstu studiju programmu dublēšanos reģionu ietvaros un veicinātu augstskolu sadarbību kopīgu programmu izstrādē un īstenošanā, tiek plānots izvērtēt valsts augstskolu un koledžu filiāļu atvēršanas nosacījumus un darbības kvalitāti, definējot kvalitātes un efektivitātes kritērijus filiāļu darbībai.

Sadarbībā ar Ziemeļvalstu Ministru padomes sekretariātu Latvijā, 2014.gadā noslēdzās Latvijas zinātnes starptautiskais izvērtējums. Tika veikta Latvijas zinātnes situācijas analīze ES Kopīgās pētniecības telpas kontekstā un sniegti priekšlikumi zinātnes resursu efektīvai izmantošanai un veikspējas paaugstināšanai. Lai sekmētu **integrētas un visaptverošas pētniecības sistēmas izveidi**, koncentrējot finansēšanu starptautiski konkurētspējīgās zinātniskās institūcijās, MK 2014.gada augustā apstiprināja informatīvo ziņojumu *Par Latvijas zinātnes strukturālo reformu īstenošanu līdz 2015.gada 1.jūlijam*. Latvijas zinātnes strukturālās reformas līdz 2015.gada 1.jūlijam ietver četrus galvenos virzienus:

- zinātnisko institūciju iniciētās reformas;
- normatīvā regulējuma un pārvaldības uzlabošana zinātnes nozarē;
- atbalsta pasākumi zinātnisko institūciju iniciētajām reformām;
- zinātniskās darbības monitoringa sistēmas izveidošana.

⁹ Revising the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area.
http://issuu.com/revisionsesg/docs/esg_revision_-_proposal

Zinātnisko institūciju iniciētās reformas ir vērstas uz starptautiskā izvērtējuma ieteikumu īstenošanu un ietver pasākumus funkcionālai un teritoriālai resursu konsolidācijai, tajā skaitā pārvaldības spējas stiprināšanai, pētniecības cilvēkresursu kritiskās masas pieaugumam un izcilības attīstībai. Reformas tiek veiktas pamatojoties uz Zinātnes ārējā izvērtējuma rezultātiem un IZM ziņojumu par *Latvijas zinātnes strukturālo reformu īstenošanu līdz 2015.gada 1.jūlijam*¹⁰, kas ir priekšnoteikums KP fondu investīciju veikšanai 2014.-2020.gada plānošanas periodā.

Atbilstoši Latvijas zinātnes starptautiskā izvērtējuma rekomendācijām, zinātnisko institūciju konsolidācijas atbalstam un reorganizēto zinātnisko institūciju pārvaldības, resursu vadības efektivitātes sekmēšanai, kā arī zinātnes izcilības veicināšanai ir pieejams ERAF finansējums 11,9 milj. EUR apmērā. Paredzēts, ka līdz 2015.gada beigām 15 zinātniskajām institūcijām tiks izstrādātas/pilnveidotas zinātnisko institūciju attīstības stratēģijas un, īstenojot institūciju reorganizāciju vai likvidāciju, reģistrēto institūciju skaits samazināsies vismaz par 15.

Lai nodrošinātu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu tikai konkurētspējīgām zinātniskām institūcijām, MK 2014.gadā mainīja *Kārtību, kādā aprēķina un piešķir bāzes finansējumu zinātniskajām institūcijām*. Tika noteikts, ka 10% no bāzes papildu finansējuma tiek piešķirts konkurētspējīgām zinātniskajām institūcijām, kas starptautiskajā zinātnes izvērtējumā saņēmušas vērtējumu “4” un “5”, savukārt no 2016.gada bāzes finansējumu nesaņems vāji (ar “1” un “2”) novērtētās zinātniskās institūcijas, kas nepiedalās zinātnes strukturālo reformu procesos.

2014.gadā ir uzsākts valsts nozīmes pētniecības centru (turpmāk – VNPC) *ex-post* izvērtējuma sagatavošana, izveidojot darba grupu un sagatavojot metodiskos materiālus, lai novērtētu VNPC izveidi. 2015.gada aprīlī ir plānots sagatavot informatīvo ziņojumu *Par zinātnes un inovācijas infrastruktūras un pētnieciskās darbības koncentrācijas teritoriālo kartējumu*, kas ietver arī ESFRI ceļa karti.

Jauniešu skaits reģistrēto bezdarbnieku kopskaitā 2014.gadā ir samazinājies par 15% salīdzinājumā ar 2013.gada beigām. 2014.gada beigās Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk – NVA) uzskaitē bija 7,5 tūkst. jauniešu (gada sākumā – 8,8 tūkst.). Jauniešu bezdarbnieku kopskaitā 10,4% bija ilgstošie bezdarbnieki, 10,3% – personas pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, 3,9% personas ar invaliditāti. 2014.gadā ADTP pasākumos tika iesaistīti aptuveni 18,8 tūkst. jauniešu. Jauniešu darbā iekārtošanās rādītāji ir vidēji par 5 procentpunktiem labāki nekā pārējo bezdarbnieku darbā iekārtošanās rādītāji. Jaunieši bezdarbnieku statusā pavada vidēji divas reizes īsāku laika periodu nekā citi reģistrētie bezdarbnieki (2014.gada decembrī – vidēji 3 mēneši). 2014.gadā darbā iekārtojās 10,9 tūkst. jaunieši. Atbilstoši Nodarbinātības snieguma ziņojuma izvērtējumam, darba tirgus segmentācijas līmenis ir zems.

Jauniešu iesaiste darba tirgū, sākot ar 2014.gadu, tiek veicināta arī ar iniciatīvu „*Jauniešu garantija*”¹¹, kas paredz, ka jaunieši 15-29 gadu vecumā, kuriem nepieciešams atbalsts, lai iekļautos darba tirgū, ne vēlāk kā pēc četriem mēnešiem kopš mācību pārtraukšanas vai bezdarbnieka statusa iegūšanas, var saņemt kvalitatīvu piedāvājumu saistībā ar nodarbinātību, izglītības turpināšanu, mācekļa praksi vai stažēšanos.

Jaunieši var piedalīties gan īstermiņa apmācību programmās, gan 1-gadīgās vai 1,5-gadīgās profesionālās izglītības programmās jaunas profesijas apguvei (2014./2015.mācību gada laikā mācības uzsāka 2758 audzēkņi 37 profesionālās izglītības iestādēs). Tāpat ir iespējams iesaistīties ADTP pasākumos, gūstot praktiskas iemaņas un darba pieredzi pasākumos *Pirmā darba pieredze jauniešiem*, *Darbam nepieciešamo iemaņu attīstība nevalstiskajā sektorā*, un citās NVA īstenotajās aktivitātēs, tiek piedāvāts arī atbalsts pašnodarbinātības vai komercdarbības uzsākšanai. Papildus tiek nodrošināta mērķstipendiju piešķiršana profesionālās izglītības iestāžu izglītojamajiem (mērķstipendija izmaksāta 2006 izglītojamajiem). Vienlaikus projektā no 2015.gada plānota

¹⁰ Apstiprināts MK 2014.gada 19.augustā.

¹¹ 2013.gada 17.decembrī MK apstiprināja *Informatīvo ziņojumu par jauniešu garantijas īstenošanu Latvijā 2014.-2018.gadā*, balstoties uz kuru tika sagatavots *Jauniešu garantijas ieviešanas plāns* un 2013.gada 20.decembrī iesniegts EK un *Informatīvo ziņojumu par ES fondu darbības programmas Izaugsme un nodarbinātība 7.2.1.SAM Veicināt nodarbinātību, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību Jauniešu garantijas ietvaros 1. un 2.kārtas īstenošanu*.

vispārējo pamatprasmju apguve, profesionālo pilnveides un tālākizglītības programmu īstenošana ieslodzījuma vietās esošajiem jauniešiem.

2014.gada septembrī Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra (JSPA) uzsākusi ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* specifiskā atbalsta mērķa (SAM) *Attīstīt NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos Jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā* projekta īstenošanu, kurā darbs ar mērķa grupu – jaunieši, kuri ir vecumā no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot), kas nav iesaistīti nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās un nav reģistrējušies NVA kā bezdarbnieki (turpmāk – NEET) – tiek plānots pēc IZM izstrādātās vienas vienības izmaksu metodikas saskaņošanas ar Eiropas Komisiju orientējoši 2015.gada vasarā. Aktivitātes neaktīvo jauniešu iesaistei, plānots īstenot sadarbībā ar pašvaldībām un nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas jaunatnes, izglītības, nodarbinātības un sociālajā jomā. Atbalsta pieejamais finansējums ir 9 milj. EUR, t.sk. 7,6 milj. EUR ESF līdzfinansējums.

Ja jauniešiem nav pabeigta pamatizglītība, atgriešanās vispārējās izglītības sistēmā tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem.

Lai paaugstinātu profesionālās izglītības kvalitāti, pievilcību un atbilstību darba tirgus vajadzībām, kā arī veicinātu izglītojamo interesi par profesionālo izglītību, tiek turpinātas uzsāktās **profesionālās izglītības** reformas.

Mērķis ir izglītojamo skaita proporcijas profesionālajā un vispārējā vidējā izglītībā līdzsvarošana par labu profesionālajai izglītībai no attiecības 38,1/61,9 (2013./2014. mācību gadu) uz attiecību 50/50 2020.gadā. Lai palielinātu izglītojamo skaitu profesionālajā izglītībā, tiek veikti pasākumi profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai, piemēram, profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošana un infrastruktūras modernizēšana, izglītības programmu kvalitātes paaugstināšana (t.sk. īstenojot īsas profesionālās izglītības programmas un pakāpeniski pārejot uz profesionālās izglītības programmu modularizāciju), audzēkņu sociālā nodrošinājuma veicināšana, prakšu un inovatīvas pieejas profesionālās izglītības nodrošināšanā sadarbībā ar Nozaru ekspertu padomēm, kas pārstāv visas ieinteresētās puses.

Sākot ar 2013./2014.mācību gadu 6 profesionālās izglītības iestādēs ir uzsākta darba vidē balstītu mācību (*work-based learning*) elementu ieviešana, kas paredz ciešu teorētisko mācību un reālās darba vides sasaisti, iegūstot kvalifikāciju 17 profesijās. Izmēģinājuma projektā līdz šim ir iesaistījušies 148 audzēkņi un 29 uzņēmumi. Vienlaikus notiek arī tālākas sarunas ar darba devēju organizācijām par iespējām iesaistīt darba vidē balstītās mācībās lielāku uzņēmumu skaitu, tam paredzot motivējošus nosacījumus. Izmēģinājuma projekts turpinās arī 2014./2015.mācību gadā, un paredzams, ka mācību gada laikā tajā iesaistīsies aptuveni 12-15 profesionālās izglītības iestādes, dažādās programmās sadarbībā ar vairāk kā 200 uzņēmumiem iesaistot aptuveni 500 audzēkņus. Balstoties uz projekta rezultātu izvērtējumu, kā arī ņemot vērā darba devēju organizāciju un citu sociālo partneru viedokli, tiks pieņemts lēmums par optimāla un efektīva darba vidē balstītu mācību modeļa ieviešanu sistēmas līmenī, kā arī veiktas nepieciešamās izmaiņas tiesiskajā regulējumā.

Lai paaugstinātu praktisko mācību kvalitāti 2014.gadā 292 pedagogiem un prakses vadītājiem uzņēmumos tika nodrošināta iespēja pilnveidot savas zināšanas un profesionālās prasmes (projekta kopējās izmaksas – 64,5 tūkst. EUR).

Tiek turpināts profesionālās izglītības iestāžu sakārtošanas un diferenciācijas process. No 2010.gada līdz 2013.gada 31.decembrim IZM padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits samazināts no 90 līdz 34 iestādēm. 2014./2015.mācību gadā IZM padotībā bija 33 profesionālās izglītības iestādes.

Līdz 2015.gada 8.februārim 15 profesionālās izglītības iestādēm ar augstākiem mācību un darba rezultātiem¹², ir piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra (turpmāk – PIKC) statuss, kas paredz arī papildu finansējumu pedagogiem par papildu funkciju veikšanu. Līdz 2015.gada beigām PIKC statusu plānots piešķirt vēl 3 profesionālās izglītības iestādēm.

¹² Kritēriji PIKC statusa piešķiršanai ir noteikti MK noteikumos *Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība*

Sekmējot ERAF ieguldīto līdzekļu publiskās izglītības infrastruktūrā izmantošanu un vienlaicīgi nodrošinātu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu bezdarbniekiem, 2014.gadā tika īstenots izmēģinājumu projekts bezdarbnieku apmācībām profesionālās izglītības iestādēs, kuru plānots turpināt arī 2015.gadā¹³.

Lai veicinātu sākotnējās profesionālās izglītības pievilcību un palielinātu jauniešu īpatsvaru, kas iegūst profesionālo izglītību un kvalifikāciju, tai skaitā veicinātu viņu nopietnāku attieksmi pret mācībām un profesijas apguvi, ar ES fondu finansējumu 2014.gadā 6,4 tūkst. audzēkņi vismaz vienā mēnesī ir saņēmuši mērķstipendiju, no tiem 897 jaunieši saņēmuši atbalstu sākotnējās profesionālās izglītības programmu apguvei otrā profesionālās kvalifikācijas līmeņa ieguvei viena mācību gada laikā vai profesionālās vidējās izglītības programmas trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa ieguvei pusotra mācību gada laikā.

Saeimā 3.lasījumā iesniegti *Grozījumi Profesionālās izglītības likumā*, lai pilnveidotu profesionālās izglītības iestāžu pārvaldību, t.sk. ietverot regulējumu par profesionālās izglītības iestāžu konventa izveidošanu un konventa kompetenci, tālāk attīstītu Nozaru ekspertu padomju darbību, nodrošinātu Latvijas profesionālās izglītības klasifikācijas līmeņu atbilstību Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņiem (kas, savukārt, atbilst Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai), kā arī lai paredzētu iespēju īstenot darba vidē balstītas mācības kā profesionālās izglītības programmas īstenošanas veidu.

2015.gada augustā plānots iesniegt MK plānu *Karjeras izglītības īstenošana valsts un pašvaldību vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs*, kas ietvers karjeras pasākumu ieviešanas modeļa aprakstu katrā izglītības līmenī, t.sk. karjeras izglītības attīstības politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus, kā arī analīzi par optimālāko karjeras pasākumu ieviešanas aprakstu. Uzlabojot karjeras atbalsta sistēmas normatīvo regulējumu, *Izglītības likumā* tika noteikta pašvaldības atbildība bērnu un jauniešu karjeras izglītības nodrošināšanā, kā arī pamatjēdzienu definējumi. 2015.gadā tika pilnveidoti Izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika, aktualizējot karjeras izglītības jautājumu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības akreditācijas procesā.

Vienlaikus tiek veikti dažādi atbalsta pasākumi un attīstīti instrumenti informācijas par izglītības un darba pasauli pieejamībai (piemēram, nacionālā līmeņa pasākumu programma vispārīzglītojošo skolu skolēniem *Karjeras nedēļa*, interneta vietne *Profesiju pasaule*, e-spēle *Pielaiko profesiju*, nacionālā izglītības iespēju datu bāze NIID.LV). Tiek īstenotas arī pašvaldību, privātas un citas iniciatīvas, lai veicinātu jauniešu informētību par darba tirgu, piemēram, jauniešu karjeras portāls www.prakse.lv sadarībā ar LDDK īstenoja projektu *Virtuālā prakse*.

Pedagogu-karjeras konsultantu skaits izglītības iestādēs aug (piemēram, vispārējā izglītībā pedagogu-karjeras konsultantu skaits pēdējos gados palielinājies no 54 (2012./2013.mācību gadā) līdz 82, kuri pārsvarā darbojas nepilnā slodzē. Tiek organizēti mācību un pieredzes apmaiņas semināri izglītības iestāžu karjeras atbalsta speciālistiem jaunu metožu apguvei individuālajā un grupu konsultēšanā, darbā ar vecākiem bērnu un jauniešu karjeras izvēles jautājumos, darbs ar riska grupu jauniešiem pedagoģiskajā procesā un informatīvie semināri par vadošo tautsaimniecības nozaru attīstības tendencēm un izmaiņām nodarbināto kvalifikācijas prasībās. Vienlaikus 2014.-2020.gadā tiek ieplānots arī ES fondu atbalsts karjeras attīstības atbalsta pieejamības izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs nodrošināšanu.

2.3. SOCIĀLĀ UN NODARBINĀTĪBAS POLITIKA, VESELĪBAS APRŪPES SISTĒMA

Turpināt reformēt sociālo palīdzību un tās finansēšanu, lai nodrošinātu, ka tā attiecas uz lielāku iedzīvotāju skaitu, nodrošinātu pabalstu adekvātumu, pastiprinātus aktivizēšanas pasākumus un mērķtiecīgus sociālos pakalpojumus. Palielināt aktīvās darba tirgus politikas

¹³ Izmēģinājuma projekts tika īstenots 2007.-2013.gada plānošanas perioda darbības programmas *Cilvēkresursi un nodarbinātība* apakšaktivitātes *Bezdarbnieku un darba meklētāju apmācība* ietvaros.

pasākumu pārklājumu. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas izmaksu lietderību, kvalitāti un pieejamību.

Saskaņā ar valdībā apstiprinātajiem rīcības virzieniem sociālās drošības sistēmas, tai skaitā sociālās palīdzības, pilnveidošanai, 2014.gada oktobrī apstiprināta koncepcija *Par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu*¹⁴. Valstī vienota un adekvāta, sociāli ekonomiski pamatota minimālā ienākuma līmeņa noteikšana, kas kalpotu par pamatu turpmākā atbalsta un politikas plānošanā Latvijas iedzīvotājiem, ir pirmais posms sociālās drošības sistēmas un sociālās palīdzības sistēmas pilnveidošanā. Lai turpinātu uzsākto reformu procesu, 2015.gadā, iesaistot nozaru ekspertus, sociālos partnerus un pašvaldības, ir izveidota darba grupa. Darba grupa līdz 2015.gada 15.novembrim veiks:

- sociālās palīdzības, valsts sociālo pabalstu, minimālās pensijas un bezdarbnieka pabalsta esošās situācijas regulējuma analīzi, izvērtējot to efektivitāti un lietderību nabadzības un ienākumu nevienlīdzības kontekstā;
- izvērtēs izlietotos finanšu līdzekļus iepriekšminētajiem atbalsta veidiem;
- noteiks sociālās palīdzības, valsts sociālo pabalstu, minimālās pensijas un bezdarbnieka pabalsta sasaisti ar minimālā ienākuma līmeni; identificēs normatīvos aktus un tajos nepieciešamos grozījumus minimālā ienākuma līmeņa ieviešanai;
- aprēķinās pasākumu izpildei nepieciešamo finansējumu, izdalot pēc finanšu avota (valsts budžets, speciālais budžets, pašvaldības budžets)
- un sagatavos Plānu minimālā ienākuma līmeņa ieviešanai.

Paredzēts, ka sistēmu ieviesīs 2017.gadā.

Kā viens no instrumentiem sociālās palīdzības sistēmas pilnveidošanā ir darbs pie monitoringa sistēmas uzlabošanas. 2014.gada rudenī noslēdzās darbs pie valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēmas izveides un regulējuma noteikšanas. Monitoringa sistēma uzlabos sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības uzraudzību un analīzes iespējas, lai adekvāti reaģētu uz dažādu atbalsta mērķu grupu vajadzībām un uzlabotu sociālo pakalpojumu pieejamību.

Lai novērstu PB pētījumā *Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais?* identificētās sociālās palīdzības sistēmas nepilnības, ir sagatavoti priekšlikumi normatīvā regulējuma izmaiņām. *Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* (2015.gada februārī iesniegti priekšlikumi 2.lasījumam Saeimā) paredz papildus stimulus sociālās palīdzības saņēmēja motivācijai iesaistīties algotā darbā, ieviešot pakāpenisku sociālās palīdzības pabalstu izmaksas pārtraukšanu pēc 3 mēnešiem pēc nodarbinātības uzsākšanas, tajā laikā neņemot vērā personas ienākumus līdz valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēram. Vienlaicīgi, lai uzlabotu ģimeņu ar bērniem pieejamību sociālajai palīdzībai, ienākumu izvērtējumā neņems vērā ģimenes valsts pabalstu. 2014.gada septembrī sagatavoti priekšlikumi grozījumiem sociālās palīdzības normatīvajā regulējumā¹⁵, papildinot tos ar ienākumu veidu – naudas līdzekļu uzkrājumi, kurus turpmāk ņems vērā ienākumu izvērtējumā, lai tādējādi uzlabotu gan sociālās palīdzības pārklājumu, gan tās pieejamību.

Līdztekus konceptuālu izmaiņu izstrādei turpinās esošo mehānismu un nosacījumu pilnveidošana bezdarbnieku, tai skaitā, arī sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju aktivizācijai. Ir sagatavoti grozījumi *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā*, kas uzlabo profesionālās rehabilitācijas pakalpojumu, atsevišķi nodalot profesionālās piemērotības noteikšanas sistēmu. Paredzētās izmaiņas ir vērstas uz efektīvākas sadarbības nodrošināšanu starp Sociālās integrācijas valsts aģentūru un NVA personu ar invaliditāti vai veselības problēmām integrācijai darba tirgū un personas vajadzībām un spējām atbilstošākā atbalsta sniegšanā.

Papildus jau īstenotajiem bezdarbnieku aktivizēšanas pasākumiem (piemēram, 2013.gadā precizētie piemērotā darba un darba meklēšanas nosacījumi, 2014.gadā īstenotais NVA un sociālo dienestu sadarbības pilotprojekts) un esošo ADTP pasākumu pilnveidošanai un jaunu pasākumu

¹⁴ Apstiprināta ar Ministru kabineta 2014.gada 30.oktobra rīkojumu Nr.619.

¹⁵ Grozījumi MK noteikumos *par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu*.

ieviešanai (piemēram, bezdarbnieku profilēšanas sistēmas ieviešana 2014.gadā, reģionālo mobilitāti un jauniešu iesaisti veicinošu pasākumu īstenošanu), turpinās regulārs darbs pie ADTP pasākumu nosacījumu pilnveidošanas, lai nodrošinātu to atbilstību mainīgajai tirgus situācijai, darba meklētāju vajadzībām, pieejamības un pārklājuma nodrošināšanai. 2014.gadā uzsākts darbs pie ES fondu līdzfinansēto ADTP pasākumu ieviešanas nosacījumu izstrādes, pārskatot šo pasākumu īstenošanas kritērijus un pielāgojot tos esošajai situācijai darba tirgū (tika paplašināts atbalsts reģionālās mobilitātes veicināšanai, arī tiem, kas piedalās apmācībās un subsidētajā nodarbinātībā, kā arī papildus speciālistu piesaistei, lai pasākumos varētu piedalīties plašāks personu ar īpašajām vajadzībām loks u.tml.). 2014.gada 2.pusgadā noslēdzās konsultācijas ar sabiedrību par efektīvākajām un piemērotākajām ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas iespējām. 2015.gada februārī priekšlikumi ir iesniegti izskatīšanai valdībā.

Ar mērķi nodrošināt sabalansētu un līdzsvarotu darba tirgus attīstību, 2015.gada februārī MK komitejā atbalstītas *Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Tās paredz palielināt gados vecāku darbinieku nodarbinātību, mazināt ilgstošā bezdarba īpatsvaru, samazināt strādājošo nabadzības risku, samazināt darba samaksas atšķirības vīriešiem un sievietēm, kā arī strādājošo reālās darba samaksas dinamikas pieaugumu.

Līdztekus jāuzsver, ka ADTP pasākumi tiek nodrošināti NVA, balstoties uz individualizētu, nevis grupu pieeju, kā arī prasmju un zināšanu izvērtējumu, izmantojot profilēšanas un darba meklēšanas atbalsta sistēmu, ņemot vērā darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma aspektus. ADTP pasākumiem nav noteikti specifiski iesaistāmo bezdarbnieku/ darba meklētāju īpatsvari kādā no pasākumiem, bet tie tiek noteikti atbilstoši aktuālajai darba tirgus situācijai un kapacitātei, kā arī pakalpojumu sniedzēju spējai sniegt kvalitatīvu pakalpojumu. Atsevišķos pasākumos, piemēram, karjeras konsultācijas un/vai konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi (īsi kursi un lekcijas, tajā skaitā darba meklēšanas metodēs) bezdarba perioda laikā tiek iesaistīti visi bezdarbnieki. Uzlabojoties darba tirgus situācijai, pasākumi tiek pielāgoti, tajā skaitā stiprinot konsultāciju un individualizētās pieejas, darba meklēšanas atbalsta lomu.

2015.gadā ir palielināts valdības veselības aizsardzības budžets (par 31,2 milj. EUR salīdzinājumā ar 2014.gadu). Valdība 2015.gada februārī apstiprinātajā rīcības plānā ir apņēmusies veidot ilgtspējīgu veselības sistēmu, nodrošinot stabilu un prognozējamu finansējumu veselības aprūpei, tai skaitā, izvērtējot jaukta veselības aprūpes finansēšanas modeļa ieviešanas iespējas. Tādejādi nodrošinot, ka publiskais finansējums veselības nozarei ik gadu proporcionāli un absolūtos skaitļos pieaug attiecībā pret iepriekšējā gada finansējumu. Nodrošinot veselības aprūpes valsts budžeta līdzekļu pieaugumu, būs iespējams palielināt veselības veicināšanas pasākumu kopumu, palielināt no valsts budžeta apmaksājamo veselības aprūpes pakalpojumu apjomu, mazināt gaidīšanas laiku (rindas uz pakalpojumu saņemšanu), uzlabot kompensējamo medikamentu pieejamību, turpināt samazināt pacientu iemaksas un līdzmaksājumus, kā arī paaugstināt ārstniecības personu darba samaksu.

2014.gada 14.oktobrī ir apstiprinātas *Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Pamatnostādnes izstrādātas, lai turpinātu aizsāktās sabiedrības veselības politikas īstenošanu, kā arī aktualizētu jaunus attīstības mērķus un rīcības virzienus to sasniegšanai, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot Latvijas iedzīvotāju, jo īpaši, sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju, veselības stāvokli nākamajos septiņos gados. Pamatnostādnes iezīmē veselības nozares ārstniecības personāla atalgojuma palielinājums.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda veselības nozares aktivitāšu mērķis ir atbalstīt prioritāro veselības jomu (sirds un asinsvadu, onkoloģijas, perinatālā un neonatālā perioda aprūpes un garīgās veselības) veselības tīklu attīstības vadlīniju un kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izstrādi un ieviešanu, jo īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju veselības uzlabošanai. Veselības veicināšana vienmēr ir bijusi būtiska veselības politikas sastāvdaļa, kam nepietiekama veselības nozares finansējuma apstākļos tika piešķirts nesamērīgi maz finanšu līdzekļu. Līdz ar to ES fondu 2014.-2020.plānošanas periodā veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumiem plānotie 20% no kopējā pieejamā finansējuma, ir būtisks solis, lai panāktu

Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto dzīves gadu palielināšanos un novērstu priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību.

2014.gada decembrī noslēgts līgums un uzsākta sadarbība ar Pasaules banku par pētījumu veselības aprūpes tīklu vadlīniju izstrādei prioritārajās veselības jomās. Pētījuma rezultātā tiks noteikti veicamie pasākumi, t.sk. attiecībā uz slimību profilaksi un veselības veicināšanu, agrīnu diagnostiku, katra veselības aprūpes līmeņa kompetenci un tehnoloģisko nodrošinājumu. Prioritārajās veselības jomās ir paredzēts novirzīt investīcijas gan sistēmas (organizatoriskajām izmaiņām), gan infrastruktūras uzlabošanai un attīstībai. Ir uzsākts darbs pie *Valstī vienotas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas* izstrādes.

2015.gada 1.janvārī tika samazinātas pacientu iemaksas par ārstēšanos slimnīcā no 13,52 EUR uz 10 EUR, kā arī līdzšinējo 42,69 EUR vietā līdzmaksājumu par ķirurģisku operāciju ārstniecības iestādes var iekasēt ne vairāk kā 31 EUR apmērā par vienā stacionēšanās reizē operāciju zālē veiktajām ķirurģiskajām manipulācijām. 2016.gadā valdība ir apņēmusies pacientu līdzmaksājumus samazināt līdz 7 EUR par dienu, tādējādi būtiski uzlabojot slimnīcu pieejamību smagi slimiem pacientiem.

Lai samazinātu līdzmaksājumus par zālēm, ir sagatavota virkne grozījumu Ministru kabineta noteikumos, kas paredzēs atvieglot lētāku zāļu ienākšanu un pieejamību Latvijas tirgū.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka, lai nodrošinātu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību trūcīgām personām, kā arī turpinātu attīstīt ārpus slimnīcas veselības aprūpes pakalpojumus, veselības nozarei paredzētā valsts budžeta ietvaros tiek turpināti *Sociālās drošības tīkla stratēģijas* pasākumi.

Tika īstenoti pasākumi, lai ar 2015.gadu daļēji ieviestu diagnozēm piesaistītu veselības aprūpes pakalpojumu uzskaites un apmaksas sistēmu (DRG), kā arī tiek īstenoti pasākumi, lai paplašinātu pieejamo e-veselības risinājumu klāstu.

2.4. ENERĢONEATKARĪBA, EFEKTIVITĀTE UN TRANSPORTA TĪKLI

Paātrināt gāzes un elektrības starpsavienojumu attīstību ar ES kaimiņvalstīm ar mērķi diversificēt enerģijas avotus un veicināt konkurenci ar uzlabotu Baltijas valstu enerģijas tirgu integrāciju. Turpināt veicināt energoefektivitāti transportā, mājokļos un apkures sistēmās.

Baltijas enerģijas tirgu starpsavienojumu plāna (BEMIP) ietvaros Latvija ir uzņēmusies saistības līdz 2015.gadam pabeigt **elektroenerģijas tirgus atvēršanu** un izbeigt elektrības mazumtirdzniecības cenu regulēšanu. Kopš 2013.gada 3.jūnija, kad Latvijā darbību uzsāka *Nord Pool Spot*, tika atvērta jauns *Elspot* tirdzniecības apgabals Latvijā, sasniedzot ilgtermiņa mērķi – veidot pārskatāmu un atvērtu Baltijas elektroenerģijas tirgu, kas ir savienots ar Ziemeļvalstu reģiona elektroenerģijas tirgu, nodrošinot elektroenerģijas cenu publisku pieejamību un ticamību. *Elspot* ir elektroenerģijas tirgus, kura pamatā ir izsoles par elektroenerģijas piegādi nākamajā dienā. Savukārt *Elbas*, jeb starpvalstu tekošās dienas elektroenerģijas tirgus, Latvijā tika atvērta 2013.gada 10.decembrī. Ieguvums no *Elbas* tirgus – iespēja vairumtirgus dalībniekiem precīzāk sabalansēt savu tirdzniecības portfeli pēc tam, kad *Elspot* tirgus ir slēgts.

Elektroenerģijas tirgus atvēršana Latvijā tika uzsākta 2007.gadā. Līdz 2012.gada 1.aprīlim tiesības saņemt elektroenerģiju par regulētiem tarifiem bija māsaimniecībām un komersantiem, kuru gada apgrozījums vai bilances kopsomma nepārsniedza 7 milj. latu (9,9 milj. EUR) un kuru algoto darbinieku skaits bija mazāks par 50 darbiniekiem (atvērtā elektroenerģijas tirgus daļa sasniedza 35% no kopējā patēriņa). No 2012.gada 1.aprīļa atvērtajā tirgū tika iesaistīti vidēji lieli elektroenerģijas patērētāji, kuru pieslēguma spriegums pārsniedz 400V un ievadaizsardzības aparāta nominālā strāva pārsniedz 100A (atvērtā elektroenerģijas tirgus daļa sasniedza 66% no kopējā patēriņa). Savukārt, sākot no 2012.gada 1.novembra elektroenerģiju par regulētiem tarifiem bija iespēja iegādāties tikai tiem lietotājiem, kas elektroenerģiju patērē māsaimniecības vajadzībām (atvērtā elektroenerģijas tirgus daļa sasniedza 75% no kopējā patēriņa). 2015.gada 1.janvārī elektroenerģijas tirgū tika iesaistīti visi māsaimniecības lietotāji, līdz ar to tika pabeigta elektroenerģijas tirgus atvēršana Latvijā.

Latvijas pienākums ir pārņemt nacionālajā tiesiskajā regulējumā *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/55/EK atcelšanu* prasības. Tādējādi, **dabasgāzes tirgus liberalizācija** Latvijā, atbilstoši 2014.gada 13.martā Saeimā apstiprinātajam likumam *Grozījumi Enerģētikas likumā*, ir iedalīta divās fāzēs. Pirmajā fāzē, sākot ar 2014.gada 4.aprīli, sistēmas operatoriem ir jānodrošina visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kuri to pieprasa, vienlīdzīgu un atklātu pieeju attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas vai sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojumus, kā arī dabasgāzes pārvades sistēmā būs atļauts ievadīt biogāzi un no biomasas ražoto gāzi, kā arī gāzveida stāvoklī pārvērstu sašķidrināto dabasgāzi. Otrajā fāzē – 2017.gada 3.aprīlī ir jānodrošina dabasgāzes sadales sistēmas operatora neatkarība un ne vēlāk kā līdz 2017.gada 3.aprīlim jānodrošina pārvades sistēmas operatora neatkarība un visu dabasgāzes lietotāju tiesības brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju un mainīt to bez ierobežojumiem, ja ātrāk nav iestājies viens no šādiem apstākļiem: Latvijas dabasgāzes sistēma ir tieši savienota ar jebkuras ES dalībvalsts starpsavienoto dabasgāzes sistēmu, izņemot Igauniju, Lietuvu un Somiju vai dominējošā piegādātāja daļa kopējā Latvijas dabasgāzes patēriņa nodrošināšanā ir mazāka par 75%.

2015.gada martā MK apstiprināja ceļa karti dabasgāzes tirgus reformām, kā arī pieņēma lēmumu par pārvades sistēmas operatora nodalīšanas modeli – pilnīgu īpašumtiesību nodalīšanu sākot ar 2017.gada 3.aprīli. Līdz 2015.gada 1.jūnijam jāizstrādā visi nepieciešamie tiesību aktu grozījumi. Tādējādi tiek plānots dabasgāzes tirgus liberalizāciju Latvijā pabeigt 2017.gada 3.aprīlī.

Attiecībā uz **enerģētikas starpsavienojumiem**, ES daudzgadu budžeta 2014.-2020.gadam ietvaros ir ticis izveidots Eiropas Infrastruktūras savienojumu instruments (CEF), kura ietvaros ir plānots finansiāls atbalsts enerģētikas infrastruktūrai 5,85 miljardu EUR apmērā.

Lai veicinātu enerģētikas infrastruktūras projektu attīstību, 2014.gada 29.oktobrī EK ir pieņēmusi īstenošanas lēmumu par kopējo interešu projektu veicinošo pasākumu atlasī un grantu piešķiršanu energoinfrastruktūru attīstošiem projektiem CEF atbalsta instrumenta ietvaros. Īstenošanas lēmuma 1.kārtas projektu uzsaukumam sadalītais finansējums sasniedza 647 milj. EUR. Kopumā 1.kārtas uzsaukumā tika izvērtēti 68 projekti, no kuriem atbalsts tika piešķirts 34 projektu priekšlikumiem.

2.tabula

CEF atbalsts projektiem saistībā ar Latvijas energoinfrastruktūras attīstību

Nr.	Projekta nosaukums	Projekta pieteicējs	Pieteiktais finansējums milj. EUR (ES līdzfinansējums, %)	Piešķirtais finansējums milj. EUR (ES līdzfinansējums, %)
1.	Igaunijas-Latvijas 3.starpsavienojums un iekšēja Igaunijas pārvades tīkla pastiprināšana ar GVL Harku-Sindi (Klasteris Igaunija – Latvija starp Kilingi-Nõmme un Rīgu) (celtniecība)	"Augstsprieguma tīkls" AS / "Latvijas elektriskie tīkli" AS / "Elering" AS	129,8 (75%)	112,3 (65%)
2.	Kurzemes loka 3.kārta (Iekšējā līnija starp Ventspili, Tumi un Imantu) (celtniecība)	"Augstsprieguma tīkls" AS / Latvijas elektriskie tīkli AS	61,2 (50%)	55,1 (45%)
3.	Inčukalna pazemes dabasgāzes krātuves modernizācijas un paplašināšanas projekts (1.posms) ¹⁶	AS "Latvijas Gāze"	37,5 (42%)	0 (0%)

¹⁶ Projekts ir ļoti svarīgs no gāzes infrastruktūras attīstības un enerģētikas drošības viedokļa. Projektstika iekļauts 2013.gada 14. oktobrī apstiprinātajā ES Kopējo interešu projektu (KIP) sarakstā, taču nesaņēma 2014.gada 29.oktobrī apstiprināto ES līdzfinansējumu CEF atbalsta instrumenta ietvaros. Projekts ir pieteikts izskatīšanai iekļaušanai KIP 2.sarakstā, kas kalpos par priekšnosacījumu līdzfinansējuma tālākai saņemšanai CEF atbalsta instrumenta ietvaros. Kopumā Inčukalna modernizācijas projektu var uzskatīt par priekšnoteikumu sekmīgai Latvijas un reģionālā gāzes tirgus darbībai, kas nodrošinās lielākus ieguvumus no citiem īstenotajiem KIP, tādiem kā, piemēram, Lietuvas – Polijas gāzes starpsavienojums (GIPL).

Kopējais finansiālais atbalsts šiem un citiem Baltijas reģiona projektiem ir 506,5 milj. EUR, kas ir 78% no visa CEF 1.kārtas projektu uzsaukumā piešķirtā finansējuma. Saskaņā ar EK orientējošo grafiku attiecībā uz CEF finansējuma 1.kārtas projektu uzsaukumu, no 2015.gada janvāra līdz aprīlim noritēs darbs pie individuālo grantu līgumu un lēmumu sagatavošanas.

Elektroenerģijas trešā starpsavienojuma starp Latviju un Igauniju projektu paredzēts īstenot līdz 2020.gadam. Tas ļaus novērst esošā pārvades tīkla pārslodzes šķērsgriezumā starp Igauniju un Latviju un palielināt pieejamo Igaunijas-Latvijas starpvalstu starpsavienojuma caurlaides spēju elektroenerģijas tirgum. Tas nodrošinās Baltijas reģiona elektroapgādes drošumu, efektīvu elektroenerģijas tirgus darbību Baltijā un konkurētspēju kā Baltijas valstu iekšienē tā arī starp Baltijas valstīm un Ziemeļvalstīm. Pašlaik Latvijas un Igaunijas pārvades sistēmas operatori veic trases izpēti un ietekmes uz vidi novērtējumu.

Elektropārvades tīklu savienojuma „Kurzemes loks” 3.etapa projektu paredzēts pabeigt 2018.gadā. Kurzemes loka izbūve tiek veikta, lai uzlabotu elektroapgādes stabilitāti un drošumu Kurzemē un visā Baltijas reģionā, palielinātu jaunu pieslēgumu iespējamību reģionā, kā arī nodrošinātu iespējamo tranzīta plūsmu palielinājumu, izbūvējot 700MW līdzstrāvas savienojumu starp Zviedriju un Lietuvu.

Inčukalna pazemes gāzes krātuves modernizācija ir cieši saistīta ar pārējiem Eiropas kopējās intereses projektu Austrumbaltijas klasterī iekļautajiem dabasgāzes infrastruktūras projektiem.

2014.gada martā ir apstiprināts *Elektromobilitātes attīstības plāns 2014.-2016.gadam*, kas paredz darbības veiksmīgai elektromobilitātes ieviešanai, tai skaitā, ETL uzlādes infrastruktūras attīstību, kā arī normatīvo aktu izstrādi, kas nosaka atbalstu ETL lietošanai.

Īstenojot **energoefektivitātes** pasākumus enerģijas galapatēriņa un enerģijas pārveidošanas sektorā, Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020.gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,67 Mtoe apmērā. Pēdējos gados bruto iekšzemes enerģijas patēriņš ir samazinājies par 0,16 Mtoe (no 4,6 Mtoe 2008.gadā līdz 4,31 Mtoe 2013.gadā).

ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas periodā tiek īstenotas vairākas atbalsta programmas daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes paaugstināšanai un centralizēto siltumapgādes sistēmu efektivitātes pasākumiem, kā arī koģenerācijas staciju attīstībai.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā Latvija plāno atbalstīt apstrādes rūpniecības komersantus, dzīvojamo un publisko ēku energoefektivitātes paaugstināšanu, atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošanu, kā arī centralizēto siltumapgādes sistēmu modernizāciju. Indikatīvi plānotais ES fondu atbalsta apmērs šīm aktivitātēm ir 333,5 milj. EUR, tajā skaitā ēku energoefektivitātei un AER izmantošanai 280,4 milj. EUR un centralizēto siltumapgādes sistēmu modernizēšanai 53,2 milj. EUR. Papildus 31,4 milj. EUR tiks ieguldīti pašvaldību ēku energoefektivitātes paaugstināšanā atbilstoši pašvaldību integrētās attīstības programmām. Balstoties uz darbības programmā *Izaugsmes un nodarbinātības* noteikto, atbildīgās ministrijas izstrādās atbalsta ieviešanas nosacījumus minētajiem energoefektivitātes pasākumiem, lai nodrošinātu, ka atbalsts projektu īstenošanai ir pieejams sākot no 2015./2017.gada. Tiek izvērtēta iespēja atbalstu sniegt finanšu instrumentu veidā, lai nodrošinātu finansiāli efektīvu un ilgtspējīgu atbalsta modeli.

Energoefektivitātes paaugstināšanas projekti tiek atbalstīti arī no Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (KPMI). KPMI projektu īstenošana notikusi 16 atklātos konkursos, daļā no kuriem atbalstīta energoefektivitātes paaugstināšana, pāreja uz AER un klimatam draudzīgu tehnoloģiju attīstība. Projektu īstenošanai piešķirti 204,2 milj. EUR. Līdz 2014.gada beigām 2331 projektu īstenošana jau bija pabeigta, un vēl 240 projekti bija īstenošanas stadijā.

EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda programmas *Nacionālā klimata politika* ietvaros 2014.gadā noslēdzās projektu iesniegumu atklātais konkurss *Ilgspējīgu ēku, atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju un inovatīvu emisiju samazinošu tehnoloģiju attīstība*. Atklātā konkursa ietvaros atbalstīti 7 projekti par kopējo programmas līdzfinansējumu 5 milj. EUR, kuru galvenās aktivitātes ir saistītas ar zema enerģijas patēriņa ēku būvniecību, AER tehnoloģiju izmantošanu un inovatīvo tehnoloģiju vai produktu, kas samazina CO₂ emisijas, izveidi, testēšanu un demonstrēšanu. Projektu aktivitāšu īstenošanas laiks ir ne vēlāk kā līdz 2016.gada 30.aprīlim.

Rūpniecības energoefektivitātes veicināšanai pieņemti MK *Noteikumi par rūpniecisko energoauditu*, kuru tvērums līdz ar jaunās energoefektivitātes direktīvas ieviešanu Latvijas normatīvajos aktos, tiks paplašināts, prasības attiecinot uz visiem lielajiem uzņēmumiem. Lai nodrošinātu energoefektīvu preču patēriņu un valsts parauga lomu, izstrādāti *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*, kas pašlaik atrodas saskaņošanā. Plānots, ka turpmāk centrālās valdības vajadzībām drīkstēs iepirkt tikai energoefektīvas preces un pakalpojumus.

2014.gada 1.oktobrī stājās spēkā *Būvniecības likums*, kurā noteikts, ka visā ekonomiski pamatotajā ekspluatācijas laikā būvei un tās elementiem jāatbilst būtiskām prasībām, tostarp energoefektivitātei. 2014.gadā MK noteikumos tika noteiktas stingrākas prasības būvelementu un lineāro termisko tiltu siltuma caurlaidības koeficientu normatīvajām un maksimālajām vērtībām.

Lai nodrošinātu izmaksu efektīvu energoefektivitātes paaugstināšanu enerģijas ražošanā, pārvadē, sadalē un galapatēriņā, veicinātu energoefektivitātes pakalpojumu tirgus attīstību un nostiprinātu valsts parauga lomu energoefektivitātes jomā, MK ir iesniegti *Grozījumi Ēku energoefektivitātes likumā*, *Grozījumi Enerģētikas likumā*, kā arī *Energoefektivitātes likums*.

2014.gadā sagatavots informatīvais ziņojums *Par valsts ēku enerģijas patēriņa datiem*, lai nodrošinātu atbilstošu informāciju ikgadējai 3% valsts īpašumā un izmantošanā esošu ēku renovācijas procesa uzsākšanai.

Saistībā ar **transporta tīkliem**, darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* 4.prioritārajā virzienā ir divi specifiskie atbalsta mērķi – *attīstīt elektrotransportlīdzekļu uzlādes infrastruktūru Latvijā* (ERAF finansējums 7,1 milj. EUR) un *attīstīt videi draudzīgu sabiedriskā transporta infrastruktūru* (KF finansējums – 108,5 milj. EUR). 2014.gadā uzsākts darbs pie normatīvo aktu izstrādes specifisko atbalsta mērķu īstenošanas uzsākšanai.

Tāpat 2014.gadā turpinājās aktivitātes *Publiskais transports ārpus Rīgas* (ERAF finansējums – 20 milj. EUR) īstenošana, kuras ietvaros tiek rekonstruēta Daugavpils un Liepājas pilsētu tramvaju transporta infrastruktūra.

2014.gada septembrī EK izsludināja pirmo CEF transporta nozares konkursu, kura ietvaros ir iespējams iesniegt projektus energoefektivitātes veicināšanai transportā. Pirmajā projektu iesniegumu konkursā Latvija iesniedza EK 2 projektu pieteikumus, kā arī piedalās 4 EK iesniegtajos sadarbības projektos, t.sk. Rīgas pilsētas pašvaldības SIA „Rīgas Satiksme” sadarbībā ar Nīderlandi, Lietuvu un Igauniju: H2-node Rīga, kas paredz udeņraža infrastruktūras plānošanu TEN-T pamattīkla koridoros.

2.5. VALSTS PĀRVALDES REFORMAS

Pabeigt tieslietu reformas, t.sk. maksātspējas, šķērējtiesu un mediācijas ietvara reformas ar mērķi nodrošināt uzņēmējiem un patērētājiem draudzīgu vidi. Veicināt valsts pārvaldes reformas, t.sk. īstenojot valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību, kā arī palielinot institucionālo un finansiālo Konkurences padomes neatkarību.

2014. gadā, lai **turpinātu tieslietu reformas un palielinātu tiesas procesa efektivitāti** tika realizēti virkne jauno pasākumu, kā arī ieviestas iepriekšējos gados īstenotās likumdošanas un administratīvās reformas:

- paredzēta iespēja civillietas, kuru izskatīšana pēc būtības nav uzsākta, nodot izskatīšanai citām tiesām apgabala ietvaros vai cita tiesu apgabala tiesām, ja tādējādi iespējams panākt lietas ātrāku izskatīšanu;
- lietu, kas izriet no saistību tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 210 tūkst. eiro, izskatīšanā piekritība noteikta rajona (pilsētas) tiesām (iepriekš piekritība apgabaltiesai);
- pieteikumi par izsoles akta apstiprināšanu izskatīšanai nodoti no apgabaltiesām uz rajonu (pilsētu) tiesu zemesgrāmatu nodaļām;
- turpinātas reformas, lai ieviestu *tīrās tiesu instances*;
- par 10 tiesnešu vietām ir palielināts tiesnešu skaits pirmās instances tiesās Rīgas tiesu apgabalā;

- turpināts darbs pie *tiesu namu reformas*. 2015.gada martā veikta Siguldas tiesas un Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas reorganizācija;
- turpināta videokonferenču izmantošanas un e-risinājumu ieviešanas attīstība. Darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* 2014.-2020. gadam ietvaros ar ERAF atbalstu ir plānots veicināt tiesu pieejamību, ieviešot atbilstošus risinājumus, kas ļaus samazināt tiesvedības termiņus un veicinās tiesiskās informācijas pieejamību (e-tiesvedība, elektronisks process, iespēja iegūt informāciju par lietu tiešsaistē, automatizēta tiesu spriedumu apstrāde un to publicēšana u.c.);
- lai stiprinātu un paplašinātu Tieslietu padomes lomu sagatavoti grozījumi likumā *Par tiesu varu*, kas paredz Tieslietu padomes kompetenci rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā un atbrīvošanā no amata; tiesneša pārcelšanā uz vakanto tiesneša amatu augstāka vai zemāka līmeņa tiesā; tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības noteikšanā; tiesnešu un tiesas darbinieku apmācību programmu apstiprināšanā.

Attiecībā uz **cilvēkresursu attīstības politiku tiesu varas darbības kontekstā** 2014.gadā turpinājās tiesnešu darba profesionālās darbības novērtēšana. Sākotnējo posmu, kurā tiek novērtēti visi esošie tiesneši, ir plānots pabeigt līdz 2016. gadam. Pēc tam tiesneši tiks vērtēti reizi 5 gadu periodā. 2015.gada martā MK apstiprināts *Rīcības plāns Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanai un kompetenču attīstīšanai 2015.-2020. gadam*. Tas paredz, ka viena no galvenajām prioritātēm ir tiesībsardzības iestāžu darbinieku apmācības un kvalifikācijas celšana, veidojot jaunas apmācību programmas, veicot starpdisciplinārās apmācības, kā arī veicināt moderno tehnoloģiju izmantošanu apmācību procesā.

Attiecībā uz reformām maksātnespējas procesā, 2015.gada martā stājās spēkā grozījumi *Maksātnespējas likumā*, kā arī pavadošie grozījumi *Civilprocesa likumā*. Tie paredz izmaiņas tiesiskās aizsardzības procesā, juridiskās un fiziskas personas maksātnespējas procesā, kā arī citus procesa uzlabojumus. Papildus tam norit aktīvs darbs pie maksātnespējas procesa administratoru profesijas reformas, ņemot vērā to, ka no 2015.gada 1.jūlija maksātnespējas procesa administratoriem būs piemērojams valsts amatpersonas statuss. Reformas rezultātā tiks nodrošināts administratoru darbības caurspīdīgums un profesijas prestiža celšanās, kā arī stiprināta uzraudzības sistēma kopumā.

Lai maksimāli samazinātu personu negodprātīgu vai prettiesisku rīcību zvērinātu tiesu izpildītāju un maksātnespējas procesa ietvaros rīkotajās nekustamā īpašuma izsolēs, to norisi plānots noteikt elektroniskā formā, tādējādi samazinot visus tos riskus, kas saistīti un izriet no izsoles dalībnieku savstarpējās saskarsmes.

Attiecībā uz mediācijas un šķīrējtiesu regulējuma reformām, 2014. gada jūnijā spēkā stājās *Mediācijas likums*, kas primāri regulē domstarpību risināšanu mediācijas ceļā civillietās, taču tas ir attiecināms arī uz strīdu risināšanu citās tiesību nozarēs.

2015. gada 1. janvārī stājās spēkā *Šķīrējtiesu likums*, kad mērķis ir atjaunot sabiedrības uzticēšanos šķīrējtiesu institūtam un nodrošināt šķīrējtiesu darbības tiesiskumu. Līdz ar to noteiktas stingrākas prasības pastāvīgās šķīrējtiesas dibinātājam. Likuma pārejas posma regulējums paredz, ka līdz 2015. gada 1. jūnijam pastāvīgās šķīrējtiesas dibinātājam jāiesniedz Uzņēmumu reģistrā apliecinājums par pastāvīgās šķīrējtiesas atbilstību likumā noteiktajām dibināšanas un tiesas darbības apstākļu prasībām.

Lai **istenu izmaiņas valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības politikā**, attīstot profesionālu un politiski neitrālu valsts dienestu, tostarp ieviešot vienotus atlases principus visā valsts pārvaldē MK 2014.gada septembrī apstiprināts *Valsts dienesta likumprojekts*. 2014.gada decembrī tas ir izskatīts Saeimā 1.lasījumā.

No 2015.gada 1.septembra tiks veikta centralizēta iestāžu vadītāju atlase. Atbilstoši tam ir sagatavots MK noteikumu projekts, kas pašreiz atrodas starpinstitūciju saskaņošanas procesā.

Valsts administrācijas skolā tiek veikta pakāpeniska pāreju uz sistemātisku un mērķtiecīgu apmācību veikšanu. Jau šobrīd Valsts administrācijas skolā mācības tiek veidotas pa moduļiem dažādām nodarbināto grupām, kuru ietvaros tiek attīstītas vispārējās un speciālās kompetences.

2014.gada decembrī MK apstiprināja *Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Pamatnostādņu mērķis ir efektīva, pieejama, inovatīva, profesionāla un uz rezultātu vērsta valsts pārvalde. Līdz 2015.gada 1.septembrim tiks sagatavots izvērtējums par atlīdzības sistēmu valsts pārvaldē, sagatavojot informatīvo ziņojumu ar priekšlikumiem par atlīdzības sistēmas pilnveidi, lai to padarītu konkurētspējīgu un motivējošu.

2015.gada 1.janvārī stājās spēkā **Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums** (turpmāk – *Kapitālsabiedrību pārvaldības likums*). Lai ieviestu *Kapitālsabiedrību pārvaldības likumā* noteiktā īstenošanu praksē, MK ir jānosaka valsts pārvaldes iestādi, kas pilda šajā likumā noteiktos uzdevumus saistībā ar valsts kapitālsabiedrību un valsts kapitāla daļu pārvaldi (turpmāk – koordinācijas institūcija).

Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma pārejas noteikumos noteikts, ka MK līdz 2015.gada 1.jūlijam jāizdod (1) kārtība, kādā nominē kandidātus valdes un padomes locekļu amatam kapitālsabiedrībās; (2) kārtība, kādā vērtējami kapitālsabiedrības darbības rezultāti un finanšu rādītāji; (3) kārtība, kādā valsts kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās, kurās valsts ir dalībnieks (akcionārs), prognozējama peļņas daļa, kas izmaksājama dividendēs; (4) publiskas personas kapitālsabiedrības tipveida statūti; (5) kārtība, kādā nosaka kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļu skaita noteikšanai nepieciešamos sabiedrības lielumu raksturojošos rādītājus; (6) kārtība, kādā tiek pārdotas kapitalizācijas rezultātā izveidojušās kapitāla daļas.

Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma pārejas noteikumi arī nosaka, ka koordinācijas institūcijai līdz 2015.gada 1.novembrim ir jāizstrādā un jāapstiprina likumā noteiktās vadlīnijas valsts līdzdalības vispārējo stratēģisko mērķu noteikšanai, kapitālsabiedrības darbības rezultātu izvērtēšanas metodes, informācijas publiskošanas vadlīnijas, vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrādes vadlīnijas, kā arī kārtību, kādā koordinācijas institūcijai sniedz informāciju, kas nepieciešama, lai sagatavotu ikgadējo publisko pārskatu par valstij piederošajām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām.

Koordinācijas institūcijai līdz 2015.gada 1.septembrim jānosagatavo un jāiesniedz MK un Saeimai pirmo centralizēto publisko pārskatu par valstij piederošajām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām par 2014.gadu. Publiskas personas augstākajai lēmējīnstīcijai (MK, pašvaldība) līdz 2016.gada 1.janvārim ir jāveic tās tiešās līdzdalības izvērtēšana kapitālsabiedrībās un vienlaikus arī jānosaka publiskas personas līdzdalības vispārējais stratēģiskais mērķis.

Lai *Kapitālsabiedrību pārvaldības likums* tiktu efektīvi ieviests, tajā noteiktās prasības ir jāievēro visiem subjektiem, uz ko tās attiecas, tajā skaitā visiem publiskas personas kapitāla daļu turētājiem (gan valsts, gan pašvaldības), visām publiskas personas kapitālsabiedrībām (gan valsts, gan pašvaldības).

Lai **stiprinātu Konkurences padomes darbību** un nodrošinātu efektīvāku konkurences uzraudzību, kā arī veicinātu tās finansiālo neatkarību, ir izstrādāts un 2015.gada 5.janvāra MKK sēdē atbalstīts likumprojekts *Grozījumi Konkurences likumā*. Likumprojektā iestrādāti uzlabojumi, kas novērš līdz šim konstatētas nepilnības, kā arī ir ņemtas vērā ES Tiesas atziņas un citu ES dalībvalstu prakse. Konkurences padomes finansiālās neatkarības stiprināšanas nolūkos valdība ir atbalstījusi likumprojektā paredzēto valsts nodevu par apvienošanās izvērtēšanu novirzīt Konkurences padomei, lai tādējādi stiprinātu iestādes administratīvo kapacitāti.

3. POLITIKAS VIRZIENI

3.1. FINANŠU STABILITĀTE

3.1.1. Ilgtspējīga budžeta veidošana

Valsts finanšu stabilitātes nodrošināšana ir būtisks aspekts ekonomikas veicināšanai, kas ir balstīta gan uz precikliskas fiskālās politikas veidošanu ilgtermiņā, kas mazina ekonomikas pārkaršanas riskus straujas izaugsmes gados un veicina ekonomisko aktivitāti ekonomikas lejupslīdes laikā, gan uz tādas valsts budžeta resursu pārvaldības, kas rada labvēlīgu augsni ekonomikas izaugsmei un veicina iedzīvotāju dzīves kvalitātes pieaugumu.

Pasaules finanšu krīze smagi ietekmēja Latvijas ekonomiku, izveidojot kritisku situāciju finanšu sektorā un valsts budžetā. Lai uzlabotu neilgtspējīgo fiskālo pozīciju, atjaunotu līdzsvaru ekonomikā un paaugstinātu valsts konkurētspēju, Latvija īstenoja apjomīgus budžeta konsolidācijas pasākumus, kas skāra arī valsts sniegto publisko pakalpojumu apjomu un kvalitāti. Pašlaik Latvija ir atgriezies pie izaugsmes un sasniegti būtiski uzlabojumi fiskālajā pozīcijā, tomēr ekonomiskās krīzes atstātās negatīvās sekas ir vērojamas vairākās nozīmīgās tautsaimniecības nozarēs. Finansējuma nepietiekamība ir akumulējusi problēmas, kuru nerisināšana turpmāk var radīt neatgriezeniskus procesus, piemēram, ceļu sabrukšana. Tāpēc turpmākie gadi valsts fiskālās politikas kursā iezīmējas arī kā pēckrīzes periods, kurā ir nepieciešams atjaunot adekvātu finansējumu valsts funkciju īstenošanai, pilnībā respektējot fiskālās disciplīnas nosacījumus.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Fiskālās disciplīnas stiprināšana** (atbildīgā institūcija – FM)

Mērķis ir nacionālā tiesiskā regulējuma stiprināšana, lai nodrošinātu ilgtspējīgas, precikliskas fiskālās politikas veidošanu, stiprinot vidēja termiņa budžeta plānošanu, kā arī paredzot skaidrus nosacījumus fiskālo mērķu definēšanai.

Kopš Fiskālās disciplīnas likuma stāšanās spēkā 2013.gada 6.martā gan 2014.gada, gan 2015.gada valsts budžeta un vidēja termiņa budžeta ietvara veidošanas procesā tika nodrošināta fiskālo nosacījumu ieviešana.

Nozīmīgs aspekts ir ne tikai fiskālās disciplīnas ietvara izstrāde un apstiprināšana, bet arī tādu instrumentu darbināšana, kas praktiski ievieš fiskālās disciplīnas regulējumu budžeta veidošanas un uzraudzības procesā. Par fiskālās disciplīnas normu ievērošanu gan budžeta plānošanas procesā, gan arī izpildes stadijā ir atbildīga Fiskālā disciplīnas padome (turpmāk – Padome), kura tika izveidota 2014.gadā. Izstrādājot likumu “*Par valsts budžetu 2015.gadam*” un likumu “*Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam*”, Padome sagatavoja fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu, kurā norādīja, ka kopumā tiek ievēroti FDL principi un nosacījumi.

2014.gadā tika ieviests vēl viens FDL instruments – fiskālo risku vispārējās vadība, kuras mērķis ir nodrošināt fiskālo rādītāju stabilitāti vidējā termiņā neatkarīgi no ārējo faktoru izraisītām izmaiņām, kā arī mazināt ārējo faktoru izraisīto izmaiņu ietekmi uz fiskālajiem rādītājiem katrā vidēja termiņa budžeta ietvara likuma perioda gadā. Sadarbībā ar centrālajām valsts iestādēm tika apkopota informācija par tās kompetencē esošiem fiskālajiem riskiem, un balstoties uz to tika izstrādāta fiskālo risku deklarācija, kurā ir noteikts fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoms 2017.gadam 0,1% no IKP apmērā.

- **Pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir veicināt sistēmas ilgtermiņa stabilitāti. Sabiedrības novecošanās ir nopietns risks valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitātei ne tikai pašlaik, bet arī turpmākajos gados.

Atbilstoši likumam *Par valsts pensijām*, sākot ar 2014.gadu:

- pakāpeniski par trīs mēnešiem katru gadu pieaugs pensionēšanās vecums, sasniedzot 65 gadus līdz 2025.gadam (62 gadi 6 mēneši 2015.gadā). Vienlaikus ir saglabāta iespēja pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma (60 gadi 6

mēneši 2015.gadā). Pensionēšanās vecuma paaugstināšanas rezultātā samazinās gan demogrāfiskā noslodze, gan sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodze, kas labvēlīgi ietekmē valsts sociālās apdrošināšanas budžeta finansiālo bilanci.

- pieaug minimālais nepieciešamais apdrošināšanas stāžs, kas ļauj kvalificēties vecuma pensijas saņemšanai, no 10 uz 15 gadiem, un, sākot ar 2025.gadu, no 15 uz 20 gadiem. Palielinot nepieciešamo minimālo stāžu vecuma pensijas saņemšanai, tiek stimulēta valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšana.
- piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām finansēšana tiek nodrošināta no valsts pamatbudžeta, tādējādi atslogojot sociālās apdrošināšanas speciālo budžetu;
- atjaunoti sociālo iemaksu griesti (46,4 tūkst. EUR 2014.gadā, 48,6 tūkst. EUR 2015.gadā).

Kopš 2013.gada ir atjaunota piešķirto pensiju indeksācija, sākotnēji indeksējot mazās pensijas, bet jau ar 2014.gadu indeksējot pensijas vai tās daļas apmēru līdz 285 euro, ņemot vērā gan patēriņa cenu indeksu, gan 25% no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem. Savukārt, sākot no 2015.gada, indeksējamā bāze būs piesaistīta iepriekšējā kalendāra gada vidējās apdrošināšanas iemaksu algai valstī, un tiks indeksētas pensijas vai tās daļas apmērs, kas nepārsniegs 50% no iepriekšējā kalendārā gadā vidējās apdrošināšanas iemaksu algai valstī. Vienlaikus ir sagatavoti priekšlikumi par lielāka indeksa izmantošanu pensiju indeksācijā, t.i., ņemot vērā patēriņa cenu indeksu un 50% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem.

2014.gadā, pirmo reizi kopš 2009.gada, sociālās apdrošināšanas budžeta ieņēmumi pārsniedza izdevumus, un gads noslēdzās ar pozitīvu bilanci. Arī turpmākajos gados plānota pozitīva budžeta bilance.

3.1.2. Banku sektora stabilitātes nodrošināšana

Latvijas bankas iepriekšējo 6 gadu laikā veica būtiskus pasākumus kapitāla stiprināšanai 2,7 mljrd. EUR apmērā. Tādējādi tās varēja uzturēt savai darbībai piemītošo un varbūtējo risku segšanai pietiekamu kapitālu. Banku sektors kopumā ir pietiekami kapitalizēts. Banku sektora kapitāla pietiekamības rādītājs 2014.gadā saglabājās augstā līmenī un gada beigās sasniedza 20,8% (minimālā kapitāla prasība – 8%), savukārt 1.līmeņa pamata kapitāla rādītājs bija 18,1%. Vairākas bankas ir izmantojušas iespēju stiprināt kapitāla bāzi, tajā iekļaujot pārskata gada (t.i., pusgada vai 9 mēnešu) auditēto peļņu, savukārt, kredītu amortizācijas apjomiem pārsniedzot no jauna izsniegto kredītu apjomu, turpina sarukt riska svērto aktīvu apmērs.

Banku sektora likviditātes rādītājs saglabājās augstā līmenī un 2014.gada decembra beigās bija 63,1%, vairāk kā divas reizes pārsniedzot noteikto minimālo prasību. Joprojām pastāvot zemiem kreditēšanas apmēriem, kā arī strauji pieaugot noguldījumu atlikumam, bankām ir uzkrājušies samērā lieli līdzekļi likvīdos aktīvos.

Līdz ar ekonomiskās konjunktūras uzlabošanos kopš 2010.gada otrā pusgada vērojama pakāpeniska kredītu kvalitātes uzlabošanās. 2014.gadā kredītu ar kavējumu ilgāk par 90 dienām apmērs un īpatsvars banku sektora kredītportfelī gada laikā saruka no 8,3% līdz 6,9%. Uzkrājumu un virs 90 dienām kavēto kredītu attiecība ir augstā līmenī – 2014.gada beigās – 77,2%.

Turpinoties ārvalstu banku, pārsvarā mātes banku, finansējuma sarukumam, banku finansējuma struktūrā pieaug klientu noguldījumu loma. Kopš 2008.gada beigām saistības pret monetārajām finanšu iestādēm samazinājušās par 3/4 jeb 10,4 mljrd. EUR, savukārt kopējie noguldījumi pieauguši par 60% jeb 8,3 mljrd. EUR.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Kredītiestāžu kapitāla bāzes stiprināšana un stingrāku likviditātes prasību noteikšana*** (atbildīgā institūcija – FKTK)

Atbilstoši 2013.gada 26.jūnijā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai¹⁷, sākot ar 2014.gada 1.janvāri, tiek pastiprinātas kapitāla pietiekamības prasības (kapitāla prasību aprēķina kārtību; kvalitatīvās prasības kapitāla elementiem, kurus var iekļaut attiecīgajā pašu kapitāla līmenī, ierobežojumus atsevišķu elementu iekļaušanai pašu kapitālā un pašu kapitāla samazinājumu (*deductions*)) un papildus kopējam 8% kapitāla pietiekamības rādītājam ieviests pirmā līmeņa pamatkapitāla rādītājs 4,5% apmērā un pirmā līmeņa kapitāla pietiekamības rādītājs 6% apmērā.

Pēc novērošanas perioda, sākot ar 2015.gada oktobri, tiks ieviests ES līmenī harmonizēts likviditātes seguma rādītājs un, sākot ar 2018.gada 1.janvāri, tiks ieviests sviras rādītājs, savukārt, ar 2015.gada 1.janvāri kredītiestādēm jāpublisko informācija par sviras rādītāju.

Saskaņā ar grozījumiem *Kredītiestāžu likumā*, kas stājās spēkā 2014.gada 28.maijā, FKTK ir noteikta kā par makrouzraudzības instrumentu piemērošanu atbildīgā iestāde, t.sk. par precīzākās kapitāla rezerves normas noteikšanu, lai ierobežotu pārmērīgus kreditēšanas pieauguma tempus un ir tiesīga noteikt sistēmiskā riska kapitāla rezerves prasību, lai mazinātu strukturālos riskus. *Kredītiestāžu likums* paredz pilnvarojumu FKTK veikt pasākumus, lai nodrošinātu kredītiestāžu stabilitu un regulējumam atbilstošu darbību.

- **Valstij piederošo banku pārveide/pārdošana** (atbildīgā institūcija – FM, EM)

Mērķis ir valsts ieguldīto līdzekļu atgūšana maksimāli efektīvā veidā, augstas kvalitātes banku pakalpojumu sniegšana, valsts finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšana, kā arī atbilstība EK apstiprinātajam valsts atbalsta restrukturizācijas plānam. Mērķa sasniegšanai tiek veikti šādi pasākumi:

- par attīstības finanšu institūciju (turpmāk – AFI). 2014.gada martā Saeima apstiprināja grozījumus likumā *Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām*, kas paredz valsts kapitālsabiedrību kapitāla daļu atsavināšanas veidu – ieguldīšanu citas valsts kapitālsabiedrības kapitālā. Pēc likuma grozījumu veikšanas MK 2014.gada augustā apstiprināja rīkojumu par VAS *Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum*, SIA *Latvijas Garantiju aģentūra* un VAS *Lauku Attīstības fonds* akciju un kapitāla daļu ieguldīšanu AFI pamatkapitālā, ar sekojošu kapitālsabiedrību integrāciju. 2014.gada septembrī tika noslēgts četru kapitālsabiedrību reorganizācijas līgums. 2014.gada novembrī tika izsludināts *Attīstības finanšu institūcijas likums*, kas paredz pilnībā integrētas AFI darbību, kā arī nosaka AFI darbības deleģējumu, īstenojot valsts atbalsta un attīstības programmas, kuras pilnībā vai daļēji īsteno finanšu instrumentu veidā.
- par AS Citadele banka un AS Reverta (iepriekš – *AS Parex banka*). MK 2011.gadā atbalstīja *AS Citadele banka* un *AS Parex banka* pārdošanas stratēģijas, kas paredzēja savstarpēji nesaistītu pārdošanas procesu, katrai bankai piemērojot atbilstošāko risinājumu. Ņemot vērā situāciju Baltijas banku tirgū un nestabilitāti Eiropas finanšu tirgos, MK 2011.gada beigās pieņēma lēmumu atlikt *AS Citadele banka* pārdošanas procesu. 2013.gada jūlijā MK nolēma atsākt *AS Citadele banka* investoru piesaistes procesu. Konkursa rezultātā 2013.gadā tika piesaistīti divi starptautiski konsultanti – *Societe Generale* un *Linklaters*. Starptautiskās investīciju bankas *Societe Generale* uzdevums bija izanalizēt tirgus situāciju, noteikt labāko investoru piesaistes modeli bankai, kā arī veikt investoru piesaisti. Juridiskā konsultanta *Linklaters* darba uzdevums bija sagatavot ar investoru piesaisti saistītos dokumentus. 2013.gada decembrī MK nolēma atbalstīt *AS Citadele banka* investoru piesaistes stratēģiju. MK 2014.gada oktobrī atbalstīja *AS Citadele banka* akciju pirkuma noslēgšanu un 2014.gada novembrī tika parakstīts *AS Citadele banka* akciju pirkuma līgums starp VAS Privatizācijas aģentūra, divpadsmit starptautisku investoru grupu un *Ripplewood Advisors L.L.C.* *AS Citadele banka* investoru piesaistes procesu (*AS Citadele banka* akciju pārdošanas darījumu) paredzēts pabeigt 2015.gada aprīlī.

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr 575/2013 (2013.gada 26. jūnijs) par prudenčuālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, ar ko groza Regulu (ES) Nr 648/2012, kas ievieš ES likumdošanā starptautisko banku uzraudzības standartu Basel 3.

Attiecībā uz AS *Reverta* MK 2015.gada februāra sēdē nolēma turpināt 2011.gadā MK apstiprinātās stratēģijas “Kombinēts risinājums” īstenošanu, kas paredz AS *Reverta* akcijas kopumā nepārdot, bet veic to aktīvu pārdošanu, kuru uzturēšanai un pārvaldīšanai nepieciešamo izmaksu kopējais apjoms ir augstāks par to prognozēto vērtības pieaugumu restrukturizācijas plānā noteiktajā AS *Reverta* restrukturizācijas periodā. Sākot ar 2012.gada maiju, AS *Reverta* strādā kā profesionāls problemātisko aktīvu pārvaldīšanas uzņēmums, ņemot vērā FKTK atbalstīto bankas statusa maiņu un atteikšanos no kredītiestādes licences. Saskaņā ar EK apstiprināto restrukturizācijas plānu AS *Reverta* darbības periods ir noteikts līdz 2017.gadam.

- **Finanšu sektora stabilitātes stiprināšana** (atbildīgā institūcija – FM)

Mērķis ir sekmēt finanšu sektora stabilitāti, kas veicina Latvijas ekonomikas ilgspējīgu attīstību.

2014.gada martā MK apstiprināja *Finanšu sektora attīstības plānu*, kura mērķis ir sekmēt finanšu sektora stabilitāti. Plāns ietver uzdevumus, atbildīgās institūcijas, termiņus un plāna izpildes uzraudzības kārtību, kā arī dod iespēju šajā formātā koriģēt plānu atkarībā no nākotnes ekonomiskās situācijas un izaicinājumiem. Visi nepieciešamie pasākumi tiek tematiski strukturēti septiņos rīcības virzienos:

- kredītiestāžu sektorā – kredītiestāžu regulatīvās vides pilnveidošana, vienota uzraudzības mehānisma izveide, vienota neregulējuma mehānisma izveide, makroprudenciālās uzraudzības stiprināšana, kredītiestāžu finansējuma avotu diversifikācijas veicināšana, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riska mazināšana;
- kapitāla tirgū – caurskatāma valsts kapitāla daļu atsavināšana, iekšzemes valsts vērtspapīru tirgus attīstības veicināšana, korporatīvo parāda vērtspapīru popularizēšana;
- tiesu sistēmā – tiesnešu kvalifikācijas celšana, specializācijas veicināšana, cīņa pret mājokļu īpašnieku parādu uzkrāšanu, finanšu strīdu izskatīšanas mehānisma izveide, nodokļu konvencijās noteikto atvieglojumu piemērošanas procedūras vienkāršošana;
- valsts atbalsta programmās – atbalsta programmu pielāgošana tirgus nepilnību risināšanai, atbalsta programmu vadības centralizācija;
- alternatīvos finansējuma veidos – riska kapitāla nozares attīstība, vidēja un ilgtermiņa eksporta kredīta garantiju instrumentu ieviešana, krājaizdevu sabiedrību attīstība un to darbības regulēšanas pilnveide, uzraudzības institucionālās kapacitātes stiprināšana un optimizēšana, izstrādāt neitrālu nodokļu regulējumu alternatīvajiem ieguldījumu fondiem, lai efektīvā nodokļu likme (slogs) nemazinātos, salīdzinot ar regulējumu, kāds bija 2013.gadā;
- finanšu pratības jautājumā – finanšu pratības virziena attīstība, informējošu un izglītojošu kampaņu organizēšana patērētāju kredītsloga samazināšanai un informēšanai par finanšu pakalpojumiem, riska kapitāla pārvaldības atbalsts;
- apdrošināšanas sektorā – paplašināt to profesiju klāstu, kurām ir obligāta civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, paplašināt to profesiju klāstu, kurām ir obligāta nelaimes gadījumu papildu apdrošināšana, paaugstināt limitus atsevišķos obligātās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas veidos, obligāto apdrošināšanas veidu sistēmas sakārtošana, efektīva vadība.

- ***Sabiedrības informēšana finanšu pakalpojumu jautājumos un patērētāju tiesību aizsardzības regulējuma pilnveidošana patērētāju kredītēšanas jomā*** (atbildīgā institūcija – FKTK, EM)

Mērķis ir sniegt potenciālajiem finanšu pakalpojumu saņēmējiem vispārēju priekšstatu par finanšu sektoru un tā attīstības tendencēm, lai nodrošinātu patērētājiem pieejamus un viņu vajadzībām un iespējām atbilstošus finanšu pakalpojumus. Mērķa sasniegšanai tiek veikti dažādi pasākumi, t.sk.:

- FKTK pastāvīgi atjaunina izglītojošu interneta vortālu *Klientu skola* (www.klientuskola.lv), kurā pieejami skaidrojoši materiāli par populārākajiem finanšu pakalpojumiem un to riskiem, kā arī par jaunajiem pakalpojumiem. *Klientu skola* nodrošina iespēju ikvienam lietotājam saņemt e-pasta konsultācijas;

- 2015.gada martā notika jau trešā Finanšu izglītības nedēļa, kuras devīze ir ”Krāj zināšanas! Krāj gudri!”. Tās laikā tika organizētas vieslekcijas, izstrādāti jauni mācību materiāli, publiskajā telpā tiek aktualizēta finanšu pratības nepieciešamība ikviena cilvēka dzīvē ar vides objekta – Krājkares – palīdzību;
- 2014.gada februārī sadarbības partneri parakstīja Finanšu pratības nacionālās stratēģijas (tapusi konsultējoties ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas *International Network for Financial Education* grupas ekspertiem) īstenošanas memorandu;
- FKTK, sadarbībā ar pētījumu centru SKDS, 2015.gadā veica pirmo Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības socioloģisko pētījumu, kurā fiksēts gan Latvijas iedzīvotāju iesaistes līmenis finanšu sektorā, gan noskaidrotas zināšanas un ierastā praktiskā rīcība saistībā ar dažādiem finanšu pakalpojumiem. Pētījuma dati kalpo par pamatu jaunai FKTK mērījumu sistēmai – Finanšu pratības indeksam, kas turpmāk raksturo Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības līmeni kārtējā gadā;
- FKTK ir izveidojusi Latvijas mājsaimniecību finansiālo stabilitāti un ilgtspēju raksturojošu statistisko indikatoru kopsavilkumu un komentārus skatījumā kopš 2004.gada, kas būs noderīgi ikvienam, kas vēlas izprast makroekonomiskos notikumus mājsaimniecību kontekstā pēdējā desmitgadē.

No 2011.gada novembra ir ieviesta *nebanku kredītu devēju licencēšanas sistēma*, garantējot patērētājam ilgtermiņā finansiāli stabilu kredītu devēju esamību tirgū. 2013.gadā tika izstrādāti un virzīti vairāki priekšlikumi patērētāju kredītešanas tirgus sakārtošanai, galvenokārt uzmanību veltot „ātro kredītu” (*payday loans*) nozarei. Priekšlikumi atbildīgas aizdošanas veicināšanai, kā arī procentu likmju ierobežošanai šobrīd atrodas apstiprināšanai Saeimā.

3.2. KONKURĒTSPĒJAS VEICINĀŠANA

3.2.1. Uzņēmējdarbības vide un valsts pārvaldes modernizācija

PB *Doing Business* 2015.gada pētījumā uzņēmējdarbības veikšanas viegluma ziņā Latvija ierindota 23.vietā starp 189 pasaules valstīm. Jāatzīmē, ka 2 gadu retrospektīvā Latvija *Doing Business* ir uzlabojusi rādītājus praktiski visās *Doing Business* apskatītajās 10 jomās. Novērtējumā starp ES dalībvalstīm Latvija atrodas 9.vietā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Administratīvo šķēršļu mazināšana** (atbildīgās institūcijas – EM, TM, VARAM, VK)

Mērķis ir pastāvīgi sadarbībā ar uzņēmējiem pilnveidot uzņēmējdarbības vides regulējošo normatīvo aktu bāzi un attīstīt uzņēmēju vajadzībām atbilstošus elektroniskos pakalpojumus.

Progress uzņēmējdarbības vides uzlabošanā tiek veicināts ar ikgadēji izstrādāta *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* īstenotajām aktivitātēm, kur nozīmīgākie pasākumi 2014.gadā bija:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – vienkāršota mikrouzņēmumu nodokļu maksātāju darbinieku reģistrācija uzņēmuma dibināšanas procesā;
- *nodokļu jomā* –2014.gada 1.jūnijā tika nodota ekspluatācijā *Elektroniskās deklarēšanas sistēmas* (turpmāk – EDS) versija, kurā tika realizēta algas nodokļa grāmatīņas funkcionalitāte, kas pieejama visiem EDS klientiem (fiziskām personām). 2014.gada 1.oktobrī spēkā stājās grozījumi *Pievienotās vērtības nodokļa likumā*, saskaņā ar kuriem ir samazināts administratīvais slogs atkārtotai reģistrācijai VID PVN maksātāju reģistrātiem PVN maksātājiem, kuriem pasludināts maksātnespējas process.
- *būvniecības procesā* – vienkāršots būvatļaujas saņemšanas process. Apstiprināts jaunais *Būvniecības likums* un pakārtotie MK noteikumi, kas stājās spēkā ar 2014.gada oktobri. Turpinās darbs pie *Būvniecības informācijas sistēmas* pilnīgas ieviešanas praksē. 2014.gada

uzņēmumu aptaujas rezultāti liecina, ka būvniecībai nepieciešamo procedūru saskaņošanai uzņēmumiem nepieciešamas vidēji 68 dienas (2011.g. – 81 diena);

- *nekustamā īpašuma jomā* – ieviesta elektroniskā nekustamā īpašuma reģistrēšana, kā arī nodrošināta vienas pieturas aģentūras principa ieviešana nekustamā īpašuma reģistrēšanas procesā;
- *līgumu izpildē* – ar 2015.gada 1.janvāri stājies spēkā jaunais *Šķīrējtiesu regulējums*, kas nosaka šķīrējtiesu izveidošanas kārtību un darbības pamatprincipus, lai nodrošinātu efektīvu un taisnīgu civiltiesisku strīdu izšķiršanu šķīrējtiesā. Tāpat ar šo gadu nodrošināta iespēja fiziskai personai portālā www.tiesas.lv sekot līdzi tiesvedības gaitas datiem, lietās, kur pārstāvamā juridiskā persona ir lietas dalībnieks;
- *uzņēmējdarbības izbeigšanā* – 2015.gada martā stājā spēkā grozījumi *Maksātnespējas likumā*, kas paredz uzlabojumus juridisko personu maksātnespējas regulējumā, kā arī sabalansētas izmaiņas fizisko personu maksātnespējas nosacījumos.

Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna ietvaros 2015.gadā, kā prioritārie uzdevumi, noteikti:

- *uzņēmējdarbības uzsākšanā* – vienkāršot uzņēmumu reģistrāciju Komercreģistrā, vienkāršojot prasības, veikt uzņēmumu UR arhīvā esošo dokumentu elektronizēšanu un atcelt uzņēmumu lietu ģeogrāfisko piekritību;
- *būvniecības jomā* – līdz 2015.gada 1.jūlijam izstrādāt un pārziņdot Latvijas būvnormatīvus, nodrošināt pilnīgu *Būvniecības informācijas sistēmas* darbu;
- *nodokļu jomā* – nodrošināt jaunā Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likumprojekta pieņemšanu, paredzot atvieglotas prasības mikro un mazajiem uzņēmumiem. 2015.gada martā MK apstiprināts *Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likumprojekts*, lai pārņemtu 2013/34/ES direktīvu (likumprojektam jāstājas spēkā līdz 2015.gada 20.jūlijam). Uzsākts darbs pie nodokļu maksājumu ieviešanas pēc FIFO metodes un viena konta ieviešanu visiem nodokļu maksājumiem (ņemot vērā VID sistēmā nepieciešamās izmaiņas, kā arī grozījumus normatīvajā regulējumā, to plānots ieviest ar 2021.gadu);
- *līgumsaistību izpildē* – turpināt darbu pie tiesvedības procedūru uzlabojumiem, veicināt šķīrējtiesu regulējuma pieņemšanu Saeimā, kā arī neatliekami uzlabot tiesnešu specializācijas principu un lietas slodzes rādītāju noteikšanas kārtību;
- *uzņēmējdarbības izbeigšanā* – sakārtot normatīvo regulējumu elektronisko dokumentu aprites ieviešanai tiesu iestādēs, virzīt apstiprināšanai grozījumus *Civilprocesa likumā*, kas paredz ieviest vienotu elektronisko izsoļu modeli spriedumu izpildes un maksātnespējas procesā.

- **Valsts pārvaldes modernizācija** (atbildīgās institūcijas – FM, VARAM, EM, VK)

Mērķis ir veidot efektīvāku un ekonomiskāku valsts pārvaldi. Galvenie rīcības virzieni ir:

- administratīvo procedūru vienkāršošana uzņēmējiem un iedzīvotājiem. 2014.gadā turpinājās darbs pie administratīvā sloga samazināšanas izpēti un priekšlikumu izstrādes sekojošās jomās – administratīvā sloga samazināšanai privātā sektora darbības dokumentēšanas un dokumentu glabāšanā, ilgstošā bezdarba problēmu risināšanā, kultūrpolitikas administratīvajā plānošanā un īstenošanā, intelektuālā īpašuma aizsardzības nodrošināšanā;
- e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstība, vienas pieturas aģentūras princips. Pasākumu mērķis ir padarīt efektīvākus valsts pārvaldes procesus, nodrošinot pieejamākus valsts pakalpojumus iedzīvotājiem un komersantiem. Šobrīd iedzīvotājiem un uzņēmējiem ir pieejami aptuveni 2000 valsts un pašvaldību piedāvātie publiskie pakalpojumi, kurus iespējams saņemt vairāk nekā 900 vietās visā Latvijā. Tas ir dārgi un neefektīvi, raugoties gan no iedzīvotāju un uzņēmēju, gan valsts viedokļa.

Saskaņā ar 2013.gadā apstiprināto *Koncepciju par publisko pakalpojumu sistēmas pilnveidi*, 2014.gada jūnijā noslēdzās vienota klientu apkalpošanas centru tīkla izmēģinājuma projekts, kas tika īstenots Rīgā un vēl 4 dažādu reģionu pilsētās, apzinot iestāžu iespējas un gatavību darboties vienuviet, nodrošinot pakalpojumu pieejamību reģionos. Pamatojoties uz izmēģinājuma projekta rezultātiem, tika papildināta Koncepcijas sadaļa par klientu klātienē

apkalpošanas uzlabošanu. Konceptijas grozījumi paredz Valsts un pašvaldības vienoto klientu apkalpošanas centru izveidi 89 novadu nozīmes, 21 reģionālās nozīmes un 9 nacionālās nozīmes attīstības centros laika posmā no 2015.gada līdz 2020.gadam.

Funkcionalitātes paplašināšanai uzņēmumu reģistrācijai portālā www.latvija.lv izstrādāti risinājumi, kas nodrošinās sasaisti ar virtuālo e-parakstītāju, kā arī, lai varētu nodrošināt juridisku personu autentifikāciju gadījumam, ja juridiskās personas paraksta tiesīgai personai ir tiesības pārstāvēt juridisko personu atsevišķi, un šīs tiesības ir reģistrētas UR;

- publisko personu kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības un publisko personu komercdarbības reforma. Pasākuma mērķis ir nodrošināt efektīvāku un labas korporatīvās pārvaldības principiem atbilstošu publisko personu kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldi, kā arī pārvērtēt publiskas personas līdzdalības kapitālsabiedrībās nepieciešamību. 2015.gada 1.janvārī ir stājies spēkā *Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums*. Galvenie jaunievedumi – izveidojama valsts kapitāla daļu pārvaldības koordinācijas institūcija, publiskās personas līdzdalības kapitālsabiedrībās mērķu noteikšana, kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrāde un sasniegto rezultātu regulāra izvērtēšana, informācijas atklātības prasību ieviešana, gada pārskatu par valstij piederošajām kapitāla daļām sagatavošana, padomes izveides tiesības lielākajās kapitālsabiedrībās, caurskatāmu valdes un padomes locekļu kandidātu izvirzīšanas (nominēšanas) procedūra u.c. Ir izstrādāti grozījumi *Valsts pārvaldes iekārtas likumā*, kas paredz mainīt nosacījumus, kuriem iestājoties publiska persona ir tiesīga dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā. Grozījumus šajā likumā Saeima ir pieņēmusi 2.lasījumā 2015.gada martā.

- ***Darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvā regulējuma un tā piemērošanas pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Lai turpinātu pilnveidot regulējumu darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā, sadarbībā ar sociālajiem partneriem:

- 2015.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi *Darba likumā*, kuru mērķis ir veicināt elastdrošības principu stiprināšanu darba tiesiskajās attiecībās, uzlabot uzņēmējdarbības vides kvalitāti, kā arī risināt vairākus aktualizējušos jautājumus. Grozījumi pagarina maksimālo līguma uz noteiktu laiku termiņu (no trīs uz pieciem gadiem), mazina administratīvo slogu darba devējam kolektīvās atlaišanas gadījumā. Grozījumi ievieš skaidrākus un nepārprotamākus noteikumus gan darba devējam, gan darbinieka uzteikuma paziņošanai. Tāpat ir precizēti noteikumi par bērnu nodarbināšanu, darba līgumu noslēgšanu, garantijām donoriem un darba un atpūtas laiku, kā arī darba samaksu. Likumā ietvertas arī normas, kas vērstas uz neregistrētās nodarbinātības mazināšanu, nodrošinot iespēju kontrolējošām institūcijām pārbaužu laikā nekavējoties iegūt informāciju no darba devēja par noslēgtajiem darba līgumiem, kā arī ir iestrādāts deleģējums MK noteikt komercdarbības veidus, kuros darba devējam ir pienākums, noslēdzot darba līgumu, izsniegt darbiniekam darbinieka apliecību u.c.;
- Lai nodrošinātu darba aizsardzības prasību atbilstību *Būvniecības likumam*, kā arī darba aizsardzības koordinātoru apmācības atbilstību jaunajai apmācību sistēmai darba aizsardzības jautājumos 2014.gada jūlijā veikti grozījumi MK noteikumos *Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus*;
- 2015.gadā ir plānots pieņemt *Darba aizsardzības politikas pamatnostādnes 2015.-2020.gadam*, pamatojoties uz jauno ES stratēģisko ietvaru par drošību un veselības aizsardzību darbā 2014.-2020.gadam. Pamatnostādnēs īpašu uzmanību plānots pievērst sabiedrības informēšanai par drošu darba vidi un preventīvās kultūras veicināšanai, darba aizsardzības prasību efektīvākai ieviešanai uzņēmumos, darba aizsardzības jomas monitoringa, uzraudzības un kontroles pilnveidošanai, nodarbināto veselības veicināšanai un arodslimību profilaksei, ņemot vērā aktuālākos riskus;

- ar ES fondu atbalstu Valsts darba inspekcijā ir izveidoti 16 e-pakalpojumi, kas no 2014.gada novembra ir pieejami lietošanai gan privātpersonām, gan uzņēmumiem www.latvija.lv. Daļa jauno e-pakalpojumu ir veidota, lai atvieglotu administratīvo slogu juridiskām personām. Savukārt fiziskām personām paredzētie e-pakalpojumi nodrošina iespēju elektroniski aizpildīt iesniegumu, lai saņemtu konsultāciju vai ierosinātu kādu konkrētu Valsts darba inspekcijas rīcību darba tiesību un darba aizsardzības jautājumos.

- **Ēnu ekonomikas apkarošana** (atbildīgā institūcija – FM)

Viena no galvenajām prioritātēm 2015.gadā ir ēnu ekonomikas mazināšana. Līdz ar to ir izveidota Ēnu ekonomikas ierobežošanas konsultatīvā padome, kas vērtē un izsaka priekšlikumus uzņēmējdarbības vides uzlabošanai un sabiedrības integrācijas veicināšanai. Padomes organizētajās sanāksmēs tiek aicināti piedalīties un sniegt viedokli sociālie un sadarbības partneri, valsts iestāžu pārstāvji, kā arī sabiedrības aktīvākie pārstāvji. Paralēli izveidotajai Ēnu ekonomikas ierobežošanas konsultatīvajai padomei darbu turpina Ministru prezidenta vadītā Ēnu ekonomikas apkarošanas padome, kurā darbojas valsts pārvaldes iestāžu un nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Ēnu ekonomikas ierobežošanas pamata uzdevums ir mainīt sabiedrības normas un attieksmi, pirmkārt, fokusējot uzmanību uz uzvedību un attieksmi ietekmējošiem pasākumiem. Pasākumu izvēles pamatā ir pārliecība, ka attieksmes un sabiedrības normu maiņa visātrāk ļaus sasniegt nepieciešamos fiskālos uzlabojumus. Tāpat sabiedrības normu maiņa ātrāk ļaus sasniegt nepieciešamos uzņēmējdarbības vides uzlabojumus, kur pārmērīgs ēnu ekonomikas īpatsvars uzskatāms par būtisku uzņēmējdarbības vides problēmu.

Lai precīzāk varētu novērtēt īstenoto ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu efektivitāti tieši VID kompetences jomā, VID 2014.gada beigās un 2015.gada sākumā ir veicis nodokļu plaisu (iztrūkuma) aprēķinus 2013.gadam, kuru rezultātā pievienotās vērtības nodokļa plaisa bija 18,5%, valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu plaisa – 26,6%, iedzīvotāju ienākuma nodokļa plaisa – 25,4%, akcīzes nodokļa plaisa cigareetēm – 30,7%, akcīzes nodokļa plaisa dīzeļdegvielai – 17,0% un akcīzes nodokļa plaisa benzīnam – 8,8%. VID īstenoto pasākumu rezultātā līdz 2016.gadam tiek plānots nodokļu plaisu samazinājums no 1 līdz 4 procentpunktiem.

Nodokļu iekasēšanas uzlabošanai, lai panāktu ātrāku konstatēto nodokļu zudumu atgūšanu, 2014.gadā VID uzsāka īstenot jaunu pieeju nodokļu administrēšanā. Sākotnēji sabiedrība un uzņēmēji tiek informēti par nozarēm, kurās pastiprināti tiks veikti nodokļu administrēšanas uzraudzības pasākumi, aicinot uzņēmējus patstāvīgi sakārtot nodokļu saistību izpildi un dodot tam laiku. Ja šajā laikā netiek gūti pozitīvi rezultāti, VID veic preventīvos pasākumus, piemēram, būvniecības uzņēmumu vai autoservisa uzņēmumu amatpersonu aptaujas par uzņēmumu saimniecisko darbību. Tādējādi VID dod iespēju komersantiem bez soda sankcijām pašiem pilnā mērā aprēķināt un samaksāt valstij nodokļus, deklarēt nedeklarētos ieņēmumus, patieso strādājošo skaitu un patiesās aprēķinātās algas, kas iepriekš netika izdarīts. Ja, tomēr, izvērtējot nodokļu maksātāju nodokļu saistību brīvprātīgas izpildes rezultātus, tiks konstatēts, ka tie nav sasnieguši vēlamos rezultātus un nodokļu maksājumi budžetā neatbilst nozares vidējiem rādītājiem, šiem nodokļu maksātājiem tiks veikti represīvie pasākumi – tematiskās pārbaudes, kā arī nodokļu auditi, kuru rezultātā nodokļu maksātājiem var tikt papildus aprēķināti ne tikai nodokļi, bet arī soda nauda.

2014.gadā šī pieeja tika īstenota automobiļu apkopes un remonta nozarē un uzsākta īstenot zobārstniecības nozarē. 2015.gadā VID plāno pievērsties skaistumkopšanas nozarei, būvniecībai, vairumtirdzniecībai (t.sk. akcīzes preču), lietoto auto tirdzniecībai.

- **Pakalpojumu direktīvas ieviešana Latvijā** (atbildīgā institūcija – EM)

Pakalpojumu tirgus stiprināšanai Latvija ir pilnībā ieviesusi *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū* (turpmāk – *Pakalpojumu direktīva*) prasības, gan pieņemot un ieviešot attiecīgus normatīvos aktus, gan veicot visaptverošu pakalpojumu regulējošo nacionālo normatīvo aktu skrīningu, gan izveidojot vienoto kontaktpunktu administratīvo procedūru veikšanai.

Latvija ir nodrošinājusi ES noteikto 20 pamatpakalpojumu elektronizēšanu pilnā apmērā. Ir nodrošināta praktiski visu pakalpojumu, kas attiecināmi uz *Pakalpojumu direktīvu*, pieprasīšana vai saņemšana elektroniskā veidā (*Vienotajā elektroniskajā kontaktpunktā*, kas pieejams vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv, kurā ir pieejami uz *Pakalpojumu direktīvu* attiecināmo pakalpojumu apraksti), nodrošinot attiecīgas normas attiecīgajos reglamentējošos aktos, kas ļauj personai pieprasīt pakalpojumu elektroniski, sūtot uz kontaktinformācijā norādīto oficiālo e-pastu ar drošu elektronisko parakstu parakstītu iesniegumu un pievienojamos dokumentus, vai saņemt pakalpojumu elektroniski.

2012.gadā tika pieņemts *Pasākumu plāns „klusēšanas-piekrišanas” principa ieviešanai un piemērošanai atbildīgo institūciju administratīvajā praksē*, kurā „klusēšanas-piekrišanas”¹⁸ princips sākotnēji tika ieviests 15 pakalpojumiem.

2015.gadā ir izstrādāti *Grozījumi Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānā 2014.-2015.gadam*, kas paredz „klusēšanas-piekrišanas” principu ieviest vēl 17 pakalpojumiem.

- **ES fondu apguves uzlabošana** (atbildīgā institūcija – FM)

2014.gadā paveiktie pasākumi ES fondu vadības un kontroles sistēmas pilnveidošanai ietver metodoloģiskā atbalsta stiprināšanu ES fondu vadībā iesaistītajām iestādēm aktualizējot virkni metodisko un skaidrojošo materiālu ES fondu vadībā iesaistītajām iestādēm, kas izstrādāti un regulāri tiek precizēti un papildināti ar mērķi nodrošināt vienotu praksi starp iestādēm un mazināt neatbilstoši veikto izdevumu rašanās risku. Papildus tika organizēts forums ar mērķi ES fondu atbildīgajām un sadarbības iestādēm apmainīties ar pieredzi būtisko pārmaiņu vērtēšanā un vienoties par vienotas prakses piemērošanu būtisko pārmaiņu identificēšanai un kontroļu veikšanai, domājot par iespējamiem risinājumiem un pieeju jaunajā ES fondu plānošanas periodā. Tāpat stiprināta sadarbība ar tiesībsargājošajām institūcijām organizējot divpusējas apmācības *ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda ieviešanas sistēma 2007 – 2013.gada plānošanas periodā, neatbilstību administrēšana un finanšu interešu aizsardzība* sadarbībā ar Latvijas tiesnešu mācību centru. Apmācību ietvaros tika pilnveidota izpratne par ES fondu ieviešanas sistēmu Latvijā, tādā veidā veicinot finanšu interešu aizsardzību, uzlabota sadarbība starp ES fondu administrēšanā iesaistītajām institūcijām un tiesībsargājošajām institūcijām, pilnveidota un stiprināta izpratne par kārtību, kādā ES fondu projektu ietvaros tiek konstatēti neatbilstoši veiktie izdevumi un to atgūšanas process.

Pārskata periodā turpināta ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā vadības un kontroles sistēmas izveide, pamatojoties uz ES Kohēzijas politikas fondu iezīmētajiem virzieniem – administratīvā sloga mazināšana finansējuma saņēmējiem, skaidrs funkciju sadalījums starp ES Kohēzijas politikas fondu administrēšanā esošajām iestādēm, orientāciju uz rezultātu, skaidras risku pārvaldības stratēģijas esamība. 2014.gadā spēkā stājies *ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda vadības likums*, vairāki MK noteikumi¹⁹ un apstiprināta *ES fondu vadībā iesaistīto iestāžu risku pārvaldības stratēģija 2014.-2020.gada plānošanas periodā*. Tādējādi turpināts darbs pie ES fondu sistēmas vienkāršošanas, paredzot administrēšanā iesaistīto iestāžu skaita samazināšanu, sadarbību starp iestādēm, veicamo funkciju nedublēšanu, efektīvāku uzraudzības un kontroļu sistēmas izveidi, e-pārvaldības pilnīgāku ieviešanu, administratīvā sloga mazināšanu finansējuma saņēmējiem un citi.

¹⁸ Kā viens no publiskās pārvaldes modernizāciju veicinošiem instrumentiem ir uzskatāms „klusēšanas-piekrišanas” princips. Tas nosaka, ka gadījumā, ja noteiktajā termiņā nav saņemta atbildīgās iestādes atbilde uz atļaujas pieteikumu, uzskatāms, ka atļauja pakalpojumu sniedzējam ir piešķirta un pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs uzsākt pakalpojuma sniegšanu.

¹⁹ MK noteikumi *Prasības Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda vadības un kontroles sistēmas izveidošanai*; MK noteikumi *Revīzijas iestādes funkciju nodrošināšanas kārtība Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas periodā*; MK noteikumi *Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.-2020.gada plānošanas periodā*.

3.2.2. Produktīvo investīciju un eksporta veicināšana

Lai veicinātu ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, viena no Latvijas politikas prioritātēm ir industriālās politikas īstenošana. 2013.gada maijā MK tika apstiprinātas *Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*. Kā galvenie politikas rīcības virzieni noteikti – industriālo zonu attīstība, finanšu pieejamības veicināšana, inovācijas kapacitātes paaugstināšana, darbaspēka pieejamības un kvalifikācijas jautājumi, eksporta veicināšana un energoresursu izmaksu samazināšana, atbilstoši tiem ir sagatavots veicamo pasākumu plāns turpmākajiem 3 gadiem.

Ciešā saistībā ar *Nacionālo industriālo politiku 2013.gada maijā MK tika apstiprinātas Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2014.-2019.gadam* un *Rīcības plāns* to ieviešanai. Pamatnostādņu mērķis ir veicināt Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju atvērtos produktu (preču un pakalpojumu) un kapitāla tirgos.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Atbalsts uzņēmumu pieejai finanšu resursiem*** (atbildīgā institūcija – EM, FM, ZM)

Mērķis ir sekmēt pieejamību finansējumam komercdarbības uzsākšanai un attīstībai, sniedzot aizdevumus un riska investīcijas.

2014.gada novembrī tika izsludināts *Attīstības finanšu institūcijas (AFI) likums*, kas paredz pilnībā integrētas AFI darbību, kā arī nosaka AFI darbības deleģējumu, īstenojot valsts atbalsta un attīstības programmas, kuras pilnībā vai daļēji īsteno finanšu instrumentu veidā (skat. 3.1.2. nodaļu).

Lai uzlabotu finanšu resursu pieejamību (ņemot vērā veikto tirgus nepilnību izvērtējuma secinājumus par komersantu pieeju finansējumam), komersantiem tiek piedāvāti šādi atbalsta veidi finanšu instrumentu ietvaros:

- mezanīna aizdevumu programma (uzsākta 2011.gadā), kuras mērķis ir sniegt pieeju finansējumam komersantiem, kuriem nepietiekama nodrošinājuma un esošo komercsaistību dēļ nav iespējams saņemt finansējumu no komercbankas projekta īstenošanai nepieciešamajā apmērā. Mezanīna aizdevumu fonda kopējais apmērs ir 29,8 milj. EUR. Līdz 2014.gada beigām ir noslēgti 15 mezanīna aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 7,9 milj. EUR. Kopš 2014.gada jūnija mezanīna aizdevumu fonda ietvaros tiek attiecinātas *aizdevumu garantijas un īstermiņa eksporta kredīta garantijas*. Periodā līdz 2014.gada beigām mezanīna fonda ietvaros ir finansēti 14 īstermiņa eksporta kredītu garantiju darījumi par kopējo finansējumu 0,8 milj. EUR un 58 aizdevumu garantiju darījumi par kopējo finansējumu 12,8 milj. EUR;
- agrīnās stadijas un vēlīnās stadijas riska kapitāla investīcijas uzņēmējdarbības uzsākšanai un izaugsmei. Valsts līdzfinansētos 6 riska kapitāla fondu ietvaros ir iespējas saņemt nenodrošinātos aizdevumus un investīcijas uzņēmumiem dažādās to attīstības stadijās. Saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem ar finanšu starpniekiem kopējais riska kapitāla investīcijām un nenodrošinātajiem aizdevumiem pieejamais publiskais finansējums ir 68,1 milj. EUR. Piesaistītā privātā līdzfinansējuma apmērs ir 22,4 milj. EUR. Līdz 2014.gada beigām kopumā ir veikta 101 riska kapitāla investīcija par kopējo finansējumu 33,3 milj. EUR, tajā skaitā 51 sēklas kapitāla investīcija par kopējo finansējumu 4,9 milj. EUR, 9 uzsākšanas kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 4 milj. EUR, 12 riska kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 15,2 milj. EUR un 29 izaugsmes kapitāla investīcijas par kopējo finansējumu 9,2 milj. EUR.
- lielāka apmēra (līdz 15 milj. EUR) riska kapitāla investīcijas uzņēmumiem to tālākai izaugsmei ir pieejamas Baltijas Inovāciju fondā (turpmāk – BIF). BIF ietvaros pieejamais publiskais finansējums ir 100 milj. EUR (Latvijas Garantiju aģentūras līdzfinansējuma daļa - 20 milj. EUR). Divi (*BaltCap* un *BPM Capital*) no četriem izvēlētajiem fondiem ir uzsākuši investīciju periodu 2014.gada beigās;

- starta programma, kas paredzēta pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstam (uzsākta 2009.gadā). Kopējais pieejamais finansējums programmas īstenošanai ir 27,1 milj. EUR. Programmas ietvaros līdz 2014.gada beigām ir noslēgti 1343 līgumi par kopējo finansējumu 24,2 milj. EUR. Kopš 2015.gada janvāra aizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem tiek sniegti aizdevumu programmas uzņēmējdarbības konkurētspējas ietvaros;
- atbalsts aizdevumu veidā saimnieciskās darbības uzsācējiem un komersantiem konkurētspējas uzlabošanai (programma pieejama kopš 2009.gada). Programmas mērķis ir nodrošināt pieejamību finansējumam tiem komersantiem, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams kredītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ. Programmas ietvaros tiek sniegti mikroaizdevumi, lielāka apmēra aizdevumi esošiem komersantiem to tālākai izaugsmei un aizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem. Programmas ietvaros ir pieejams publiskais finansējums 63,68 milj. EUR. un papildus ir piesaistīts arī privātais līdzfinansējums 21,4 milj. EUR apmērā. Līdz 2014.gada beigām ir noslēgti 143 aizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 78,1 milj. EUR;
- atbalsts aizdevumu veidā komersantu izaugsmei. Programmas ietvaros komersantiem ir iespēja izmantot divu veidu aizdevumus – investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem, t.sk., kredītlīnijas, kā arī aizdevumus lauksaimnieciskās produkcijas ražošanai. Programmas īstenošanai piesaistīti Eiropas Investīciju bankas līdzekļi 100 milj. EUR apmērā. Līdz 2014.gadam noslēgti 1075 aizdevumu līgumi par 66,6 milj. EUR;
- Latvijas un Šveices mikrokreditēšanas programma. Tās ietvaros komersanti savu biznesa projektu realizācijai var saņemt finansiālu atbalstu (mikroaizdevumus apmērā līdz 14 tūkst. EUR). Līdz 2014.gada augustam tika piešķirti arī granti. Finansiālais atbalsts paredzēts investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem. Aizdevumu fonda kopējais finansējums ir 7,1 milj. EUR, no kuriem 6,5 milj. EUR bija paredzēti aizdevumiem (80% Šveices līdzfinansējums) un 0,6 milj. EUR – grantiem. Līdz 2014.gadam ir noslēgti 1050 aizdevumu līgumi par 8,7 milj. EUR. Programmas finansējums tika pilnībā apgūts jau 2013.gada augustā, un jaunu aizdevumu finansēšana tiek nodrošināta no papildus pieejamā finansējuma, kuru veido atmaksātie aizdevumi. Atbalsta sniegšana 2015.gadā tiks turpināta;
- mikroaizdevumu atbalsta programma (programma pieejama kopš 2014.gada jūlija). Programmas mērķis ir nodrošināt pieejamību mikroaizdevumiem apmērā līdz 25 tūkst. EUR saimnieciskās darbības uzsācējiem un esošiem saimnieciskās darbības veicējiem to attīstībai. Saskaņā ar līgumiem, kas noslēgti ar finanšu starpniekiem, programmas ietvaros pieejamais publiskais finansējums ir 1,1 milj. EUR. Finanšu starpnieki nodrošina arī privāto līdzfinansējumu 50% apmērā no aizdevumu summas. Līdz 2014.gada beigām ir noslēgti 30 mikroaizdevumu līgumi par kopējo finansējumu 0,4 milj. EUR;
- atbalsts lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai. Atsevišķu *Lauku attīstības programmas* un *Eiropas zivsaimniecības programmas* investīciju pasākumu īstenošanas kredītfonda apmērs 2011.-2013.gada ietvaros bija 44,7 milj. EUR. Kopumā pasākuma darbības laikā apstiprināto pasākumu finansējums sasniedza 32,9 milj. EUR. Lauksaimniecības produktu ražotājiem bez tam ir paredzēts atbalsts arī apgrozāmo līdzekļu iegādei (kredītlīnijas apmērs – 25,6 milj. EUR). Ņemot vērā, ka lauksaimniecības produktu ražotājiem pieejamais finansējums ir apgūts, jaunu aizdevumu finansēšana turpinās no atmaksājamiem līdzekļiem. Līdz 2014.gada beigām ir piešķirti 1118 aizdevumi par 51,6 milj. EUR. Kopš 2012.gada ir pieejams arī finansējums lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei (kopējais pieejamais finansējuma apmērs – 30 milj. EUR). Līdz 2014.gada beigām bija piešķirti 518 aizdevumi par kopējo finansējumu 25,9 milj. EUR.

- **Investīciju veicināšana, t.sk., ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšana** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir piesaistīt ārvalstu tiešās investīcijas (turpmāk – ĀTI) uz ārējo pieprasījumu orientētām nozarēm.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (turpmāk – LIAA) un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības pakalpojumus Latvijas komersantiem un ārvalstu investoriem nodrošina pēc vienas pieturas aģentūras principa. LIAA un Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības darbojas potenciālo un esošo investoru apkalpošanā – nodrošina ar nepieciešamo informāciju, komunicē ar attiecīgajām institūcijām, piedāvā investīciju projektu īstenošanas vietas un atbilstošos investīciju stimulus. Savukārt, saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai nodrošina Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome, kuras sastāvā darbojas ieinteresēto ministriju ministri, kā arī pieaicināti valsts un pašvaldību institūciju, infrastruktūras uzņēmumu, nevalstisko organizāciju pārstāvji un citi eksperti.

2014.gadā tika īstenotas un 2015.gadā tiks turpinātas ĀTI piesaistes aktivitātes attiecībā uz prioritārām valstīm, sagatavojot/attīstot piedāvājumus konkrētās nozarēs un jomās un pastiprināti izvērsti investoru pēc-apkalpošana.

2014.gadā tika izsludināta vēl viena kārtā ES struktūrfondu programmai ražošanas telpu būvniecībai un rekonstrukcijai par kopējo finansējumu 5,1 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējumu 2,5 milj. EUR, apmērā. Tā rezultātā uzņēmēju vajadzībām ir pieejami 15 tūkst. m² platības. Vismaz līdz 2020.gadam būs pieejamas UIN atlaides par jaunām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām un saglabāti UIN atvieglojumi lielajiem investīciju projektiem virs 10 milj. EUR.

- ***Atbalsts ārējo tirgu apgūšanai*** (atbildīgā institūcija – EM, ĀM)

Lai veicinātu Latvijas uzņēmumu eksporta apjomu palielināšanu un jaunu tirgu apgūšanu, tiek īstenoti šādi pasākumi:

- ārējās ekonomiskās politikas koordinācija un Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla nodrošināšana – 2013.gadā darbojās 44 Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības. 2014.gadā Latvija turpināja diplomātiskās pārstāvniecības paplašināšanu, tā veidojot priekšnosacījumus Latvijas uzņēmēju ienākšanai jaunajos tirgos un ārzemju investīcijām. 2014.gadā tika atvērtas jaunas diplomātiskās pārstāvniecības Indijā un Apvienotajos Arābu Emirātos. 2015.gadā notiks gatavošanās plānotajai vēstniecības atvēršanai Dienvidkorejā. Tāpat tiks turpināts darbs pie Latvijas diplomātiskās pārstāvniecības paplašināšanas strauji augošajos pasaules reģionos, kā arī vadošo tirdzniecības bloku valstīs, piemēram, Brazīlijā un Singapūrā. Arī Ārvalstu Latvijas goda konsulu tīkls aizvadītajā gadā turpināja paplašināties. Ir atvērti jauni Latvijas goda konsulāti Indijā (Bangalora), Mongolijā (Ulanbatora), Ukrainā (Čerņigovas apgabals), Turcijā (Alānijas reģions), kā arī ES dalībvalstīs. Arī 2015.gadā notiks aktīvs darbs pie goda konsulu tīkla paplašināšanas līdz šim mazāk aptvertajos – Āfrikas, Latīņamerikas, Tuvo Austrumu un Dienvidaustrumāzijas – reģionos. Ņemot vērā pārstāvniecību atvēršanas un uzturēšanas izmaksas, tiek apsvērts kopā ar citām ES dalībvalstīm atvērt kopīgas vēstniecības, kā arī dalīt to uzturēšanai nepieciešamās administratīvās izmaksas;
- ekonomisko jautājumu risināšanai un Latvijas uzņēmēju atbalstam darbojās 14 Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības, kas izvietotas kopā ar vēstniecībām, tādējādi nodrošinot sinerģiju politisko un ekonomisko jautājumu risināšanai. Latvijas interesēs ir piemēroties globālajām pārmaiņām pasaules ekonomikā, meklēt jaunus sadarbības partnerus, veicināt jaunu tirgu apgūšanu un investīciju piesaisti valsts ekonomikai, diversificēt eksporta tirgus;
- tiešie eksporta atbalsta pakalpojumi komersantiem – 2014.gadā sniegtas 1380 konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, tostarp par ārvalstu tirgiem, specifiskām tirdzniecības prasībām un biznesa partneru meklēšanu, organizēti 16 eksporta prasmju un informatīvie semināri par ārējiem tirgiem, kā arī sagatavoti 27 nozaru tirgus apskati. Organizētas 37 tirdzniecības misijas (uzņēmēju skaits – 201) un 66 individuālās biznesa vizītes pie potenciālajiem sadarbības partneriem ārvalstīs. 2015.gadā plānots turpināt sniegt minētos pakalpojumus pieejamo resursu ietvaros;
- atbalsts komersantiem ārējā mārketinga pasākumu īstenošanai, sekmējot komersantu iekļaušanos starptautiskajās piegāžu ķēdēs, veicinot Latvijas komersantu dalību

starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās. 2014.gadā izvērtēti 654 komersantu pieteikumi par atbalsta sniegšanu.

Reaģējot uz Krievijas 2014.gada augustā ieviesto pārtikas preču importa aizliegumu, eksporta tirgu pārorientācijai tika piešķirts papildus valsts budžeta virssaistību finansējums 8 milj. EUR. LIAA tika piešķirti papildus 4 milj. EUR – palielinot plānoto tirdzniecības misiju skaitu uz jaunajiem tirgiem, nacionālo stendu organizēšanu starptautiskās izstādēs, Latvijas dienu organizēšanu vairākos mērķa tirgos. Uzņēmumiem ceļa un uzturēšanās izmaksu segšanai piedaloties izstādēs ārvalstīs, kā arī sertifikātu iegūšanai, lai varētu eksportēt produktus uz jauniem tirgiem, ir pieejami papildus 3 milj. EUR. Uzņēmumu apvienībām (klasteriem) ārējo tirgu apgūšanai ir pieejams papildus 1 milj. EUR.

Latvijā darbojas Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome, kuru vada ārlietu ministrs un kuras sastāvā bez valsts institūciju darbiniekiem darbojas arī LIAA, LDDK un LTRK pārstāvji. 2014.gadā notikušas divas padomes sēdes, kuru ietvaros pieņemti lēmumi par tādiem būtiskiem jautājumiem kā Latvijas ārējā tēla politikas koordinācijas padomes nolikums un Latvijas augstākās izglītības eksporta veicināšanas plāni un attīstība.

• **Pašvaldību kapacitātes stiprināšana uzņēmumu un investīciju piesaistē** (atbildīgā institūcija – VARAM, SM, EM)

Pasākuma mērķis ir stiprināt pašvaldību lomu investīciju piesaistē un uzņēmējdarbības veicināšanā:

- sagatavojot priekšlikumus pašvaldību finanšu sistēmas pilnveidošanai (t.sk., apskatot iespējamās nodokļu politikas izmaiņas) un pašvaldību tiesību paplašināšanai rīkoties ar savu mantu. Līdz 2015.gada 1.jūlijam FM vadībā tiks izstrādāts un iesniegts MK jauns Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumprojekts. Tiks sagatavoti priekšlikumi, kas dotu pašvaldībām lielākas iespējas elastīgāk noteikt nomas maksu apbūvētam zemesgabalam gadījumos, ja tas tiek iznomāts ražošanas objekta būvniecībai vai saimnieciskās darbības veikšanai, saistošajos noteikumos izvirzot specifiskus kritērijus (nosacījumus);
- paaugstinot pašvaldību sniegto pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, ieviešot vienas pieturas aģentūras principu (skat. 3.2.1.nodaļu), mazinot administratīvo slogu uzņēmējiem un iedzīvotājiem pašvaldību sniegtajos pakalpojumos;
- sakārtojot un attīstot pašvaldību transporta un vides infrastruktūru (skat. 3.2.5.nodaļu);
- īstenojot valsts un pašvaldību publiskās uzņēmējdarbības infrastruktūras sakārtošanu. Līdz 2014.gada beigām ar ES struktūrfondu finansējumu īstenots 71 pilsētvides infrastruktūras projekts. Līdz 2014.gada beigām ar ES struktūrfondu finansējumu īstenots 71 pilsētvides infrastruktūras projekts. Līdz 2015.gada beigām plānots pabeigt vēl 61 projektu, kas vērsti gan uz kultūras infrastruktūras attīstību (piemēram Liepājas koncertzāles projekts), gan uzņēmējdarbībai nozīmīgās publiskās infrastruktūras sakārtošanu (satiksmes infrastruktūras projekti);
- saskaņā ar *Darbības programmu Izaugsme un nodarbinātība* ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā pašvaldībām būs pieejams atbalsts privāto investīciju apjoma palielināšanai pašvaldībās, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām, atbalsts teritoriju revitalizācijā, reģenerējot degradētās teritorijas, kā arī atbalsts pašvaldību ēku energoefektivitātes paaugstināšanai, un kopējais šim mērķim paredzētais ES fondu finansējums sasniedz 326,9 milj. EUR (ERAF);
- sniedzot atbalstu 6,6 milj. EUR apmērā (100% ESF finansējums) speciālistu piesaistei plānošanas reģioniem, pilsētām un novadiem, kā arī plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšanai. Līdz 2014.gada beigām tika piesaistīti 232 speciālisti un nodrošināta attīstības plānošanas kapacitāte 55,7% no pašvaldībām un plānošanas reģioniem;

- izmantojot Norvēģijas finanšu instrumenta finansējumu (2009.-2014.g.) 1,1 milj. EUR apjomā projekta *Reģionālās politikas aktivitāšu īstenošana Latvijā un reģionālās attīstības pasākumu izstrāde* ietvaros. Projekta īstenošanas laiks ir noteikts no 2013.gada novembra līdz 2016.gada aprīlim. Galvenās projekta aktivitātes ir saistītas ar reģionālās uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas attīstību. Uzņēmējdarbības un inovāciju sistēmas ieviešana pilot-reģionā – Latgales plānošanas reģionā (turpmāk – LPR). Ņemot vērā, ka LPR ir visvājāk attīstītais plānošanas reģions Latvijā ar ilglaicīgu negatīvu ekonomisko, sociālo un demogrāfisko tendenču kopumu, aktivitātes ietvaros plānotie pasākumi (pašvaldību un uzņēmējus pārstāvošo nevalstisko organizāciju vizītes uz kaimiņvalstīm, dalība un pašvaldību pārstāvēšana investīciju forumos, investīciju kataloga izstrāde LPR, jaunas tīmekļa vietnes www.invest.latgale.lv izstrāde, LPR pārstāvniecības izveide Rīgā u.c.) būs mērķēti, lai aktivizētu vietējos resursus un vietējās partnerības starp uzņēmējiem, vietējām publiskajām iestādēm, kultūras un izglītības iestādēm, finanšu sektoru un nevalstisko sektoru un paaugstinātu reģiona attīstības līmeni;
- lai paplašinātu pašvaldību iespējas un instrumentus uzņēmējdarbības veicināšanā un privāto investīciju piesaistīšanā, tiks sniegts atbalsts lielākajām pašvaldībām ārējiem mārketinga pasākumiem (piedāvājot tām sagatavot mārketinga materiālus angļu valodā, piedalīties starptautiskajās izstādēs un izstrādāt investīciju piesaistes materiālus), kā arī tiks organizētas pašvaldību speciālistu un citu iesaistīto pušu apmācības;
- atbalsta pasākumu izstrāde attāliem un mazattīstītiem reģioniem kvalificēta darbaspēka un uzņēmēju piesaistei. Aktivitātes ietvaros notiek Norvēģijas pieredzes pārņemšana atbalsta pasākumu izstrādei un īstenošanai.

3.2.3. Inovācijas, pētniecība un attīstība

Latvijas NRP mērķa rādītājs ieguldījumiem P&A 2020.gadam noteikts 1,5% apmērā no IKP.

2.tabula

Ieguldījumu P&A palielināšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Kopējais finansējums P&A (milj. EUR)	141,6	85,2	109,6	141,4	145,4	139,5	500,0
% no IKP	0,62	0,46	0,60	0,70	0,66	0,60 ²⁰	1,5

Avots: Eurostat

Pēdējo gadu ieguldījumu P&A vājais progress ir skaidrojams ar zemo privātā sektora investīciju īpatsvaru, kas ir samazinājies salīdzinājumā ar pirmskrīzes periodu un, atjaunojoties izaugsmei, praktiski nav pieaudzis, ar nepietiekamo publiskā finansējuma apjomu P&A un ar to, ka vairāk kā puse no kopējiem P&A ieguldījumiem veido ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu, finansējums. Turklāt Latvijā ir skaitliski neliels augsto tehnoloģiju nozaru īpatsvars, ko apliecina arī augsto tehnoloģiju preču īpatsvars kopējā eksportā, kas 2013.gadā sastādīja 8%, bet 2012.gadā 6,4%²¹.

Galvenie izaicinājumi, kas pastāv P&A jomā Latvijā²²:

- ilgstoši nepietiekams zinātnes finansējums;
- mazs zinātnē, pētniecībā, tehnoloģiju attīstībā un inovācijā nodarbināto skaits un nepietiekama šajās jomās iesaistītā personāla atjaunotne;
- fragmentēta zinātnisko institūciju struktūra un pārvaldības funkciju dublēšanās;
- vājš pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls, nepietiekama sadarbība un koordinācija starp zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovāciju institūcijām, augstāko

²⁰ Latvijā kopējie ieguldījumi P&A 2013.gadā bija 0,60% no IKP (2012.gadā 0,66%). Uzņēmējdarbības sektora ieguldījums 2013.gadā bija 21,8% no kopējiem ieguldījumiem P&A jeb 0,13% no IKP (2012.gadā 0,16% no IKP). Valsts un augstskolu finansējums 2013.gadā faktiskajos skaitļos ir nedaudz pieaudzis, bet salīdzinot pret IKP tas palicis nemainīgs – 0,16%. Ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu, ieguldījumu apjoms P&A faktiskajos skaitļos 2013.gadā ir samazinājies, bet pret IKP tas 2013.gadā veidoja 0,31% (2012.gadā – 0,33%).

²¹ ES-28 vidējais augsto tehnoloģiju preču īpatsvars kopējā eksportā 2013.gadā sastādīja 15,3%.

²² Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam

- izglītību un rūpniecības sektoriem (trūkst kvalificētu speciālistu, kas spētu īstenot inovatīvus projektus un izstrādāt jaunas tehnoloģijas vai produktus);
- nepietiekami attīstīta starptautiskā sadarbība;
 - Latvijas biznesa struktūru galvenokārt veido mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt P&A, un vidēji zems augsto tehnoloģiju sektors.

Gatavojoties 2014.-2020.gada plānošanas periodam, 2014.gadā tika veikts līdzšinēji īstenoto pasākumu un ieguldījumu P&A jomā, t.sk. ES fondu, vispārīgs novērtējums. Tika secināts, ka lai nodrošinātu NRP mērķa rādītāja sasniegšanu 1,5 % apmērā no IKP 2020.gadā ir nepieciešama pieejas maiņa, proti, ir nepieciešams īstenot tautsaimniecības transformāciju par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai un īstenot Viedās specializācijas stratēģiju. Kā rezultātā tika veidota konceptuāli jauna un kompleksa stratēģija, kas paredz sabalansētu un papildinošu atbalsta instrumentu kopumu.

2013.gada 28.decembrī MK apstiprināja *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam* (turpmāk – ZTAI), kurās noteikts mērķis – veidot Latvijas zinātnei, tehnoloģijas un inovāciju par globāli konkurētspējīgām, kas būs pamats tautsaimniecības un sabiedrības attīstības vajadzību nodrošināšanai. ZTAI ir ietverta ieguldījumu trajektorija, lai 2020.gadā sasniegtu 1,5% no IKP ieguldījumus P&A, kā arī nepieciešamie nacionālā līmeņa pasākumi un indikatori šī mērķa sasniegšanai. Pamatnostādnēs ir ietverta arī *Viedās specializācijas stratēģija* – nacionālā ekonomiskās attīstības stratēģija, kurā noteikti tautsaimniecības transformācijas virzieni, izaugsmes prioritātes un viedās specializācijas jomas, paredzot mērķtiecīgu pētniecības un inovāciju resursu koncentrēšanu zināšanu jomās, kur valstij ir salīdzinošās priekšrocības vai ir bāze šādu priekšrocību radīšanai. Galvenais virziens ir ekonomikas transformācija uz zinātnes un tehnoloģiju virzīto izaugsmi un virzību uz zināšanām balstītu spēju attīstību. Tāpat stratēģijā ir noteiktas šādas specializāciju jomas – (1) zināšanu ietilpīga bio-ekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) viedā enerģētika un (5) IKT.

Lai īstenotu iepriekšminēto, Kohēzijas politikas finansējums 2014.-2020.gada plānošanas periodā darbības programmas *Izaugsmes un nodarbinātība* 1.tematiskā mērķa *Pētniecība, tehnoloģiju attīstība un inovācijas* ietvaros tiks novirzīts inovāciju kapacitātes stiprināšanai, kā arī tādas inovāciju sistēmas veidošanai, kas veicina un sniedz atbalstu tehnoloģiskajam progresam tautsaimniecībā, izstrādājot risinājumus.

Vienlaikus var secināt, ka NRP noteiktā P&A mērķa trajektorija, kas paredz, ka 2015.gadā kopējo ieguldījumu apjomam jāasniedz 1% no IKP jeb aptuveni 241 milj. EUR, ir ļoti liels izaicinājums un pie esošajiem P&A ieguldījumu tempiem var netikt sasniegts.

Savukārt, lai līdz 2020.gadam sasniegtu Latvijas mērķi par kopējo P&A ieguldījumu apjomu 1,5% apmērā no IKP, ir nepieciešams būtiski paaugstināt valsts budžeta finansējumu P&A, kā arī paredzēt atbilstošas aktivitātes privātā sektora investīciju piesaistei P&A. Vienlaikus nepieciešams izveidot sabalansētu zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovācijas finansējuma struktūru, kuru veido plašs institucionālo un finansēšanas instrumentu klāsts, kā arī nepieciešams piedāvāt atbilstošus instrumentus, kas veicina privātā sektora investīcijas, tostarp ārvalstu, t.sk. ES ietvarprogrammas *Horizonts2020*, finansējuma piesaisti.

Arī EK *Inovācijas savienības* rezultātu pārskatā (2014.gads) uzsvērts, ka Latvijas vājais sniegums inovācijas jomā joprojām ievērojami atpaliek no vidējā Eiropas rādītāja²³. Nerisīnot iepriekš minētās problēmas pēc būtības, Latvijai būs arvien grūtāk konkurēt starptautiskajā līmenī. Neproporcionāli zems bāzes finansējums zinātnei (2015.gadā 51% no nepieciešamā) veicina nestratēģisku, „no projekta uz projektu” orientētu pieeju zinātnes attīstībā un finanšu resursu sadrumstalotību. Tāpat samazinātais valsts programmu finansējums nav pietiekams zinātnisko spēku apvienošanai kopēju problēmu risināšanai, kā arī nav stimulējošs privātā finansējuma piesaistei.

²³ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf

2014.gadā ir panākts papildus valsts budžeta zinātnisko institūciju bāzes finansējums 2,8 milj. EUR apmērā, kā arī 1,6 milj. EUR PVN segšanai ES ietvarprogrammas projektiem, kā arī veiktas izmaiņas zinātnes bāzes finansējuma piešķiršanas nosacījumos.

Ar nolūku veicināt privātā sektora ieguldījumus P&A, sākot ar 2014.gada 1.jūliju, tiem uzņēmumiem, kuri iegulda P&A, pieejams atbalsts nodokļa atvieglojuma veidā, nosakot, ka noteiktas uzņēmumu pētniecības un attīstības izmaksas tiek norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi

• **Zinātniskās darbības potenciāla attīstība** (atbildīgā institūcija – IZM)

2014.gadā ir uzsākta zinātnisko institūciju konsolidācija. Ir paredzēts, ka konsolidācijas rezultātā 2020.gadā darbosies 20 konkurētspējīgas zinātniskās institūcijas. Atbilstoši zinātnes starptautiskā izvērtējuma ieteikumiem, konsolidācija tiek veikta, resursus koncentrējot labākajos valsts zinātniskajos institūtos un universitātēs, kā zināšanu centros. Konsolidācijas atbalstam tika izstrādāti MK noteikumi darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* papildinājuma apakšaktivitāte *Zinātnisko institūciju institucionālās kapacitātes attīstība* īstenošanai, paredzot ERAF finansējumu 11,9 milj. EUR, tai skaitā zinātniskās izcilības attīstībai 4,5 milj. EUR un zinātnisko institūciju konsolidācijas atbalstam 7,4 tūkst. EUR (skat. arī 2.2.nodaļu). Tiek atbalstīti zinātnisko institūciju pasākumi starptautiskā izvērtējuma rekomendāciju ieviešanai, zinātnisko institūciju pētniecības programmu attīstības stratēģiju izstrādei, institūciju apvienošanās juridiskās bāzes un plānu izstrādei, apvienošanās un reorganizācijas pasākumu ieviešanai, kā arī zinātnisko institūciju resursu vadības un rezultātu pārvaldības sistēmas attīstībai. Projekti tiks īstenoti līdz 2015.gada beigām. Konsolidācijas veicināšanai un resursu koncentrācijai konkurētspējīgās institūcijās 2014.gadā tika veiktas arī izmaiņas zinātnes bāzes finansējuma piešķiršanas nosacījumos, nosakot, ka papildu finansējums tiek piešķirts zinātniskajām institūcijām, kas starptautiskajā zinātnes izvērtējumā saņēmušas “4” un “5”; bez tam, no 2016.gada bāzes finansējumu nesaņems ar “1” un “2” novērtētās zinātniskās institūcijas, kas nepiedalās zinātnisko institūciju konsolidācijas procesos. Ņemot vērā, ka nākošais zinātnes izvērtējums plānots 2017.gadā, zinātniskās institūcijas, kas novērtētas zemu, tiek mudinātas meklēt iespējas integrēties spēcīgākās institūcijās, tādējādi sekmējot resursu koncentrāciju un kritiskās masas veidošanos šajās institūcijās.

Ieguldījumu P&A palielināšanai tiek īstenotas šādas galvenās aktivitātes:

- turpinās atbalsta sniegšana 9 valsts nozīmes pētniecības centriem zinātnes un tehnoloģiju resursu koncentrācijai un attīstībai, kuros ERAF apakšaktivitātes *Zinātnes infrastruktūras attīstība* pirmās kārtas ietvaros tiek finansēta pētniecības infrastruktūras un laboratoriju modernizācija un jaunas aparatūras iegāde (2011.-2015.gads), kopumā modernizējot 27 iesaistītās zinātniskās institūcijas. Pētniecības centru infrastruktūras attīstībai 2007.-2013.gadu plānošanas periodā piešķirts ERAF līdzfinansējums 80,2 milj. EUR;
- ES struktūrfondu aktivitātes *Cilvēkresursu piesaiste zinātnei* ietvaros 2014.gadā turpinājās 48 projektu īstenošana, kas paredz atbalstu zinātnes jomai, veicinot jaunu darbavietu radīšanu jaunajiem un reemigrējošiem zinātniekiem, jaunu zinātnieku piesaisti pētījumiem ar finansējumu jauno zinātnieku grupu pētniecības darbu izmaksām. Kopējais attiecināmais finansējums aktivitātes īstenošanai – 23,1 milj. EUR;
- lai sekmētu zinātnes un ražošanas integrāciju un pētniecisko rezultātu ieviešanu atbilstoši valstī izvirzītajiem prioritārajiem zinātnes virzieniem, ES struktūrfondu aktivitātes *Atbalsts zinātnei un pētniecībai* ietvaros turpinās 24 projektu īstenošana par kopējo attiecināmo finansējumu 9,2 milj. EUR, kā arī 2014.gadā uzsākta 41 praktiskas ievirzes pētījuma projekta īstenošana par kopējo attiecināmo finansējumu 11,7 milj. EUR;
- lai veicinātu zinātnisko institūciju līdzdalību ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammās un sekmētu starptautisko sadarbību pētniecības un tehnoloģiju jomā, MK 2014.gadā atbalstīja ES struktūrfondu aktivitātes *Atbalsts starptautiskās sadarbības projektiem zinātnē un*

tehnoloģijās otrās kārtas ieviešanas nosacījumus. Plānots, ka projektu īstenošana tiks uzsākta 2015.gadā par kopējo attiecināmo finansējumu 2,1 milj. EUR. Bez tam ir uzsākta 2013.gadā izveidotā programma *BalticBonus*, kas sedz projektu gatavošanas izmaksas Baltijas zinātnieku dalībai programmas *Apvārsnis 2020* konkursos. Šim pasākumam 2014.gadam novirzīti 139 tūkst. EUR.

2014.gadā tika uzsākta 2013.gada nogalē apstiprinātās Latvijas viedās specializācijas stratēģijas īstenošana, kas paredz zināšanu bāzes attīstību tautsaimniecības transformācijai nozīmīgās zināšanu jomās, īstenošanas pasākumi. Tika organizētas plašas diskusijas ar pētniecības un tautsaimniecības nozaru organizāciju pārstāvjiem visās 5 viedās specializācijas jomās, kurās tika pārrunāts viedās specializācijas jomu tvērums, iespējamās konkurētspējas nišas, iepriekšējo publisko ieguldījumu pieredze un nepieciešamais atbalsts inovāciju attīstībai katras jomas ietvaros.

Lai fokusētu pētniecību un attīstītu zinātnes cilvēkresursus šajās zināšanu jomās 2014.gadā tika uzsākta 14 Valsts pētījumu programmu īstenošana, ar kopējo valsts budžeta finansējumu 4,4 milj. EUR. Atbilstoši prioritāriem virzieniem zinātnē, fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai (periodā 2014.-2017.gadam) 2014.gadā finansēti projekti 4,4 milj. EUR apmērā, kā arī Valsts pētījumu programmu projekti 6,2 milj. EUR. Valsts pētījumu programmu mērķi un uzdevumi tika saskaņoti ar Viedās specializācijas stratēģijas un *Horizonts 2020* nostādņēm.

- ***Uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības platformas izveide*** (atbildīgā institūcija – EM, IZM)

2014. un 2015.gadā tika turpināta 6 izveidoto Kompetences centru darbības atbalstīšana. ES struktūrfondu programma *Kompetences centri* tiks īstenota līdz 2015.gada nogalei un tās kopējais publiskais finansējums ir 53,2 milj. EUR. Paredzams, ka visu kompetences centru darbības rezultātā papildus tiks piesaistīts privātais līdzfinansējums P&A darbībām vismaz 10 milj. EUR apjomā. Izveidotajos kompetences centros kopumā tiek īstenoti 224 rūpniecisko pētījumu un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes projekti, no kuriem līdz 2015.gada 1.martam ir pabeigti 86 projekti.

2014.gadā norisinājās darbs pie tehnoloģiju pārneses sistēmas pilnveides, kuras darbībai tiks piesaistīts ES struktūrfondu plānošanas perioda 2014.-2020.gadam finansējums. Tehnoloģiju pārneses sistēma tiek veidota, lai paaugstinātu zinātnisko institūciju ienākumus no valsts finansētu pētījumu komercializēšanas un, lai panāktu, ka zinātnisko institūciju pētījumu rezultāti ir tirgus orientēti un tiek īstenoti praktiskā uzņēmējdarbībā.

Vienlaikus, veicinot zinātnes infrastruktūras attīstību ERAF aktivitātē *Zinātnes infrastruktūras attīstība* Kopš 2014.gada tiek īstenoti 15 projekti (ERAF 110,8 milj. EUR apmērā). Projektu īstenošana paredzēta līdz 2015.gada 31.augustam. Plānots, ka projektu īstenošanas rezultātā tiks modernizētas 27 zinātniskās institūcijas, kā rezultātā tiks radīta moderna, adaptīva pētniecības infrastruktūras sistēma, kas nodrošinās kompleksu lietišķo un fundamentālo pētījumu bāzi, ļaujot Latvijas zinātniskajām institūcijām iekļauties ES kopējā pētniecības telpā.

- ***Atbalsts inovatīvu komersantu attīstībai*** (atbildīgā institūcija – EM, FM)

2014.gadā un 2015.gadā tika turpināta uzņēmumu projektu īstenošana, kas paredz jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu ražošanā, t.sk. vērsti uz tehnoloģiju ar samazinātu ietekmi uz vidi attīstību, kā arī tika turpināts īstenot projektus, kuru ietvaros uzņēmumi veica investīcijas jaunu ražotņu izveidē.

Programmas *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā* ietvaros 2014.gadā un 2015.gadā tika atbalstīti 116 projektu (par kopējo finansējumu 37,6 milj. EUR) īstenošana. Līdz 2015.gada 1.martam bija pabeigti 113 projekti par kopējo finansējumu 35,5 milj. EUR.

ES struktūrfondu līdzfinansētajā valsts atbalsta programmā *Augstas pievienotās vērtības investīcijas* 2014.gadā un 2015.gadā tika turpināta atbalstīto 107 projektu īstenošana par kopējo finansējumu 134,4 milj. EUR. Līdz 2015.gada 1.martam programmas projektu īstenošanai izmaksāti 95,8 milj. EUR, pabeigti 39 projekti par 66,2 milj. EUR. 2014.gadā programmā tika

organizēta projektu atlasē 4.kārta ar pieejamo finansējumu 82,1 milj. EUR un noslēgti 104 līgumi par uzņēmumu projektu atbalstīšanu par kopējo atbalsta apjomu 72 milj. EUR.

Kopš 2012.gada nogales līdz 2014.gada aprīlim tika pieņemti projektu pieteikumi ES struktūrfondu līdzfinansētajā programmā *Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma (inovācijas vaučeri)*. Kopējais programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums bija 2,85 milj. EUR. Līdz 2014.gada 30.aprīlim programmā tika iesniegti 42 projekti, no kuriem atbalstīti 22 projekti (noslēgti līgumi) par finansējuma apjomu 0,26 milj. EUR. No šiem projektiem līdz 2015.gada 1.martam bija pabeigti 10 projekti par finansējumu 0,11 milj. EUR.

2014.gadā un 2015.gadā turpinās Norvēģijas finanšu instrumenta līdzfinansētās programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* īstenošana. 2014.gadā atbalsts tika sniegts 3 projektiem par kopējo atbalsta apjomu 1,5 milj. EUR, savukārt 2014.gada nogalē tika izsludināta projektu atlasē 2.kārta par atlikušo finansējumu 6,27 milj. EUR apmērā. Vērtēti tiek 22 projektu pieteikumi. Vienlaikus programmas ietvaros darbu ir uzsācis Zaļo tehnoloģiju inkubators, kurā pirmsinkubācijas atbalstu saņem 70 biznesa ideju attīstītāju komandas. 2014.gadā tika izsludinātas divas neliela apjoma grantu shēmas projektu iesniegumu atlasē, kuru laikā tika atbalstīti 10 projektu pieteikumi par finansējuma apjomu 1,1 milj. EUR

Kopš 2014.gada 1.jūlija uzņēmumi var izmantot uzņēmumu ienākuma nodokļa stimulu uzņēmumu P&A izmaksām, kas var tikt norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3. Attiecināmās P&A izmaksas, kurām var tikt piemērots nodokļa stimuls, ir uzņēmuma zinātniskā un zinātnes tehniskā personāla izmaksas, kas saistītas ar uzņēmuma veikto pētniecības un attīstības darbu, pētniecības pakalpojumu, kas saņemti no zinātniskajām institūcijām izmaksas, kā arī sertifikācijas, testēšanas un kalibrēšanas pakalpojumu izmaksas, saņemot pakalpojumus no akreditētām sertifikācijas, testēšanas un kalibrēšanas institūcijām.

Norvēģijas finanšu instrumenta projekta *Reģionālās politikas aktivitāšu īstenošana Latvijā un reģionālās attīstības pasākumu izstrāde* ietvaros tiks organizēti 5 reģionālie konkursi inovatīvām biznesa idejām. Konkursā tiks aicināti piedalīties visi interesenti, kuri vēlas uzsākt uzņēmējdarbību un kuriem ir inovatīva un dzīvotspējīga biznesa ideja. Kopējais konkursa finansējums ir plānots 105,7 tūkst. EUR apmērā. Lai pievērstu uzmanību reģionālās attīstības jautājumiem un orientētos arī uz reģionos esošo potenciālu, biznesa ideju konkurss tiks rīkots katrā plānošanas reģionā. Reģionālo ideju konkursi tiks rīkoti 2015.gadā. Visi plānošanas reģioni būs iesaistīti reģionālo konkursu organizēšanā inovatīvām biznesa idejām un piedalīsies informācijas izplatīšanā par biznesa ideju konkursiem, kuri norisināsies katrā reģionā.

3.2.4. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā, paaugstināt IKT ieguldījumu visu tautsaimniecības nozaru izaugsmē un inovācijā. Rīcības virziens paredz *Eiropa 2020* stratēģijas vadošās iniciatīvas *Digitālā programma Eiropai* noteikto pasākumu ieviešanu Latvijā.

2014.gadā 72% Latvijas iedzīvotāju regulāri (vismaz reizi nedēļā) lietoja internetu. 2014.gada vidū Latvijā platjoslas²⁴ interneta piekļuves līniju skaits sasniedza 24,8% uz 100 iedzīvotājiem (2013.gada vidū – 23,6).

2014.gada vidū Latvijā interneta pieslēgums, izmantojot fiksētās līnijas, 71% gadījumu nodrošina datu pārraides ātrumu ≥ 10 Mbps (mbit/sekundē), 51% gadījumu – datu pārraides ātrumu no 30 Mbps un vairāk un 38% gadījumu datu pārraides ātrumu virs 100 Mbps (vidēji ES 2013.gada vidū datu pārraides ātrums virs 30 Mbps bija 18% fiksēto līniju).

2013.gada oktobrī MK apstiprinātas *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam* (turpmāk – ISAP) – nosaka IKT jomas prioritātes ES fondu plānošanas periodam 2014.-2020.gadam. Izstrādājot ISAP, ņemti vērā *Eiropa 2020* stratēģijas vadošās iniciatīvas

²⁴ Latvijā par platjoslas pieslēgumu atzīta piekļuve, kas pastāvīgi ir tiešsaistes režīmā un kuras datu pārraides ātrums ir ne mazāks par 144 Kbit/s, pamata platjoslas ātrums ir 2 Mbit/s, augsta ātruma platjosla – 30 Mbit/s un ļoti augsta ātruma platjosla – 100 Mbit/s.

Digitālā programma Eiropai noteiktie mērķi. ISAP mērķis ir, nodrošinot iespēju ikvienam izmantot IKT sniegtās iespējas, veidot uz zināšanām balstītu ekonomiku un uzlabot kopējo dzīves kvalitāti, sniedzot ieguldījumu publiskās pārvaldes efektivitātes un valsts konkurētspējas, ekonomiskās izaugsmes paaugstināšanā un darba vietu radīšanā.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Infrastrukturā attīstība** (atbildīgā institūcija – SM)

Mērķis ir nodrošināt elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā.

Optiskā tīkla valsts atbalsta programmas ietvaros līdz 2015.gada beigām plānots ieguldīt optisko kabeli 1866 km garumā, un izbūvēt 177 piekļuves punktus, kā arī uzsākt otro kārtu, lai līdz 2018.gadam palielinātu ieguldīto optisko kabeļu garumu vēl par 2800 km un izbūvēto piekļuves punktu skaitu par apmēram 300 punktiem. Platjoslas elektronisko sakaru tīkla attīstība tiks īstenota, ņemot vērā ES ieteikumus un tajās ģeogrāfiskajās teritorijās, kurās neeksistē efektīva konkurence un kur nākamās paaudzes tīkli bez publiskā atbalsta (ES fondu vai valsts) tuvākajā laikā netiktu realizēti. Projektu realizācija tiks veikta tādā intensitātē, lai negatīvi neietekmētu konkurenci un nedotu kādam elektronisko sakaru komersantam konkurences priekšrocības.

- **Digitālā satura un e-pakalpojumu pieejamības nodrošināšana** (atbildīgā institūcija – VARAM, KM, VM)

Mērķis ir palielināt digitālā satura apjomu un e-pakalpojumu daudzumu, nodrošinot to plašāku izmantošanu (skat. arī 3.2.1.nodaļu).

2013.gada februārī apstiprinātā koncepcija *Valsts pārvaldes IKT organizatoriskais pārvaldības modelis* paredz būtiskas reformas valsts IKT pārvaldībā, izveidojot centralizētas IKT platformas. Kopš koncepcijas apstiprināšanas lielākā daļa ministriju sava resora ietvaros ir centralizējušas IKT pārvaldību un lietotāju atbalstu, kā arī veido centralizētus programmatūras risinājumus, lai efektīvi pārvaldītu resora IT infrastruktūru.

2014.gadā tika apmācīti 1075 publisko bibliotēku bibliotekāri, lai veicinātu apmeklētājus izmantot portālā www.latvija.lv pieejamos e-pakalpojumus. 2014.gadā tika turpināti kultūras satura digitalizācijas un e-pakalpojumu attīstības projekti bibliotēku, muzeju, arhīvu infrastruktūras un satura pieejamības uzlabošanā, ieviešot jaunus e-pakalpojumus.

2014.gadā tika pabeigta ERAF līdzfinansētu e-veselības 1.kārtas projektu ieviešana. E-veselības 2.kārtas projekta realizācija uzsākta 2013.gadā un tiks pabeigta 2015.gadā, kā ietvaros tiks uzsākta vienotās veselības nozares elektroniskās informācijas sistēmas darbība, kas ārstniecības iestādēm un aptiekām nodrošinās iespēju ievadīt datus veselības nozares elektroniskajā informācijas sistēmā. Iedzīvotājiem tiks nodrošināta pieejamība e-veselības portālam, nodrošinot iespēju pacientiem piekļūt visiem veselības informācijas sistēmā uzkrātajiem datiem, reģistrēties pie ģimenes ārsta, iesniegt pieteikumu Eiropas veselības apdrošināšanas kartes saņemšanai, kā arī nodrošināta e-receptes un darba nespējas lapas pakalpojumu pieejamība.

- **IKT drošības veicināšana** (atbildīgās institūcijas – AiM, VARAM)

IT lietošanas drošības nolūkos Latvijā ir pieņemts un 2011.gadā stājies spēkā *Informācijas tehnoloģiju drošības likums*. Atbilstoši likumā noteiktajam ir:

- izveidota IT kritiskās infrastruktūras aizsardzības sistēma un noteikta informācijas tehnoloģiju kritiskās infrastruktūras drošības pasākumu plānošanas un īstenošanas kārtība;
- izveidota IT drošības incidentu novēršanas institūcija (CERT.LV);
- noteikta rīcība IT drošības incidentu gadījumos;
- noteiktas pamatprasības IT drošības jomā valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī elektronisko sakaru komersantam, kas nodrošina publisku elektronisko sakaru tīklu;
- izveidota Nacionālā informācijas tehnoloģiju drošības padome, kas koordinē ar IT drošību saistīto uzdevumu un pasākumu plānošanu un īstenošanu Latvijā.

2014.gada janvārī MK apstiprinātas pamatnostādnes *Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018.gadam*, kuras raksturo Latvijas kiberdrošības situāciju un nosaka kiberdrošības politikas veidošanas pamatprincipus, mērķi un stratēģiskās prioritātes, izdalot piecus prioritāros rīcības virzienus: kiberdrošības pārvaldība un resursi, tiesiskums kibertelpā un kibernetikas mazināšana, sabiedrības izpratne, izglītība un pētniecība, gatavība un rīcībspēja krīzes situācijās, starptautiskā sadarbība. Prioritāro virzienu īstenošanai un izpildei tiek sagatavots un MK tiks apstiprināts Rīcības plāns. 2014.gada prioritārie darba uzdevumi bija – gatavošanās Latvijas prezidentūrai ES, valsts resora IKT drošības stiprināšana un starptautiskā sadarbība, kā arī sabiedrības informēšana un izglītošana par IKT plašu un drošu izmantošanu.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu *par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū*, paredzēts katrā ES dalībvalstī veidot nacionālo kvalificētu uzticamības pakalpojumu sniedzēju uzraudzības iestādi, lai veicinātu uzticamību pārrobežas sadarbībā, elektroniski parakstītu dokumentu pārrobežu apstrādi un atzīšanu ES. 2015.gada februārī MK apstiprināja informatīvo ziņojumu, kurā paredzēta attiecīgas kompetentās iestādes izveide Latvijā.

- **E-prasmju attīstība** (atbildīgā institūcija – VARAM, SM)

Mērķis ir veicināt informācijas sabiedrības attīstību, sniedzot iespēju Latvijas iedzīvotājiem apgūt e-prasmju atbilstoši viņu izglītības un profesionālās aktivitātes līmenim.

E-prasmju attīstības veicināšanas politika ir jāskata kontekstā ar ISAP. IKT izglītība un e-prasmju ir definētas ISAP kā viens no septiņiem rīcības virzieniem. Aktivitātēm e-prasmju jomā jāveicina gan mazo un vidējo uzņēmēju, gan arī iedzīvotāju motivāciju e-prasmju apguvei.

Lai īstenotu ISAP izvirzīto mērķi e-prasmju attīstības veicināšanai, noteiktas tādas aktivitātes kā iedzīvotāju, uzņēmēju un publiskajā pārvaldē nodarbināto e-prasmju pilnveide, partnerībā organizētas nodarbināto apmācības, e-prasmju apmācība bezdarbniekiem un darba meklētājiem, t.sk., iesaistot darba devējus u.tml. E-prasmju iegūšanas un attīstības pieejamība tiek nodrošināta visām sabiedrības grupām, it īpaši bērniem un jauniešiem, senioriem, mazturīgajiem, bezdarbniekiem un individuālajiem uzņēmējiem, izmantojot publisko bibliotēku tīklu. Iespēju popularizēšanas nolūkos publiskās bibliotēkas aktīvi iesaistās Eiropas Komisijas ikgadējā iniciatīvā – kampaņā “E-prasmju nedēļa”. 2014.gadā kampaņā iesaistījās 30% publisko bibliotēku, īstenojot vairāk kā 500 ar e-prasmju attīstību saistītus pasākumus. Ir plānota izglītības jomās integrēta mācību satura izstrāde bērniem no 5 gadiem līdz 6.klasei (t.sk. attiecībā uz algoritmisko domāšanu un informācijpratību), digitālo mācību materiālu izstrāde vispārējā izglītībā u.c. Ir paredzēta mācību vides ergonomiska iekārtošana un atbalsts inovatīvu IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā vispārējās izglītības pilnveidotā mācību satura ieviešanai reģionālajās vidusskolās, pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveide, t.sk. uzņēmējspējas, līdera spējas, radošums, IKT un svešvalodu prasmes u.tml.

No 2015.gada septembra paredzēts piedāvāt skolām aprobācijai 5 datorikas apguves mācību programmu pilotprojektu, kas ir priekšnoteikums jaunā kompetencēs balstītā izglītības standarta ieviešanai.

ISAP 6.sadaļas *Turpmākās rīcības plānojums* pedagogu, t.sk., vispārīzglītojošo skolu pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju e-prasmju veicināšanu paredz šādi punkti:

- pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveide, t.sk., uzņēmējspējas, līdera spējas, radošums, IKT un svešvalodu prasmes, paredzot šim mērķim 8,5 milj. EUR;
- profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu un prakšu vadītāju praktisko iemaņu pilnveide (t.sk. IKT prasmes, paredzot šim mērķim 5 milj. EUR).

Paredzēts, ka, īstenojot ISAP, iedzīvotāju IKT vidējā līmeņa prasmju attīstība palielināsies, 2020.gadā sasniedzot 40%, un no 18% 2014.gadā līdz 9% 2020.gadā samazināsies iedzīvotāju īpatsvars, kuri nekad nav lietojuši internetu.

Veicinot IKT izglītības un e-prasmju apguvi, uzlabosies e-komercija, uzņēmumu apgrozījumam no pārdošanas internetā 2020.gadā sasniedzot 15% un tiks palielināta publiskās pārvaldes darbības efektivitāte (GRICS rādītājs²⁵) no 75% 2014.gadā līdz 85% 2020.gadā.

2014.gadā Lattelecom SIA un VARAM kopā ar partneriem uzsāka „Latvijas e-indeksa” partnerības iniciatīvu (www.eindekss.lv), lai izstrādātu novērtējumu un gūtu priekšstatu, cik aktīvi un savai situācijai atbilstoši iestādes un pašvaldības izmanto mūsdienu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju sniegtos risinājumus, lai veicinātu sniegto pakalpojumu kvalitāti un pieejamību iedzīvotājiem un komersantiem.

2015.gadā tiek īstenota e-pārvaldes integrētā informatīvā kampaņa, kuras mērķis ir rosināt sabiedrību izmēģināt e-pakalpojumu lietošanu un to radītās iespējas, panākt, ka e-pārvaldes radītās iespējas izmantotu maksimāli plašs iedzīvotāju skaits un skaidrot e-iespēju lietotājiem pozitīvos ieguvumus, lai mazinātu bažas, veicinātu uzticēšanos un panāktu izmaiņas attieksmē, motivēt pārslēgties uz elektronisko kā primāro pakalpojumu sniegšanas un saņemšanas kanālu.

3.2.5. Transporta un vides infrastruktūra

Transporta politikas attīstības galvenais mērķis ir konkurētspējīga, ilgtspējīga, komodāla transporta sistēma, kas nodrošina augstas kvalitātes mobilitāti. Tā sasniegšanai jāstrādā divos galvenajos darbības virzienos – palielināt Latvijas tranzīta un loģistikas pakalpojumu konkurētspēju, kā arī nodrošināt iekšējo un ārējo sasniedzamību un augstas kvalitātes mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā.

Transporta infrastruktūras tīkls valstī ir pietiekams, kas var nodrošināt mobilitāti iekšzemē un starptautisko sasniedzamību. Taču būtiska ir šī tīkla kvalitāte (primāri) un ilgtspējīga attīstība.

Autoceļu tehniskais stāvoklis, vērtējot kā valsts, tā pašvaldību autoceļus un pašvaldību ielas, kopumā ir neapmierinošs un neatbilst ekonomiskas, drošas, komfortablas un videi draudzīgas satiksmes vajadzībām. Aptuveni puse autoceļu ar asfalta segumu ir ļoti sliktā vai pat kritiskā stāvoklī. Trešā daļa autoceļu ar grants segumu ir sliktā stāvoklī.

Jāatzīmē, ka vairāku atsevišķu dzelzceļa līniju posmos pie kravu palielinājuma ir iespējama nepietiekama dzelzceļa līniju kravu caurlaides spēja. Lai to palielinātu VAS „Latvijas dzelzceļš” ar KF līdzfinansējumu jau šobrīd realizē un plāno realizēt vairākus infrastruktūras attīstības projektus t.sk., modernizācijas projektus sliežu ceļu, sakaru un signalizācijas sistēmai. Nozīmīga ir vairāku dzelzceļa līniju elektrifikācijas iecere, kā rezultātā tiks panākta ne tikai augstāka energoefektivitāte, bet arī būtiski samazināts kaitīgo izmešu daudzums.

Kravu tranzītam ir būtiska nozīmīga loma Latvijas ekonomikā, tas veido aptuveni 1/3 daļu no kopējā visa veida pakalpojumu eksporta.

Savukārt, **vides aizsardzības infrastruktūras** attīstības jomā 2011.-2015.gadu periodā mērķis ir, pilnveidojot un attīstot ūdenssaimniecību, nodrošināt Latvijas iedzīvotājus ar kvalitatīviem ūdenssaimniecības pakalpojumiem, nodrošināt atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei, reģenerācijai vai apglabāšanai, uzlabot infiltrāta attīrīšanu, kā arī attīstīt atkritumu dalītu vākšanu un šķirošanu, veicināt atkritumu pārstrādes jaudu attīstību un pabeigt slēgto izgāztuvju rekultivāciju.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Kvalitatīvas un konkurētspējīgas loģistikas un tranzītpakalpojumu infrastruktūras nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Pasākuma mērķis ir loģistikas pakalpojumu konkurētspējas paaugstināšana un ES ārējās robežas caurlaides spējas nodrošināšana atbilstoši potenciālai kravas un pasažieru transporta plūsmai.

Galvenie darbības virzieni 2012.-2014.gadā bija dzelzceļa, autoceļu, ostu un gaisa transporta infrastruktūras rekonstrukcija un uzlabošana, kā arī Starptautiskās kravu loģistikas un ostu

²⁵ Governance Research Indicator Country Snapshot

informācijas sistēmas (SKLOIS) izveide. Kopējais publiskais finansējums 2012.-2014.gadam bija 613,6 milj. EUR, t.sk., 2014.gadā – 216 milj. EUR, 2015.gadā plānots 186,8 milj. EUR.

2014.gadā ar KF līdzfinansējumu pabeigta projekta *Otrā sliežu ceļa 52 km garumā Skrīveri – Krustpils būvniecība* īstenošana. Projekta kopējās attiecināmās izmaksas ir 93,4 milj. EUR, t.sk., KF finansējums 65,5 milj. EUR un VAS „Latvijas dzelzceļš” finansējums 27,9 milj. EUR.

2014.gadā turpinājās iesākto lielāko KF projektu īstenošana – valsts galveno autoceļu rekonstrukcija un būvniecība. 2014.gadā ES fondu finansēto projektu ietvaros rekonstruēto ceļa posmu garums bija 146,5 km.

2014.gada ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros ir uzsākta valsts galveno autoceļu segu pārbūve, nestspējas palielināšanai, kuras īstenošanas rezultātā pārbūvētie ceļi ļaus nodrošināt trūkstošo sasaistes posmu ar TEN-T tīklu attīstību un samazinās to uzturēšanas izmaksas.

2014.gadā turpinājās arī infrastruktūras attīstība Rīgas ostas aktivitāšu pārceļšanai no pilsētas centra, starptautiskās lidostas „Rīga” infrastruktūras attīstība, kas nodrošina lidlauka kapacitātes palielināšanu, drošības līmeņa paaugstināšanu un ietekmes uz vidi mazināšanu, kā arī TEN-T finansēto projektu atlašu koordinēšanas nodrošināšana nacionālā līmenī.

2015.gadā plānots pabeigt 2007.-2013.gada perioda projektu īstenošanu, tajā skaitā arī SKLOIS projekta īstenošanu, kura kopējais projekta finansējums ir 2,7 milj. EUR. Projekta ietvaros ir iegādāta un uzstādīta izstrādājamās informācijas sistēmas serveru tehnikas infrastruktūra, noslēgts līgums un uzsākti darbi pie sistēmas izstrādes un plānotās integrācijas. Patlaban notiek sistēmas testēšana no potenciālo lietotāju puses un SKLOIS darbību regulējošo normatīvo aktu sakārtošana.

- ***Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana*** (atbildīgā institūcija – SM)

Valsts reģionālo autoceļu sakārtošana tiek veikta ar ERAF līdzfinansējumu. Kopējais publiskais finansējums reģionālajiem ceļiem 2012.gadā bija 41,1 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 34,9 milj. EUR, 2013.gadam – 44,6 milj. EUR, t.sk., ES fondu – 37,9 milj. EUR un 2014.gadā – 28,7 milj. EUR, t. sk. ES fondu finansējums 24,4 milj. EUR.

2014.gadā ES fondu finansēto projektu ietvaros rekonstruēto reģionālo autoceļu kopgarums ir 82,1 km. 2014.gadā ir uzsākta valsts reģionālo autoceļu, kas savieno starptautiskas, nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centrus ar TEN-T autoceļu tīklu, pārbūve ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros.

- ***Vides infrastruktūras uzlabošana*** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Vides infrastruktūras uzlabošana tiek veikta ar KF un ERAF atbalstu, piesaistot arī valsts, pašvaldību un privāto līdzfinansējumu.

Līdz 2014.gada beigām ir modernizētas ūdenssaimniecības sistēmas, tādejādi palielinot centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus saņēmušo iedzīvotāju skaitu. 2015.gadā plānots to turpināt, kas nodrošinās 272 modernizētu ūdenssaimniecību darbību. Līdz ar to 67,7% iedzīvotājiem nodrošināti kvalitatīvi dzeramā ūdens pakalpojumi un 63% iedzīvotājiem nodrošināti droši notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumi.

Vienlaikus tiek nodrošināta arī atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras uzlabošana, t.sk. izveidojot normatīvo aktu prasībām atbilstošus atkritumu poligonus, attīstot atkritumu dalītās vākšanas sistēmu un veicot sadzīves atkritumu izgāztuvju rekultivāciju. Līdz 2014.gada 31.decembrim izveidoti 1078 atkritumu dalītās vākšanas punkti, 29 atkritumu šķirošanas laukumi, 11 kompostēšanas laukumi un 15 šķirošanas pārkraušanas centri. Minēto darbību rezultātā vidējais dalītās atkritumu savākšanas punktu īpatsvars sasniedzis – 856 iedzīvotāji vidēji uz vienu punktu. 2014.-2015.gadā plānots turpināt atkritumu poligonu pilnveidi – kopumā līdz 2015.gadam ar KF atbalstu plānots pilnveidot 9 atkritumu poligonu infrastruktūru, kā arī veicināt atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību, sniedzot atbalstu 20 komersantiem, kā arī panākt vairāku atkritumu izgāztuvju rekultivāciju – 2014.gadā rekultivētas 15 sadzīves atkritumu izgāztuves visā Latvijas teritorijā, bet kopumā līdz aktuālā ES fondu plānošanas perioda beigām plānots rekultivēt vēl 16 izgāztuves.

Vides aizsardzības infrastruktūra antropogēnās slodzes samazināšanai tiek attīstīta arī *Natura 2000* teritorijās, 2014.gadā īstenojot 2 projektus, kuru ietvaros plānots izveidot/labiekārtot 35 teritorijas. Līdz 2014.gada beigām tika izveidotas/labiekārtotas 38 teritorijas, tādejādi pārsniedzot plānoto mērķi. Plānots, ka antropogēnās slodzes mazināšanai līdz 2015.gada beigām tiks labiekārtotas 45 *Natura 2000* teritorijas.

Tāpat finansējums tiek novirzīts plūdu riska mazināšanai, hidrotehniko būvju būvniecībai un vides monitoringam.

Kopējais ES fondu finansējums vides infrastruktūras attīstībai kopā 2014.gadā bija 83,2 milj. EUR, no kā lielākā daļa – 66,6 milj. EUR tika ieguldīti ūdenssaimniecības attīstībā. Ņemot vērā, ka turpinās ES fondu plānošanas perioda projektu pabeigšana, tad 2015.gadā vides infrastruktūras attīstībai ir plānots ES fondu finansējums 96,1 milj. EUR apmērā, jo tieši 2015.gadā plānota lielākā daļa noslēguma maksājumu ES fondu projektos.

3.3. NODARBINĀTĪBA

Latvijas NRP ir izvirzīts mērķis līdz 2020.gadam sasniegt 73% nodarbinātības līmeni (20-64 gadu vecuma grupā). Pēdējos gados vērojamā ekonomiskā izaugsme ir veicinājusi nodarbinātības pieaugumu – 2011.-2014.gadā vidējais nodarbināto skaita pieaugums ir bijis 1,2%. 2014.gadā nodarbinātības līmenis attiecīgajā vecuma grupā palielinājās līdz 70,7 procentiem.

3.tabula

Nodarbinātības līmeņa (iedzīvotāji vecumā 20-64 gadi) mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Nodarbinātības līmenis, %	75,4	66,6	64,3	66,3	68,1	69,7	70,7	73,0

Datu avots: CSP

Ekonomiskā izaugsme arī turpmāk sekmēs nodarbinātības pieaugumu, tomēr pieauguma tempi varētu kļūt lēnāki, jo izaugsme lielā mērā balstīsies uz produktivitātes kāpumu. Neskatoties uz to, nodarbinātības mērķi Latvijai visdrīzāk 2020.gadā izdosies pat pārsniegt, jo iepriekšējos gados uzlabojumi darba tirgū ir bijuši straujāki kā gaidīts, turklāt nodarbinātības līmeņa pieaugumu daļēji noteiks arī sagaidāmais iedzīvotāju skaita samazinājums darbaspējas vecumā (plašāk par demogrāfijas izaicinājumiem skat. 3.5.2.nodaļu).

Latvijas nodarbinātības politikas galvenie elementi:

- darbaspēka pieprasījuma puses veicināšana – ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības stimulēšana, t.sk. darbaspēka nodokļu samazināšana, cīņa ar nedeklarēto nodarbinātību, valsts sniegtie netiešie un tiešie atbalsta pasākumi uzņēmējiem, pasākumi administratīvo šķēršļu mazināšanai, mikrouzņēmumu atbalsta pasākumu īstenošana, biznesa inkubatori u.c. (skat. 3.2.nodaļu);
- darbaspēka piedāvājuma puses stiprināšana – bezdarbnieku un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas palielināšana darba tirgū, t.sk. prasmju pilnveidošana atbilstoši darba tirgus vajadzībām (profesionālā tālākizglītība, neformālā izglītība bezdarbniekiem, konsultācijas, profesionālā mobilitāte), mūžizglītības pasākumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsākšanai u.tml.;
- darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana²⁶, t.sk. izglītības sistēmas pilnveidošana, darba devēju organizāciju iesaiste izglītības kvalitātes pilnveidošanā, darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības prognozēšana, darba tirgus dalībnieku, tajā skaitā, skolēnu un studentu izglītošana darba tirgus un karjeras jautājumos (par reformām izglītībā skat. 3.4.nodaļu).

²⁶EM katru gadu sagatavo *informatīvo ziņojumu par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*, kas tiek ņemts vērā IZM un NVA piedāvājuma koriģēšanā.

2014.gadā tika turpināti un pilnveidoti dažādi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi (turpmāk – ADTP) darbaspēka prasmeju un kvalifikācijas pilnveidošanai, veikti pasākumi bezdarbnieku iesaistes un aktivizēšanas uzlabošanai, piemēram:

- darba meklēšanas sistēmas un atbalsta pasākumu pilnveide;
- sadarbības uzlabošana starp nodarbinātības dienestiem, pašvaldībām, kā arī NVO iesaiste, lai sniegtu efektīvāku atbalstu ilgstošajiem bezdarbniekiem;
- bezdarbnieku profilēšanas sistēmas īstenošana;
- mobilitātes atbalsta paplašināšana;
- jauniešu nodarbinātības veicināšana un bezdarba, kā arī neaktivitātes mazināšana.

2014.gadā ADTP piedalījās 127 tūkst. personas. 2014.gadā ADTP pasākumiem izlietoti 40,5 milj. EUR, t.sk., ESF līdzfinansējums 27,8 milj. EUR. Aptuveni 44% no tā izlietots bezdarbnieku kvalifikācijas paaugstināšanai un pilnveidei, gandrīz 21% algoto pagaidu sabiedrisko darbu organizēšanai, aptuveni 29% visnelabvēlīgākajā situācijā esošo bezdarbnieku atbalstam un subsidēto darbavietu izveidei, tajā skaitā jauniešu iniciatīvām un Jauniešu garantijas īstenošanai, nedaudz vairāk kā 6% nodarbināto personu kvalifikācijas paaugstināšanai un uzņēmējdarbības iniciatīvām. 2014.gadā ADTP pasākumu ietvaros tika piedāvāti 156,3 tūkst. pakalpojumi (viens cilvēks var būt piedalījies vairākās aktivitātēs). 2014.gadā darbā iekārtojušies 73 tūkst. bezdarbnieku, no kuriem 40% bezdarbnieki ir iekārtojušies darbā pēc kāda aktīvā pasākuma pabeigšanas (izņemot konkurētspējas paaugstināšanas pasākuma informatīvās dienas).

Lai veicinātu nodarbinātību un sekmētu darbaspēka mobilitāti, 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam; palielināt NEET jauniešu iesaisti nodarbinātībā un izglītības ieguvē *Jauniešu garantijas* ietvaros; pildzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību; palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošo bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū; uzlabot ilgstošo bezdarbnieku iesaisti darba tirgū; kā arī uzlabot diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū.

Ar mērķi nodrošināt sabalansētu un līdzsvarotu darba tirgus attīstību, veidot politiku, kas stimulē jaunu darbavietu radīšanu tautsaimniecībā, samazināt bezdarba izraisītās negatīvās sekas, palīdzēt atgriezties darba tirgū nelabvēlīgākā situācijā esošajiem bezdarbniekiem un darba meklētājiem, kā arī pilnvērtīgi izmantot cilvēkresursu potenciālu, ir sagatavotas un 2015.gada februārī MK komitejā atbalstītas *Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2014- 2020.gadam*.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

• ***Bezdarbnieku apmācību pasākumu pilnveidošana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot bezdarbnieku apmācības procesa kvalitāti un efektivitāti, pilnveidojot apmācību pasākumus izglītības iestādēs un pie darba devēja, kā arī uzlabojot šo pasākumu pieejamību. Mērķa sasniegšanai tiek īstenoti šādi pasākumi:

- 2014.gada decembrī MK ir apstiprinājis tiesisko ietvaru apmācību pasākumiem, kas paredz arī mobilitātes atbalsta pasākumus, elastīgākas apmaksas formas, kā arī rezultātā balstītus apmaksas nosacījumus. Mācību apmaksu izglītības iestādei nodrošinās, ja tiks sasniegts rezultāts. Gadījumā, ja apmācības tiks pārtrauktas bezdarbnieka vai darba meklētāja vainas dēļ, izglītības iestāde saņems apmācību izdevumu apmaksu atbilstoši bezdarbnieka vai darba meklētāja faktiskajam apmācību apmeklējumam, savukārt bezdarbniekam vai darba meklētājam jāatmaksā līdzekļi, kas ir ieguldīti viņu apmācībā. 2015.gada 1.ceturksnī EK sniegtā atbalsta ietvaros darba vidē balstīto mācību politikas veidotājiem un īstenotājiem, t.sk. sociālajiem partneriem, tika analizēti darba vidē balstīto mācību kvalitātes aspekti, partnerību veidošanas iespējas un sadarbības modeļi ar darba devējiem;
- profesionālās un neformālās izglītības programmu ietvaros tiek attīstītas e-apmācības un elastīgas apmācību formas konkurētspējas paaugstināšanas pasākumu ietvaros (lekcijas e-vidē, iespēja sazināties ar pasniedzējiem un saņemt konsultācijas tiešsaistē u.c.);

- sākot ar 2013.gada 3.ceturksni, tiek īstenota bezdarbnieku profilēšanas sistēma, kas ļauj efektīvāk un ātrāk aizpildīt vakances un piedāvāt bezdarbniekam piemērotākos ADTP pasākumu, izmantojot individuālu pieeju. 2014.gada decembra beigās no reģistrēto bezdarbnieku kopskaita profilētas 79,6 tūkst. personas jeb 97 procenti.

2014.gadā apmācību pasākumos kopumā iesaistīti aptuveni 25 tūkst. cilvēku. Kopējais publiskais finansējums 2014.gadā bija 17 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 11,2 milj. EUR²⁷. 2015.gadā plānotais finansējums – 10 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 7,3 milj. EUR.

- **Atbalsta pasākumu jauniešu bezdarba mazināšanai īstenošana** (atbildīgā institūcija – LM, IZM)

Mērķis ir attīstīt jauniešu vecumā no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot) praktiskās iemaņas un veicināt jauniešu sekmīgu iekārtošanos darbā, izstrādājot un ieviešot jaunus tieši uz jauniešiem-bezdarbniekiem vērstus pasākumus.

Jauniešu garantijas ietvaros tiek īstenoti šādi pasākumi:

- no 2014.gada janvāra jaunieši NVA sadarbībā ar karjeras konsultantu un citiem speciālistiem var noskaidrot savas stiprās puses, saņemt informāciju par Latvijā pieejamām darbvietām, iegūt jaunas prasmes un pirmo darba pieredzi, kā arī saņemt atbalstu uzņēmējdarbībai. Kopumā jauniešiem ir pieejami 10 pasākumi. Pieteikties šo atbalsta saņemšanai ir iespējams NVA 28 filiālēs visā Latvijā;
- no 2014.gada septembra tiek īstenotas sākotnējās profesionālās izglītības programmas - jaunieši gada vai pusotra gada laikā var iegūt otro vai trešo profesionālās kvalifikācijas līmeni kādā no aptuveni 70 profesijām (papildus jauniešiem pieejama arī prakse, stipendija un apmaksāta kopmītne). Pieteikties šī atbalsta saņemšanai ir iespējams profesionālajās izglītības iestādēs visā Latvijā (projektu īsteno VIAA);
- 2015.gada pavasarī ir plānots uzsākt īstenot jaunu projektu, kura mērķis ir atgriezt izglītībā un iesaistīt darba tirgū tos jauniešus, kas dažādu iemeslu dēļ ir pametuši mācības priekšlaicīgi un nav griezušies pēc atbalsta NVA vai sociālajā dienestā. Plānots, ka atbalsts būs pieejams visās pašvaldībās – šādam “neaktīvajam” jauniešiem tiks izstrādāta individuāla pasākumu programma, kas attīstīs jaunieša prasmes un palīdzēs iesaistīties izglītībā.
- 2014.gada beigās Latvija iesaistījās EK īstenojamā pilotprojektā *Informētības uzlabošanas pasākumi Jauniešu garantijas ietvaros*. Šī projekta ietvaros tiks veiktas komunikācijas aktivitātes dažādos Latvijas reģionos, lai jaunieši varētu uzzināt un izmantot viņiem pieejamus atbalsta pasākumus.

Kopumā 2014.gadā *Jauniešu garantijas* ietvaros atbalsts sniegts 6 tūkst. jauniešu, tai skaitā, 2,2 tūkst. vīriešu (jeb 38 % no visiem atbalstu saņēmējiem jauniešiem) un 3,8 tūkst. sieviešu (62%).

Kopējais publiskais finansējums 2014.gadā bija 4,7 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 4 milj. EUR. 2015.gadā plānotais finansējums – 13,8 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums 11,7 milj. EUR.

Paralēli augstāk minētajiem pasākumiem:

- Jauniešu garantijas klienta statuss tiek piešķirts jauniešiem, kas tiks iesaistīti IZM 1 un 1,5-gadīgajās profesionālās izglītības programmās. Atsevišķi jauniešu garantijas pasākumi būs pieejami arī jauniešiem vecumā 25-29 gadi – viņiem tiks piedāvāts atbalsts darba meklēšanā, dalība konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos, karjeras konsultācijas, atbalsts komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai, subsidētās nodarbinātības pasākumi un iesaiste 1- un 1,5-gadīgajās profesionālās izglītības programmās. Kopējais finansējums Jauniešu garantijas īstenošanai 2014.–2020.gadā – 66,7 milj. EUR, t.sk. ES budžeta speciālais

²⁷ Ieskaitot finansējumu īstermiņa konkurētspējas uzlabošanas programmām (karjeras konsultācijas un konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi).

piešķirums jauniešu nodarbinātības iniciatīvas finansēšanai – 29 milj. EUR, ESF finansējums – 32 milj. EUR, valsts budžeta līdzfinansējums – 4,5 milj. EUR un privātais līdzfinansējums – 1,1 milj. EUR;

- Lai veicinātu NEET jauniešu iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos *Jauniešu garantijas* ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā, 2014.gada decembrī JSPA rīkoja 7 informatīvos seminārus par pašvaldību iespējām piedalīties projekta „Proti un dari” īstenošanā. Informatīvie semināri tika īstenoti visos Latvijas reģionos un tajos piedalījās 276 dalībnieki no 94 pašvaldībām. JSPA sadarbībā ar jomas ekspertiem uzsākusi darbu pie metodoloģisko vadlīniju pašvaldībām darbam ar mērķa grupas jauniešiem izstrādes. Kopējais projekta īstenošanai paredzētais finansējums ir 9 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 7,65 milj. EUR;
- Latvijas un Šveices sadarbības programmas *Atbalsts jaunatnes iniciatīvu attīstībai attālos vai mazattīstītos reģionos* ietvaros tika īstenotas 19 apmācības jauniešiem (3-6 katrā plānošanas reģionā) ar kopējo dalībnieku skaitu – 373;
- tiek sniegts ikgadējs valsts budžeta atbalsts jauniešu centriem un jaunatnes organizācijām neformālās izglītības programmu īstenošanai jauniešiem. 2014.gadā atbalsts jaunatnes politikas īstenošanai bija 330,5 tūkst. EUR, no kuriem 186,6 tūkst. EUR tika novirzīti jauniešu centru un jaunatnes organizāciju atbalstam. Papildus ikgadējam atbalstam 2014.gadā ir piešķirts papildus finansējums 60,7 tūkst. EUR apmērā, kas ir paredzēti atbalsta pasākumiem jauniešu sociālās iekļaušanas veicināšanai.

- ***Ilgstošo bezdarbnieku un sociālās palīdzības klientu efektīva atgriešana darba tirgū un atbalsts reģionālajai mobilitātei*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir aktivizēt ekonomiski neaktīvās sabiedrības grupas, jo īpaši sociālās palīdzības klientus, un sniegt efektīvāku un mērķtiecīgāku atbalstu ilgstošajiem bezdarbniekiem, kā arī veicināt darbaspēka ģeogrāfisko mobilitāti. Šajā jomā:

- ESF līdzfinansētās aktivitātes *Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts* ietvaros jau 2013.gadā tika atviegloti nosacījumi bezdarbnieku iesaistei algotos pagaidu sabiedriskajos darbos, nosakot, ka esošā mērķa grupa (bezdarbnieki, kuri nesaņem bezdarbnieka pabalstu un ir reģistrēti bezdarbnieka statusā vismaz sešus mēnešus) tiek paplašināta, paredzot atbalstu arī tādiem cilvēkiem, kas nesaņem bezdarbnieka pabalstu un ir reģistrēti bezdarbnieka statusā mazāk par 6 mēnešiem, bet vismaz 12 mēnešus nav strādājuši. 2014.gadā pasākumā iesaistījās 19,2 tūkst. bezdarbnieki;
- kopš 2013.gada atviegloti iesaistes nosacījumi ir ieviesti arī cilvēkiem, kuri atraduši darbu attālāk no savas pastāvīgās dzīvesvietas un vēlas pretendēt uz finansiālu atbalstu reģionālās mobilitātes veicināšanas pasākuma „*Darbs Latvijā*” ietvaros. Šajā pasākumā tagad var iesaistīties cilvēki, kuri bezdarbnieka statusā bijuši ne mazāk kā 2 mēnešus iepriekš paredzēto 6 mēnešu vietā. 2014.gada pasākumā no jauna iesaistījās 205 bezdarbnieki. 2015.gadā minētais atbalsts tiek paplašināts, sniedzot tos bezdarbniekiem, kuri apgūst jaunas prasmes un piedalās subsidētās nodarbinātības pasākumos;
- īstenojot *NVA un sociālo dienestu sadarbības pilotprojektu*, uzlabota sadarbība ar sociālajiem dienestiem, lai skaidrotu vai attiecībā uz bezdarbnieku, kurš ir arī sociālā dienesta klients, nepastāv kādi objektīvi šķēršļi, kas neļauj uzsākt darbu;
- 2014.gadā pārskatīti algoto pagaidu sabiedrisko darbu programmas īstenošanas nosacījumi, iekļaujot tajā bezdarbnieka profilam atbilstošāku pakalpojumu klāstu, kas vērsti uz to šķēršļu mazināšanu, kas kavē personas iesaisti darba tirgū. Turpmāk šo programmu nefinansēs no ESF līdzekļiem (finansējuma avots būs valsts sociālās apdrošināšanas nodarbinātības speciālais budžets). Ir paredzēts īstenot jaunu ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas programmu, kuras ietvaros ilgstošajiem bezdarbniekiem būs pieejami šādi pakalpojumi: veselības stāvokļa atbilstības noteikšana piedāvātajam darbam un individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem, kā arī profesionālās piemērotības noteikšana, kas palīdzēs novērtēt personas iegūtās prasmes, kvalifikāciju un darba pieredzi un

piemeklēt veselības stāvoklim un gūtajām iemaņām atbilstošāko darbavietu. Bezdarbniekiem ar atkarības problēmām tiks nodrošināts atbalsts 12 soļu Minesotas programmā, papildus līdzšinējai praksei paredzot nepieciešamības gadījumā arī 2 dienas detoksikācijai. Papildus tiks nodrošināta arī emocionālā stresa terapija. Lai atvieglotu bezdarbnieku iesaisti šajos pasākumos, projektā plānots kompensēt arī bezdarbniekam ceļa izdevumus uz ārstniecības iestādi un narkologa atzinuma saņemšanai. Sadarbībā ar Sociālās integrācijas valsts aģentūru tiks īstenoti profesionālās piemērotības noteikšanas pasākumi ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti.

Pasākumiem plānotais kopējais attiecināmais finansējums ir EUR 40 milj. EUR, tai skaitā ESF finansējums – EUR 34 milj. un valsts budžeta finansējums – EUR 6 milj. Kopumā jaunajā programmā ir plānots iesaistīt 20 tūkst. ilgstošo bezdarbnieku.

Kopējais publiskais finansējums algotiem pagaidu sabiedriskiem darbiem 2014.gadā bija aptuveni 8,5 milj. EUR, tai skaitā ES fondu finansējums – 7,2 milj. EUR. 2015.gadā plānotais finansējums – 3,6 milj. EUR.

- ***Nodarbinātības dienesta darba efektivizācija*** (atbildīgā institūcija – LM)

Mērķis ir uzlabot un ieviest jaunas NVA darba metodes bezdarbnieku ātrākai iekļaušanai darba tirgū, sniedzot klientiem savlaicīgus un kvalitatīvus pakalpojumus, kā arī efektīvākai sadarbībai ar darba devējiem. Šajā jomā:

- ar ESF atbalstu regulāri tiek veikti darba tirgus politikas pasākumu ietekmes novērtējumi un NVA sniegto pakalpojumu efektivitātes izvērtējumi. PB pētījuma ietvaros veiktais ADTP pasākumu efektivitātes izvērtējums kalpo par pamatu 2014.-2020.gada plānošanas perioda nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānošanai. Piemēram, tiek īstenota profilēšana un individuāls darba meklēšanas atbalsts;
- 2014.gadā pabeigts īstermiņa prognozēšanas modeļa prototips;
- NVA piedāvā bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautām personām izmantot karjeras konsultāciju pakalpojumus. 2014.gadā NVA karjeras konsultācijas saņēmuši 45,7 tūkst. bezdarbnieki un darba meklētāji (no tiem – 12,7 tūkst. ilgstošie bezdarbnieki, 4,1 tūkst. jaunieši – saņem konsultācijas arī skolās, 4,5 tūkst. personas ar invaliditāti, 18 tūkst. gados vecākas personas)²⁸. 2014.gadā ir pilnveidotas metodikas darbā ar jauniešiem Jauniešu garantijas ietvaros

- ***Pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības sekmēšana*** (atbildīgās institūcijas – EM, ZM, LM)

Mērķis ir sniegt atbalstu uzņēmējdarbības uzsācējiem un mikrouzņēmējiem, lai veicinātu jaunu konkurētspējīgu mikro, mazo un vidējo komersantu veidošanos un attīstību, atbalstot biznesa inkubatoru darbību, organizējot jauno uzņēmēju apmācības un piešķirot aizdevumus un grantus, kā arī veicināt nelauksaimnieciska rakstura uzņēmējdarbību vai nodarbinātību lauku teritorijā.

Lai veicinātu jaunu uzņēmumu veidošanos un sekmētu mikrouzņēmumu darbības attīstību, 2010.gadā tika ieviests regulējums mikrouzņēmumu atbalsta aktivitāšu veicināšanai:

- *Grozījumi Komerclikumā* 2010.gada maijā ieviesa iespēju dibināt SIA ar samazinātu pamatkapitālu, kā arī tika samazinātas valsts nodevas, kas kopumā samazināja uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas. Saskaņā ar UR datiem no 2010.gada 1.maija līdz 2014.gada 31.decembrim reģistrētas 71 tūkst. SIA, no tām 41,2 tūkst. jeb 57% – SIA ar samazinātu pamatkapitālu;
- ieviestais *Mikrouzņēmumu nodokļa likums* kopš 2010.gada rudens veicinājis 40,2 tūkst. mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju reģistrēšanu VID, no kuriem aptuveni puse ir jaundibināti komersanti. Pašlaik mikrouzņēmumos ir vairāk nekā 84 tūkst. reģistrētu darbinieku;

²⁸ Atbilstoši likumam NVA Latvijā sniedz ar darba tirgu saistītās karjeras konsultācijas visiem iedzīvotājiem, tajā skaitā – skolu skolēniem (arvien biežāk arī apmeklējot skolas)

- patentmaksu regulējums veicinājis mikro saimnieciskās darbības veicēju aktivitāti. Kopš 2010.gada 1.janvāra līdz 2014.gada 1.decembrim no 2221 patentmaksas maksātāja VID ir apstiprināti 1855 reģistrācijas iesniegumi patentmaksas veikšanai. Vidēji tie ir 353 patentmaksas maksātāji mēnesī.

Lai palīdzētu attīstīties jauniem uzņēmumiem, atbalstot tos agrīnās attīstības stadijā ar infrastruktūras un konsultatīvajiem pakalpojumiem, 2014.gadā tika turpināta ERAF līdzfinansētās programmas *Biznesa inkubatori* īstenošana. Biznesa inkubācijas pakalpojumi bija pieejami visos Latvijas reģionos, vairāk nekā 20 Latvijas pilsētās. Kopumā 9 biznesa inkubatoru Latvijas reģionos un radošā biznesa inkubatora Rīgā darbības rezultātā 2014.gadā atbalsts tika sniegts 1248 uzņēmumiem. Inkubējamajos uzņēmumos ir izveidotas (saglabātas) 1364 darba vietas un radīti 864 jauni produkti. Biznesa inkubatoru sniegto atbalsta pakalpojumu nodrošināšanai programmas ietvaros laikā no 2009.gada līdz 2014.gadam izlietoti 12,8 milj. EUR, no tiem 2012.gadā izmaksāts 3,1 milj. EUR, un 2013.gadā izmaksāti 5,3 milj. EUR. Savukārt 2014.gadā izmaksāti 3,5 milj. EUR.

Lai veicinātu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti darbspējas vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibināto komersantu veidošanos, starta programmas ietvaros komersantiem tika sniegti gan aizdevumi, gan nodrošinātas konsultācijas. Kopējais pieejamais finansējums programmas īstenošanai ir 27,1 milj. EUR, un līdz 2014.gada beigām ir noslēgti 1343 līgumi par kopējo finansējumu 24,2 milj. EUR. Lai nodrošinātu šāda atbalsta pieejamību komersantiem līdz 2015.gada beigām, kopš 2015.gada janvāra aizdevumi uzņēmējdarbības uzsācējiem tiek sniegti aizdevumu programmas uzņēmējdarbības konkurētspējas ietvaros.

2012.gada maijā MK apstiprināja *Lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas* noteikumus. Programmas ietvaros vienam aizņēmējam pieejami aizdevumi līdz 430 tūkst. EUR lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības. Programmas kopējais budžets ir 30 milj. EUR. Programmas ietvaros līdz 2014.gada beigām piešķirti 518 aizdevumi 25,9 milj. EUR apmērā.

3.4. IZGLĪTĪBA

3.4.1. Pirmsskolas izglītība

Pirmsskolas izglītības jomā izvirzītais mērķis ir nodrošināt, lai līdz 2020.gadam vismaz 95% bērnu (vecumā no 4 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam) ir iesaistīti pirmsskolas izglītībā. Latvijā 2012.gadā bija 93,3% bērnu vecumā no 4 gadiem līdz obligātās pamatizglītības (1.klase) uzsākšanas vecumam, kas iesaistīti pirmsskolas izglītībā.

Katras pašvaldības autonomā funkcija ir savā administratīvajā teritorijā dzīvojošajiem bērniem nodrošināt iespēju dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē iegūt pirmsskolas izglītību. Prakse rāda, ka daudzās pašvaldībās to teritorijā deklarētiem bērniem no 1,5 gadu vecuma netiek nodrošināta vieta pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē. Saskaņā ar pašvaldību sniegtajiem datiem kopējā rinda uz pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēm 2012.gada septembrī bija 8047 bērni.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Pirmsskolas izglītības pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Ievērojot minēto izaicinājumu pirmsskolas pieejamības problēma tika aktualizēta un 2013.gadā tika izveidots pastāvīgs tiesiskais ietvars (programma) alternatīviem bērnu aprūpes pakalpojumiem – valsts finansiāls atbalsts privātajām pirmsskolas izglītības iestādēm (PPII) un privātajiem bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējiem – auklēm (BUPS). Atbalsta programma

tika paredzēta līdz 2015.gada beigām ar noteikumu, ka laika posmā no 2013.gada septembra līdz 2015.gada decembrim pašvaldības radīs iespēju, kā atrisināt pirmsskolas pieejamības problēmu.

Pēc pašvaldību sniegtajiem datiem rindā uz pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēm 2014.gada septembrī valstī kopumā bija aptuveni 11,2 tūkst. bērni un prognozēts, ka 2015.gada septembrī rindā varētu būt aptuveni 8,8 tūkst. bērni. Tas nozīmē, ka rindas uz vietu pašvaldību bērnu dārzos ir samazinājušās, bet joprojām visiem pirmsskolas vecuma bērniem vieta netiek nodrošināta.

Pēc ministrijas rīcībā esošās operatīvās informācijas 2014.gadā bērnodārzu rindu mazināšanai no valsts budžeta tika izlietoti 8,8 milj. EUR, kas ir 64,4% no piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem 2014.gadam (13,6 milj. EUR), jo ne visi vecāki ir izmantojuši valsts piedāvātās iespējas. Papildus valsts atbalstam pēc pašvaldību sniegtās informācijas rindu jautājums visbiežāk risināts, meklējot iespējas veidot papildus grupas, renovējot pirmsskolas izglītības iestādes un izbūvējot piebūves, optimizējot bērnu skaitu tajās izglītības iestādēs, kur ir nepieciešamā platība uz vienu bērnu un iespējams nodrošināt atbilstošu higiēnas normu ievērošanu. Vienlaikus meklētas iespējas veidot grupas pie pamatskolām, internātpamatskolām, vidusskolām un bērnu un jauniešu centriem. Tā rezultātā laikā periodā no 2011.gada līdz 2014.gada beigām pašvaldībās tika rasta iespēja atvērt jaunas grupas vairāk kā 3,8 tūkst. bērniem.

Lai pilnībā risinātu bērnodārzu pakalpojuma pieejamību, viens no priekšlikumiem paredz turpināt esošo valsts atbalsta programmu PPII un BUPS, un piešķirt valsts atbalstu 4-gadīgo bērnu (kuriem netiek nodrošināta vieta pirmsskolas izglītības iestādē) īslaicīgas izglītības iespējām pirmsskolas izglītības iestādēs. Kā arī paralēli piedāvāt risinājumu vietu skaita palielināšanai, paplašinot bērnodārzus (būvējot vai renovējot) tajās pašvaldībās, kur ir prognozēts iedzīvotāju un dzimstības pieaugums.

Lai nodrošinātu valsts atbalstu bērnu uzraudzības un pirmsskolas izglītības pakalpojumu sniegšanai no pusotra gada vecuma līdz obligātai bērna sagatavošanai pamatizglītības ieguves uzsākšanai, nepieciešamais finansējums 2016.gadam ir 13,6 milj. EUR.

3.4.2. Vispārējā izglītība

Latvijas NRP noteiktais mērķis skolu nepabeigušo jauniešu (18-24 gadu vecumā) īpatsvaram ir 13,4% 2020.gadā. Ņemot vērā līdzšinējo mērķa rādītāja sasniegšanas progresu, Latvija izvirza jaunu mērķi 2020.gadam – 10 procenti.

4.tabula

Jauniešu, kuri priekšlaicīgi pārtraukuši mācības, īpatsvara samazināšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Jaunieši, kuru izglītības līmenis ir pamatizglītība vai zemāka un, kuri vairs nemācās	15,5	13,9	13,3	11,6	10,6	9,8	8,5	13,4 (10,0)

Datu avots: CSP

Latvijā pamatizglītības ieguve ir obligāta, pašvaldību (skolu) līmenī tiek veikti pasākumi izglītojamo atgriešanai skolā, tāpēc pamatizglītības pakāpē pārāgri skolu pametušo īpatsvars ir ļoti neliels. Tomēr vērojamas atšķirības reģionālajā griezumā – 2014.gadā laukos 18-24 gadus veco jauniešu vidū izglītību priekšlaicīgi pameta – 11,7% (2013.gadā – 14,4%), savukārt pilsētās – 6,6% (2013.gadā – 7,1%). Nedaudz samazinājās atšķirības dzimumu dalījumā – attiecīgajā vecumā sieviešu vidū priekšlaicīgi skolu pametušo īpatsvars 2014.gadā bija 5,1% (2013.gadā – 5,8%), vīriešu vidū – 11,7 % (2013.gadā – 13,6%).

2014.gadā veikti pētījumi – *Atbalsts 18-24 gadus vecu priekšlaicīgi skolu pametušo iesaistīšanai un atgriešanai izglītībā: pamatojums kompensējošiem un preventīvajiem pasākumiem un Pētījums par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā 13-18 gadi*. 2015.gada pavasarī plānots pētījums *Politikas alternatīvu veidošana priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas problēmas risināšanai*. Pētījumu mērķis ir, balstoties uz kvantitatīvajiem

datiem, izstrādāt politikas veidošanas alternatīvu, piedāvājot sistemātisku priekšlaicīgās mācību pārtraukšanas problēmas risinājumu. Vienlaikus, pētījumu izstrādāšanas mērķis ir Partnerības līgumā ES investīciju fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam noteikās *ex-ante* izpilde.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Pamata un vidējās izglītības pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Valstī ir noteikta vienota kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi, kā arī uzlabota obligātā izglītības vecumā esošo bērnu uzskaitē. Izglītības kvalitātes valsts dienesta apkopotie dati par bērniem, kuri nav reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā (2011.gadā – 12,5 tūkst., 2012.gadā – 12,6 tūkst., 2013.gadā – 14,2 tūkst., 2014.gadā – 15,7 tūkst.), liecina, ka kopējais obligātā izglītības vecumā esošo bērnu, kuri nav reģistrēti nevienā izglītības iestādē, skaits mainās, īpaši pieaugot to bērnu skaitam, kuri pēc pašvaldību rīcībā esošās informācijas izbraukuši no valsts (2014.gadā – 13 tūkst.). Līdz 2013.gadam būtiski samazinājās to bērnu skaits, par kuriem pašvaldībai nav informācijas (2011.gadā – 3327 bērni, 2012.gadā – 2648 bērni, 2013.gadā – 393 bērni). 2014.gadā pašvaldības uzrāda, ka tām nav informācijas par 427 bērniem.

Lai nodrošinātu izglītības kvalitātes monitoringa veikšanu mācību kvalitātes uzlabošanai, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros tiks sniegts atbalsts izglītības pētījumiem, tajā skaitā daļēji starptautiskos izglītības kvalitātes pētījumos, monitoringa instrumentu izstrādei un monitoringa īstenošanai.

2014.gadā ir uzsākta uz kompetenču pieejā balstīta valsts pamatzglītības standarta izstrāde. Ar ES fondu atbalstu, sākot ar 2015.gada 1.septembri, ir plānots aprobēt to izvēlētajās vispārējās izglītības iestādēs un pakāpeniski ieviest praksē kompetenču pieejā balstītu mācību saturu no 1.līdz 12.klasei, t.sk. ar mērķi palielināt jauniešu zināšanas un ieinteresētību eksaktajos mācību priekšmetos, kā arī pilnveidot un attīstīt karjeras izglītības un konsultāciju lomu izglītības procesā. 2015.gadā tika pilnveidoti izglītības iestāžu, eksaminācijas centru darbības un izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanas metodika, aktualizējot karjeras izglītības jautājumu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības akreditācijas procesā.

Sadarbībā ar sociālajiem partneriem 2014.gada martā tika uzsākta jauna pedagogu darba samaksas aprēķināšanas modeļa un pedagoga darba samaksas paaugstināšanas grafika izstrāde un 2014.gada oktobrī uzsākta modeļa aprobācija. Jaunais pedagogu darba samaksas modelis paredz uzlabot pedagogu darba kvalitāti, nodrošināt caurskatāmu atalgojuma sistēmu, nodrošināt pedagogiem līdzīgu atalgojumu par līdzīgu darbu, sekmēt finanšu resursu efektīvu izmantošanu un nodrošināt izglītības pieejamību. Jaunajā pedagogu darba samaksas modelī piedāvātie risinājumi paredz:

- noteiktu 36 darba stundu nedēļu, ar vidējo kontaktstundu skaitu – 24;
- valsts līmenī aprēķinātu pedagoga amata vienību skaitu, nosakot pedagoga amata algu;
- skolotāja amata alga ir atkarīga no vidējā skolēnu skaita klasē neatkarīgi no skolas atrašanās vietas;
- iespēja mērķtiecīgi novirzīt valsts mērķdotācijas finanšu līdzekļus konkrētas skolu grupas pedagogu darba samaksai;
- valsts finansējums skolotāju algām nonāk skolā, novēršot tā vairākkārtēju pārdalīšanu.

Iekļaujošas izglītības nodrošināšanā ir divas galvenās mērķgrupas – attīstības, spēju un veselības stāvokļa izraisītās atstumtības riskam pakļautie bērni un jaunieši, un sociālo apstākļu izraisītās atstumtības riskam pakļautie jaunieši. Šo jauniešu integrācijai nepieciešamās atbalsta sistēmas izveidei un pasākumu nodrošināšanai, kā arī atbilstošas izglītības iestāžu infrastruktūras izveidei lielu ieguldījumu dod ES fondu aktivitāšu īstenošana. 2007.-2013.gada periodā 36 vispārējās un 63 speciālās izglītības iestādēs pielāgota infrastruktūra bērniem ar speciālām

vajadzībām, un 46,6% no izglītojamiem ar speciālām vajadzībām integrēti vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs.

2014.gada jūlijā MK informatīvajā ziņojumā *Par speciālās izglītības finansēšanas modeli*, ietverti pasākumi, lai nodrošinātu izmaiņas speciālās izglītības finansēšanā, t.sk. iekļaujošās izglītības principa īstenošanas kontekstā.

2014.gadā turpināja pieaugt pieprasījums asistenta pakalpojumiem, nodrošinot palīdzību izglītojamajiem ar invaliditāti pārvietoties izglītības iestādē, tajā skaitā starpbrīžos un pagarinātās dienas grupas laikā, ārpusstundu pasākumos, lai nokļūtu vietās, kur notiek izglītības iestādes organizētie pasākumi, kā arī atbalstu līdzdalībai šajos pasākumos, atbalstu saskarsmē un komunikācijā ar citiem izglītojamiem, pedagogiem un citām personām, atbalstu pašaprūpes veikšanai. Asistenta pakalpojumus 2014.gadā saņēma 245 izglītojamie.

Turpmāk tiek plānots veicināt vispārīzglītojošo skolu, īpaši pedagogu un izglītības iestāžu vadītāju, ieinteresētību individuālā, pedagogiski pamatotā pieejā katram skolēnam un labvēlīgas, skolēnu vajadzībām atbilstošas mācību vides radīšanā.

Vispārējās izglītības uzlabošanas reformu plānotie pasākumi ir ietverti *Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam*²⁹ (turpmāk – IAP), kā arī detalizēti atrunāti IAP Īstenošanas plāna 2015.-2017.gadam projektā.

Papildus ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots atbalsts preventīviem un kompensējošiem pasākumiem izglītības pieejamībai un agrīnas skolas pamešanas mazināšanai, nodrošinot to, ka bērns vai jauniešs turpina mācības vispārējās un profesionālās izglītības iestādē un pabeidz to, vai iegūst darba tirgū izmantojamu kvalifikāciju, kā arī atbalsts jauniešu iesaistīšanai interešu izglītības pasākumos, lai jauniešs sekmīgi iekļautos gan izglītības sistēmā, gan darba tirgū.

Modernu mācību metožu ieviešana (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir mācību procesa modernizācija un pieejamības veicināšana, t.sk. profesionālās izglītības iestādēs un vakarskolās, attīstīt tālmācības iespējas pieaugušajiem, īstenojot individualizētu pieeju, ieviešot kompensējošus mehānismus (otrās izglītības iespēja), modernizējot izglītības iestādes un uzlabojot mācību metodisko nodrošinājumu un mācību vidi (par otrās iespējas izglītības piedāvājumu skat. 3.4.4. nodaļu).

Kopējais finansējums mūsdienīgu mācību līdzekļu iegādei 2013.gadā – 2,8 milj. EUR, 2014.gadā pieejamais finansējums tika palielināts līdz 4,6 milj. EUR. 2015.gadā finansējums mūsdienīgu mācību līdzekļu iegādei tiek saglabāts 2014.gada līmenī. 2014.-2020.gadam ar ES fondu atbalstu mācību procesa modernizācijas jomā paredzēts:

- ieviest kompetenču pieejā balstītu mācību saturu, izstrādājot gan vadlīnijas pirmsskolai, gan valsts pamatizglītības standartu, gan arī valsts standartu vispārējā vidējā izglītībā. Vienlaikus ir paredzēta skolu patstāvības paaugstināšana mācību satura un mācību procesa elastīgā plānošanā. Jaunā kompetenču pieejā veidotā mācību satura aprobāciju plānots uzsākt ar 2015./2016.mācību gadu, tā pēctecīgu (no 1.klases) ieviešanu paredzot uzsākt ar 2018./2019.mācību gadu;
- saistībā ar kompetenču pieejā balstīta vispārējās izglītības satura izstrādes un aprobācijas nodrošināšanu, 2014.gadā ir uzsākts darbs pie projekta plānošanas, un no 2017.gada 1.septembra plānotas izmaiņas Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijās, kas ir viens no pirmsskolas izglītības regulējošajiem normatīvajiem dokumentiem. Projekta īstenošanas kopējais plānotais finansējums ir 14 milj. EUR (t.sk. ESF – 11,9 milj. EUR, VB – 2,1 milj. EUR).
- palielināt jauniešu zināšanas un ieinteresētību eksaktajos mācību priekšmetos, ar kompleksu pasākumu kopumu uzlabojot dabaszinātņu, tehnoloģijas, inženierzinātņu, matemātikas (turpmāk – STEM) mācību priekšmetu apgūšanu. Lai kāpinātu skolēnu motivāciju un interesi par dabaszinātnēm, nepieciešama sadarbība ar augstskolām, tādejādi palielinot nākotnes STEM, t.sk. medicīnas un radošās industrijas virzienu studentu plūsmu;

²⁹ 2014.gada 22.maijā atbalstīts Saeimā

- pilnveidot un attīstīt karjeras izglītības un konsultāciju lomu izglītības procesā. Plānots pilnveidot karjeras izglītības informatīvo un metodisko bāzi, nodrošināt karjeras konsultācijas izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī īstenot citus karjeras atbalsta pasākumus sadarbībā ar darba devējiem un citām iestādēm, kas ir iesaistītas karjeras attīstības procesā;
- uzlabot izglītības kvalitātes monitoringu. Tiks sniegts atbalsts izglītības pētījumiem, t.sk. dalībai starptautiskos izglītības kvalitātes pētījumos, monitoringa instrumentu izstrādei, monitoringa īstenošanai, rezultātu analīzei un ieteikumu izstrādei, zinātniski pamatotu mācību vides kvalitātes vērtēšanas instrumentu un indikatoru izstrādei. Papildus esošajiem starptautiskajiem OECD izglītības kvalitātes indikatoriem, tiks pilnveidoti esoši, kā arī izstrādāti un ieviesti jauni izglītības kvalitātes indikatori vispārējās un sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes vērtēšanā. Plānots izstrādāt priekšlikumus valsts pārbaudes darbu sistēmas papildināšanai ar diagnosticējošiem valsts pārbaudījumiem dabaszinātnēs, kā arī veikt speciālu monitoringu STEM mācību priekšmetos un dabaszinātņu jomā.

Kopējais indikatīvais ES fondu finansējums 2014.-2020.gadā ir 145,5 milj. EUR, t.sk. ESF līdzfinansējums 123,7 milj. EUR.

Vienlaikus ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots komplekss atbalsts vispārējās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanai reģionālā līmenī, balstoties uz novadu vai novadu apvienību attīstības stratēģijām, paredzot atbalstu dabaszinātņu kabinetu iekārtošanai pamatizglītības programmas īstenošanai; nepieciešamo mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei, mācību vides pielāgošanai vispārējās izglītības iestādēs, kas īsteno profesionālās izglītības programmas; dienesta viesnīcu modernizācijai; nacionālas nozīmes vidusskolu un ģimnāziju infrastruktūras izveidei un modernizācijai; inovatīvu IKT risinājumu ieviešanai mācību procesā; metodisko centru attīstībai STEM un IKT jomā; vispārīzglītojošo skolu sporta infrastruktūras pilnveidei; izglītības iestāžu, kas īsteno izglītības procesu no 1. līdz 6.klasei, ēku pielāgošanai un mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei. Kopējais indikatīvi plānotais finansējums – 162,8 milj. EUR.

3.4.3. Profesionālā vidējā izglītība

Līdz 2020.gadam plānots panākt izglītojamo skaita proporcijas izmaiņas starp profesionālo un vispārējo izglītību apguvušajiem – par labu profesionālajai izglītībai uz attiecību 50/50. 2014./2015.m.g. profesionālās izglītības programmās tika uzņemti 11,7 tūkst. izglītojamie (2013./2014.m.g. – 11,5 tūkst.). Demogrāfisko izaicinājumu dēļ jauniešu skaits samazinās, tomēr īstenoto pasākumu rezultātā jauniešu skaits, kuri izvēlās turpināt savu izglītību profesionālās izglītības programmās palielinājies, 2013./2014. mācību gadā sasniedzot attiecību – 38,1/61,9 un tuvinoties 2020.gada mērķa rādītājam.

Galvenie politikas principi, lai mainītu izglītojamo skaita proporcijas maiņu par labu profesionālajai izglītībai, ir vispārēji profesionālās izglītības pievilcības veicināšanas pasākumi, piemēram, infrastruktūras modernizēšana, izglītības programmu kvalitāte, audzēkņu sociālais nodrošinājums, karjeras izglītības pasākumi, sadarbība ar darba devējiem prakšu un potenciāli darba vietu nodrošināšanai, inovatīvas pieejas profesionālās izglītības nodrošināšanā, t.sk. ieviešot darba vidē balstītas mācības.

2014.gada 1.septembrī notikusi uzņemšana projekta *Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros* īstenojamās profesionālās izglītības programmās, kurās stipendijas tiek finansētās no minētā projekta līdzekļiem. (skat. 2.2.nodaļu).

2015.gada 30.aprīlī noslēgsies ESF finansētā projekta *Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču apguve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai* īstenošana, kura rezultātā plānots, ka profesionālo kvalifikāciju iegūs 4300 izglītojamie, t.sk. plānots, ka 2015.gada martā kvalifikāciju iegūs 80 izglītojamie.

Lai nodrošinātu speciālistu sagatavošanu atbilstoši darba tirgus prasībām, profesionālās izglītības satura reformas rezultātā ir paredzēts izveidot patstāvīgus sadarbības mehānismus ar sociālajiem partneriem un nozares organizācijām, kas nodrošinātu profesionālās izglītības satura atbilstību nozaru vajadzībām. Uzņemšana konkrētās profesionālās izglītības programmās noteikta, ņemot vērā EM izstrādātās vidēja un ilgtermiņa darba tirgus prognozes, nozaru ekspertu padomju viedokli un rekomendācijas jauniešu iesaistei un noturēšanā nozarēm nepieciešamajās profesijās, un saskaņota ar Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomi.

Kopējais publiskais finansējums 2014.gadā *Sākotnējās profesionālās izglītības pievilcības veicināšanas* ietvaros stipendiju izmaksām bija 8,7 milj. EUR gadā, t.sk. ES fondi 7,4 milj. EUR. Sākotnējās profesionālās izglītības programmās stipendijas ar ESF līdzfinansējumu 14-71 EUR apmērā pieejamas visiem sekmīgajiem audzēkņiem, savukārt īsajās 1- un 1,5- gadīgajās profesionālās izglītības programmās stipendijas ar ESF līdzfinansējumu apmērs ir 71-114 EUR. Projekta īstenošanas beigu termiņš ir 2015.gada 31.augusts.

Lai sekmētu profesionālās izglītības satura kvalitāti, uzlabotu mācību prakses kvalitāti un pieejamību, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā tiek paredzēts atbalsts darba vidē balstītu mācību un mācekļības īstenošanai, kā arī mācību prakses īstenošanai pie darba devēja uzņēmumā (indikatīvi plānotais finansējums – 21,9 milj. EUR).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Strukturālo izmaiņu īstenošana profesionālajā izglītībā** (atbildīgā institūcija – IZM, KM)

Mērķis ir paaugstināt profesionālās izglītības kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī sekmēt pieejamo resursu efektīvāku izmantošanu, optimizējot un diferencējot profesionālās izglītības iestāžu skaitu un izvietojumu reģionos (no 60 IZM padotībā 2010.gadā esošajām vidējās profesionālās izglītības iestādēm līdz 30 iestādēm 2015.gadā).

Lai sakārtotu profesionālās izglītības iestāžu tīklu un izvietojumu reģionos, tiek veicināta profesionālās izglītības kompetences centru (turpmāk – PIKC) statusa iegūšana. Šobrīd PIKC statuss ir piešķirts 15 profesionālās izglītības iestādēm. Līdz 2015.gada 31.decembrim plānots piešķirt vēl trim profesionālās izglītības iestādēm.

Lai izglītojamie varētu iegūt profesionālo izglītību iespējami tuvu dzīves vietai, bet pašvaldības patstāvīgi varētu sakārtot izglītības iestāžu tīklu pašvaldības administratīvajā teritorijā, pašvaldībām varētu būt nodotas 11 nelielās (300 vai mazāk izglītojamie) profesionālās izglītības iestādes, nodrošinot iespēju vienuviet apgūt gan vispārīzglītojošās, gan profesionālās izglītības programmas, racionāli izmantojot izglītības iestāžu infrastruktūru un mācību aprīkojumu. Gadījumā, ja pašvaldība nevēlas tās pārņemt savā padotībā mazās profesionālās izglītības iestādes, lai nodrošinātu iespēju audzēkņiem turpināt uzsāktās mācības, plānots rast iespēju pievienot tās PIKC kā reģionālo mācību īstenošanas vietu (filiāli) vai nodrošināt profesionālās izglītības programmu pārņemšanu PIKC. Abos minētajos gadījumos tiks izvērtētas pārņemamo profesionālās izglītības programmu atbilstība reģionālās darba tirgus prasībām, uzsverot darba vidē balstītās mācības kā prioritāti.

2014.gadā PIKC pievienotas divas mazās profesionālās izglītības iestādes, tādējādi atbalstot reģionālā darba tirgus vajadzības, līdztekus akcentējot darba vidē balstītu mācību īstenošanu. Ņemot vērā PIKC prestižu, finansiālās iespējas attīstīt mācību vietas reģionos, kā arī spēju piesaistīt ES fondu finansējumu un nodrošināt augstu izglītības kvalitāti, PIKC reģionālajās struktūrvienībās būs iespējams palielināt izglītojamo skaitu un nodrošināt to attīstību nākotnē.

Kopējais publiskais finansējums 2014.gadā profesionālās izglītības iestāžu mācību aprīkojuma modernizācijai un infrastruktūras uzlabošanai bija 46,1 milj. EUR, t.sk. 39,6 milj. EUR ERAF finansējums.

Atbilstoši *Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņēm 2010.-2015.gadam*, lai nodrošinātu turpmāku profesionālās izglītības sistēmas strukturālo reformu īstenošanu, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sniegt kompleksu atbalstu profesionālās izglītības iestādēm, it īpaši PIKC, infrastruktūras modernizācijai, nodrošinot

mācību vides atbilstību tautsaimniecības nozaru attīstībai un uzlabojot profesionālās izglītības pieejamību (indikatīvi plānotais finansējums – 104,8 milj. EUR).

- ***Sadarbības ar nozaru sociālajiem partneriem profesionālās izglītības pilnveidošanai un attīstībai stiprināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

2011.gadā ESF projekta ietvaros *Nozaru kvalifikāciju sistēmas izveide un profesionālās izglītības pārstrukturizācija* izveidotās 12 nozaru ekspertu padomes turpina darbu, veicinot profesionālās izglītības iestāžu sadarbību ar nozares darba devējiem, izstrādājot nozaru kvalitatīvo un kvantitatīvo pasūtījumu darbaspēka sagatavošanai, nosakot darba tirgus prasības kvalitatīvu speciālistu sagatavošanai, organizējot mācību praksi nozares uzņēmumos.

Plānota nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide, atbilstoši Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūrai un attiecīgi Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras astoņiem līmeņiem.

2014.gadā ir uzsākta profesionālās izglītības satura pārstrukturēšana, izmantojot elastīgu moduļveida pieeju. Minētā ESF projekta ietvaros 2014.gadā uzsākta 56 modulāro profesionālās izglītības programmu izstrāde un profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura izstrāde 32 profesijām, kā arī izstrādāti vai pilnveidoti 80 profesiju standarti vai specializāciju kvalifikācijas pamatprasības atbilstoši tautsaimniecības nozaru kvalifikācijas vajadzībām. Vērtēšanai ir piesaistīti eksperti no LBAS un LDDK, lai izvērtētu izglītības programmu un profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura atbilstību darba tirgus prasībām.

Kopējais publiskais finansējums nozaru kvalifikāciju sistēmas izveidei un profesionālās izglītības pārstrukturizācijai ir 3,4 milj. EUR (100% ES fondu finansējums). Izlietotais finansējums 2014.gadā bija 0,89 milj. EUR, plānotais 2015.gadā – 0,84 milj. EUR. Projekta īstenošanas beigu termiņš ir 2015.gada 31.augusts.

Lai ieviestu uzsākto profesionālās izglītības satura reformu un izveidotu kvalitatīvu un tautsaimniecības attīstības vajadzībām atbilstošu izglītības saturu sasaistē ar darba vidē balstītu mācību īstenošanu, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sniegt atbalstu nozaru izpētei un nozares kvalifikācijas struktūras pilnveidei, profesiju standartu un specializācijas pamatprasību izstrādei, profesionālās izglītības pamatprogrammu un profesionālo kvalifikācijas eksāmenu satura izstrādei, kā arī modulāro profesionālās izglītības programmu un mācību līdzekļu un metodiskos materiālu izstrādei (indikatīvi plānotais finansējums – 12,9 milj. EUR).

Papildus tam ar ES fondu palīdzību paredzēts paaugstināt profesionālās izglītības pedagogu profesionālās iemaņas, ievērojot mainīgās darba tirgus prasības un tehnoloģiju attīstību, kā arī atjaunoto profesionālās izglītības saturu. Turklāt, lai nodrošinātu arvien kvalitatīvāku mācību praksi un kvalifikācijas praksi un paaugstinātu darba devēju iesaisti profesionālās izglītības īstenošanā, plānots paaugstināt pedagoģisko kompetenci prakšu vadītājiem (indikatīvi plānotais finansējums – 6,5 milj. EUR).

Īstenojot *Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 18.jūnija ieteikumu par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūras izveidošanu profesionālajai izglītībai un apmācībām* (EQAVET), IKVD ir ietvarstruktūras ieviešanas koordinācijas institūcija. Vienotā profesionālās izglītības un apmācības kvalitātes nodrošināšana (EQAVET) tiek īstenota, pamatojoties uz vienotiem Eiropas kritērijiem, lai tiktu veicināti un pārraudzīti nepārtraukti uzlabojumi profesionālajā izglītībā un apmācībā, sekmējot tās kvalitātes kultūras ieviešanu un pilnveidi, politikas pasākumu pārredzamību un saskaņotību, tādējādi veicinot savstarpēju uzticēšanos, atzīšanu, pedagogu un izglītojamo mobilitāti, kā arī pieaugušo izglītību. Ietvarstruktūra ietver kvalitātes nodrošināšanas un uzlabošanas ciklu plānošanai, ieviešanai, novērtēšanai un pārskatīšanai, ko atbalsta vienoti kvalitātes kritēriji, to apraksti un rādītāji.

Lai nodrošinātu profesionālās izglītības kvalitātes pilnveidošanu, sadarbībā ar sociālajiem partneriem ir uzsākta profesionālās izglītības kvalitātes vērtēšanas metodikas izstrāde sākotnējā profesionālajā izglītībā un profesionālajā tālākizglītībā, kā arī 2015.gada pirmajā pusē tiks izstrādāti atbilstoši grozījumi normatīvajos aktos.

2014.gadā ES *Erasmus+* izglītības, mācību, jaunatnes un sporta programmas ietvaros izveidota ECVET (*Eiropas kredītpunktu sistēma profesionālajā izglītībā*) nacionālo ekspertu grupa, nodrošināta ECVET nacionālo ekspertu apmācība ECVET ieviešanas jautājumos, sabiedrības informēšana un rīkots seminārs 65 Latvijas profesionālās izglītības iestāžu pārstāvjiem “ECVET pamatprincipi mobilitātēm”.

3.4.4. Augstākā izglītība

Augstākās izglītības jomā Latvijas NRP noteiktais mērķis ir nodrošināt, ka 2020.gadā 34-36% iedzīvotāju (30-34 gadu vecuma grupā) ir ar augstāko izglītību.

5.tabula

Augstāko izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvara mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību, vecumā 30-34 gadi, tūkst.	42,7	47,3	50,3	47,8	48,5	53,2	61,1
Iedzīvotāju skaits vecuma grupā 30-34 gadi	158,3	157,2	155,8	133,2	130,4	130,6	178,0
Īpatsvars, %	27,0	30,1	32,3	35,9	37,2	40,7	34-36

Datu avots: Eurostat

2013.gadā jau ir sasniegts NRP noteiktais mērķis 2020.gadam attiecībā uz iedzīvotāju ar augstāko izglītību īpatsvaru. Lai arī demogrāfisko tendenču dēļ šis rādītājs no 2017.gada varētu nedaudz samazināties, tomēr nav pamata apšaubīt, ka 2020.gadā tas būs mazāks par 40 procentiem.

Latvijā jau 7.gadu vērojama studējošo skaita samazināšanās tendence. 2014./2015.akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstākās izglītības institūcijās kopā studēja 85,9 tūkst. studenti, kas ir par 4% mazāk nekā iepriekšējā gadā. Savukārt salīdzinājumā ar 2005./2006.akadēmisko gadu, kad studentu skaits Latvijā sasniedza maksimālo līmeni, studentu skaits ir samazinājies par 34,5%. Studentu skaita samazināšanos pēdējo gadu laikā galvenokārt ir izraisījuši demogrāfiskie faktori, kā arī 2008.-2010.gada ekonomiskā krīze, kas veicināja emigrāciju, kā arī mazināja iespējas apmaksāt augstākās izglītības studijas. Par valsts budžeta līdzekļiem 2014./2015.akadēmiskajā gadā studē 34,7 tūkst. studenti jeb 40% no kopējā studentu skaita. Lai gan studējošo kopējais skaits ir samazinājies, budžeta vietās studējošo īpatsvars ar katru gadu pieaug par 1-2%. Ap 70% no valsts budžeta finansētām studiju vietām, ņemot vērā darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozes, ir valstij prioritārās, augstu pievienoto vērtību radošās un dārgu izmaksu nozarēs – dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aprūpē, kā arī maģistrantūrā un doktorantūrā, kas ir svarīgi gan jaunu mācībspēku, gan zinātnieku sagatavošanā.

2013.gada 12.novembrī valdībā tika atbalstīts *Augstākās izglītības un zinātnes attīstības pasākumu plāns laika posmam no 2013.gada 20.novembra līdz 2014.gada 31.decembrim*, kas izstrādāts, lai turpinātu īstenot nepieciešamās reformas augstākajā izglītībā un zinātnē ar mērķi nodrošināt kvalitatīvu, starptautiski konkurētspējīgu un zinātnē balstītu augstāko izglītību, ko īsteno efektīvi pārvaldītas institūcijas ar konsolidētiem resursiem.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Augstākās izglītības modernizācija – jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

2014.gadā ar Pasaules bankas atbalstu ir izstrādāts jauns augstākās izglītības finansēšanas modelis, kas ir vērsts uz pētniecībā balstītas augstākās izglītības attīstību, rezultātu pārvaldības ieviešanu augstākās izglītības institūcijās un augstākās izglītības piedāvājuma salāgošanu ar Latvijas tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām. Modeļa izstrādē tika iesaistīti augstākās izglītības nozares pārstāvji un sociālie partneri. Jaunā finansēšanas modeļa ieviešana ir izklāstīta konceptuālajā ziņojumā *Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešana Latvijā*, kuru

pēc atkārtotas saskaņošanas ar sociālajiem partneriem ir plānots apstiprināt MK 2015.gada aprīlī. Ziņojums sniedz pārskatu par Pasaules bankas īstenotā pētījuma gaitu un rezultātiem, izvirza priekšlikumus jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa ieviešanai un raksturo alternatīvos risinājumus atkarībā no pieejamā finansējuma un to paredzamo ietekmi uz Latvijas augstākās izglītības konkurētspēju un pieejamību.

Konceptuālais ziņojums par Latvijas sociālekonomiskajai situācijai piemērotāko risinājumu izvirza trīs pīlāru finansēšanas modeli, kura galvenie elementi ir pamata finansējums (institucionālais finansējums studiju procesa un pētniecības nodrošināšanai), snieguma finansējums (finansējums, kas tiek piešķirts par studiju un pētniecības rezultātu sasniegšanu), inovāciju finansējums (uz nākotnes attīstību vērsts finansējums, kas veicina iestāžu specializāciju un profilu attīstību) (skat. 2.2. nodaļu).

- ***Augstākās izglītības vienlīdzīgas pieejamības nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz augstākās izglītības pieejamības un līdzdalības veicināšanu. Mērķis ir pilnveidot stipendiju, kā arī studiju un studējošo kredītu piešķiršanas mehānismu, kas pavērtu iespējas studēt lielākam studēt gribošo skaitam un veicinātu mērķtiecīgāku studiju jomas izvēli.

Jauna augstākās izglītības finansēšanas modeļa kontekstā nepieciešams pilnveidot stipendiju, kā arī studiju un studējošo kredītu piešķiršanas mehānismu, kas pavērtu iespējas studēt lielākam studēt gribošo skaitam un veicinātu mērķtiecīgāku studiju jomas izvēli.

Lai studējošie varētu uzsākt, turpināt un arī sekmīgi pabeigt studijas, būtisks ir atbalsts, ko ir iespējams saņemt studiju kredīta (aizdevums studiju maksas segšanai) un studējošā kredīta (aizdevums dzīvošanai u.c. izdevumu segšanai) veidā. Studējošo un studiju kreditēšana no kredītiestāžu līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojumu 2014.gadā tika nodrošināta atbilstoši pieprasījumam. 2014.gadā noslēgti 392 līgumi par studējošā kredīta piešķiršanu par kopējo summu 1,8 milj. EUR, kā arī 1904 līgumi par studiju kredīta piešķiršanu par kopējo summu 8,8 milj. EUR. 2015.un 2016.gadā plānots pilnveidot studējošo atbalsta sistēmu, precizējot kredītu dzēšanas nosacījumus noteiktām profesijām un proporcionāli palielinot budžetu līdzekļu apmērus. Lai nodrošinātu kvalitatīvu un operatīvu studiju un studējošo kredītu izsniegšanas sistēmu, samazinot administratīvo slogu kredītu ņēmējiem, tiks turpināts darbu pie studiju un studējošo kreditēšanas no kredītiestāžu līdzekļiem ar valsts vārdā sniegtu galvojuma sistēmas regulējuma pilnveides.

- ***Nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūcijas izveide*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas sistēmas pilnveidi un nosacījumu radīšanu nacionālas kvalitātes novērtēšanas aģentūras izveidei un reģistrācijai EQAR reģistrā.

2013.gadā tika ieviesta studiju virzienu akreditācija. Studiju virzienu akreditācijas regulējums tika izstrādāts saskaņā ar kvalitātes standartiem un principiem, kas Eiropas līmenī ir definēti *Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai Eiropas augstākās izglītības telpā* (ESG). Akreditācijas procesā un lēmuma pieņemšanā piedalās visas ieinteresētās puses, t.sk. LDDK, Latvijas Studentu apvienība, Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība u.c. Kā atzīmēts EK ziņojumā (2014.gads) par progresu kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā, tikai septiņās ES dalībvalstīs ir nodrošināta aktīva darba devēju dalība augstākās izglītības uzraudzības procesā, un starp tām ir arī Latvija. Vienlaikus studiju virzienu vērtēšanā obligāti piedalās arī starptautiskie eksperti. Ir nodrošināta akreditācijas procesa caurskatāmība un atklātums, ekspertu ziņojumi par studiju virzieniem ir publiski pieejami.

2013.gadā ir ieviesta jauna studiju programmu licencēšanas kārtība – *Studiju programmu licencēšanas noteikumi*, kurā noteikti stingrāki kritēriji studiju programmu licencēšanai, tādējādi veicinot studiju programmu kvalitāti.

2014.gadā MK atbalstīja koncepciju *Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas pilnveide*, kas ir ar sociālajiem partneriem saskaņots redzējums augstākās izglītības ilgtspējīgas kvalitātes nodrošināšanas institucionālas sistēmas izveidei, paredzot izveidot

nacionālo augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas institūciju kā aktuālo augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas principu ieviešanas un akreditācijas un licencēšanas organizēšanas centru. koncepcijas mērķis ir izveidot Latvijas nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūciju, lai pilnveidotu Latvijas augstākās izglītības ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, kas darbotos atbilstoši Eiropas kvalitātes standartiem un vadlīnijām un veicinātu Latvijas augstākās izglītības kvalitāti, atpazīstamību un starptautisku atzīšanu.

Koncepcija paredz, ka no 2015.gada 1.jūlija augstskolu, koledžu un studiju virzienu akreditāciju, kā arī studiju programmu licencēšanu organizēs Akadēmiskās informācijas centrs (AIC). Plānots, ka Nacionālās kvalitātes nodrošināšanas institūcija darbību uzsāks 2015.gada 1.jūlijā, bet 2018.gadā tā varētu iekļūt Eiropas augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas reģistrā un pievienoties Eiropas asociācijai kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā. Savukārt nākamais visaptverošais akreditācijas posms ir paredzēts 2019.gadā.

Lai veicinātu nacionālās augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas aģentūras (turpmāk – akreditācijas aģentūra) iekļaušanu EQAR reģistrā, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu akreditācijas aģentūras sākotnējās darbības kvalitātes atbalsta pasākumiem un ekspertu apmācībai (kopējais indikatīvais finansējums 1,5 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 1,27 milj. EUR).

- ***Augstākās izglītības institūciju materiāli tehniskās bāzes modernizēšana un resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir uzlabot nodrošinājumu ar mūsdienīgām iekārtām, aprīkojumu un tehnoloģijām tādos prioritāros studiju virzienos kā dabas zinātnes, matemātika un informācijas tehnoloģijas, inženierzinātnes, ražošana un būvniecība, kā arī racionāli izmantot publisko un piesaistīto privāto finansējumu.

2014.gadā ir modernizēta infrastruktūra vienā augstākās izglītības iestādē, kopumā no 2010.gada līdz 2014.gada beigām ir modernizētas 24 augstākās izglītības iestādes, t.i., 77,4% no kopējā (31) augstāko izglītības iestāžu skaita, kas īsteno prioritārās programmas.

Līdz 2014.gada beigām 24 augstākās izglītības iestādes ir īstenojušas savus ERAF projektus, bet 7 augstākās izglītības iestādes projektu ietvaros turpina telpu un aprīkojuma modernizēšanu līdz 2015.gada 31.augustam. Kopējais publiskais finansējums 2014.gadā bija 13,9 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 12,8 milj. EUR.

Lai nodrošinātu mūsdienīgu un pētniecības apstākļiem atbilstošas studiju vidi STEM, t.sk. medicīnas un radošo industriju, studiju programmu īstenošanai, vienlaikus nodrošinātu teritoriāli koncentrētu studiju telpu izveidi un veicināt augstākās izglītības atbilstību tautsaimniecības attīstības un darba tirgus vajadzībām, atbalstu ES struktūrfondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt teritoriāli koncentrētas studiju un zinātniskā darba infrastruktūras attīstībai (kopējais indikatīvais finansējums 44,6 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 37,9 milj. EUR).

- ***Studiju programmu fragmentācijas mazināšanās, resursu koplietošana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Politikas virziens vērsts uz resursu konsolidāciju un koplietošanu, kopīgu studiju programmu izstrādi, augstākās izglītības institūciju stratēģisko specializāciju.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu un konkurētspējīgu augstāko izglītību, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu akadēmiskā personāla kompetenču un prasmju pilnveidei, jaunu pasniedzēju (doktorantu) un ārvalstu pasniedzēju piesaistei darbam augstākās izglītības iestādēs (kopējais indikatīvais finansējums 34,3 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 29,2 milj. EUR).

Lai veicinātu augstskolu sadarbību, koncentrējot materiālos un intelektuālos resursus, jaunajā ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots atbalsts augstākās izglītības institūciju attīstības stratēģiju izstrādei, uzlabošanai un ārējās novērtēšanas rekomendāciju ieviešanai, studiju virzienu padomju darbībai, t.sk. atbalsts studiju pārstrukturēšanai un mācību saturu atjaunināšanai, augstākās izglītības institūciju iekšējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu efektivitātes uzlabošanai

saskaņā ar kvalitātes nodrošināšanas standartiem un vadlīnijām Eiropas augstākās izglītības telpā, atbalsts e-risinājumu attīstībai, t.sk. starpinstitūciju sadarbības risinājumiem (kopējais finansējums: 20 milj. EUR, t.sk. 17 milj. EUR ES fondu finansējums).

2013.gadā Latvijas augstskolās zinātnisko grādu ieguvuši 315 jauni zinātņu doktori, kas bija par 48 vairāk nekā 2012.gadā. Doktoru skaits ir pieaudzis, pateicoties atbalstam no ES fondu līdzekļiem maģistrantūras un doktorantūras studijām.

Ar ESF atbalstu no 2007.gada līdz 2014.gada beigām stipendijas saņēmuši 2030 maģistranti, kā arī 1949 doktoranti, t.sk. 2014.gadā no jauna ESF stipendijas ieguvuši 126 maģistranti un 36 doktoranti. Mērķis ir paaugstināt augsti kvalificētu speciālistu īpatsvaru darba tirgū prioritārajās jomās (dabaszinātņu, matemātikas, IT, inženierzinātņu, veselības aprūpes, vides zinātņu un radošo industriju).

Turpmāk plānots nodrošināt atbalstu doktorantūrā studējošajiem, iesaistot tos praktiskos projektos un zinātnisko pētījumos, īpaši eksakto zinātņu (tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas) studiju virzienos. ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros 2015.gadā tiks uzsākta *Pēcdoktorantūras grantu* 1.kārtas īstenošana (kopējais indikatīvais finansējums pēcdoktorantūras pētniecībai 64 milj. EUR, t.sk. ERAF finansējums 54,4 milj. EUR).

Lai novērstu studiju programmu, t.sk. doktorantūras studiju programmu, sadrumstalotību un veicinātu darba tirgus prasībām atbilstošu kvalificētu augstākā līmeņa speciālistu sagatavošanu, ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots sniegt atbalstu kopīgu doktorantūras studiju programmu un studiju programmu ES valodās izstrādei, t.sk. akreditācijas izmaksu segšanai starptautiskās profesionālās organizācijās un izstrādāto un akreditēto studiju programmu starptautiskai publicitātei (kopējais indikatīvais finansējums 10,8 milj. EUR, t.sk. ESF finansējums 9,2 milj. EUR).

- **Ārvalstu studentu piesaistīšana** (atbildīgā institūcija – IZM)

2014./2015.akadēmiskā gada sākumā Latvijas augstskolās studēja 5272 ārvalstu studenti no 83 pasaules valstīm, kas veido 6% no kopējā studējošo skaita. Tas ir par 797 studentiem jeb 18% vairāk nekā iepriekšējā akadēmiskajā gadā. Visvairāk ārvalstu studējošo ir no Vācijas (16,7% no kopējā ārvalstu studējošo skaita), Uzbekistānas (10%) un Krievijas (10%). 2013.gadā tika atviegloti nosacījumi darbam ar ārvalstu studentiem, t.sk. veidot un īstenot kopīgas studiju programmas ar citu valstu augstskolām un izsniegt kopīgus diplomus. Ir izveidotas trīs kopīgās studiju programmas ar ārvalstu augstskolām. 2013.gadā ir papildus licencēta kopīga studiju programma *Starptautiskās un Eiropas tiesības*, kuru īsteno Rīgas Juridiskā augstskola sadarbībā ar Kopenhāgenas Universitāti. Licencēšanai tika iesniegta arī Vidzemes augstskolas kopīgā maģistra studiju programma *Starptautiskā tūrisma pasākumu vadība*, kas tiks īstenota kopīgi ar Klaipēdas universitāti. 2015.gadā Latvijas augstskolās jau tiek īstenotas 8 akreditētas kopīgas studiju programmas ar ārvalstu augstskolām. IZM veiktā analīze parāda, ka augstskolas nepietiekoši izmanto pašreiz likumdošanā nostiprinātās iespējas 20% no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot ES oficiālajās valodās, kā arī piesaistīt akadēmisko personālu vieslektoru statusā. Tāpēc tiek plānota virkne pasākumu augstākās izglītības institūciju atbalstam, tajā skaitā atbalsts programmu ES valodās veidošanai, atbalsts pēcdoktorantūrai un iepriekš minētajiem tematiskajiem doktorantūras studiju centriem.

2014.gadā tika īstenoti Augstākās izglītības eksportspējas veicināšanas pasākumi un Latvijas augstākās izglītības atpazīstamības veicinošie pasākumi, t.sk. uzturēta mājas lapa www.studyinlatvia.eu un www.studyinlatvia.lv, kas informē potenciālos ārvalstu studentus par studiju programmām, Latvijas kultūru un izglītības sistēmu. Mājas lapa ir saistīta ar sociālajiem tīkliem, kuros regulāri ir iespējams uzdot interesējošos jautājumus un saņemt informāciju par iespējām studēt Latvijā.

3.4.5. Mūžizglītība

Mērķis ir panākt, lai 2020.gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā (2014.gadā – 5,5%). No 2009.gada līdz 2012.gadam dalība pieauguša

izglītībā ES kopumā saruka par 1,1 procentpunktiem un ievērojami atpalika no plānotā mērķa. Vienlaikus Latvijā dalība pieaugušo izglītībā minētājā laika posmā pieauga par 1,3 procentpunktiem – no 5,3% 2009.gadā līdz 6,5% 2013.gadā.

6.tabula

Iedzīvotāju 25-64 gadu vecumā piedalīšanās izglītības procesā

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2020
Īpatsvars, %	6,8	5,3	5,0	5,1	6,9	6,5	5,5	15,0

Datu avots: CSP

IAP pasākumi ir vērsti uz mūžizglītības principa ieviešanu, t.sk. viens no rīcības virzieniem paredz izglītības iespēju paplašināšanu pieaugušajiem (piemēram, otrās iespējas izglītības piedāvājuma paplašināšana, atbalsts darba devējiem darbinieku izglītošanā, kā arī atbalsts nodarbināto kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām u.c.).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Sadarbības sekmēšana un koordinācijas nodrošināšana starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem** (atbildīgā institūcija – IZM)

No 2013.gada oktobra līdz 2014.gada jūnijam tika īstenots EK koordinācijas projekts *Eiropas programma pieaugušo izglītības jomā*, ar mērķi sekmēt sadarbību un izveidot vienotu koordināciju un informācijas apmaiņu starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem, t.sk. augstskolām, privātajiem partneriem, valsts, pašvaldību un nevalstiskajām institūcijām (kopējais finansējums 136 tūkst. EUR, t.sk. EK – 102 tūkst. EUR).

2015.gadā turpinās EK projekts – *Nacionālie koordinatori Eiropas programmas īstenošanā pieaugušo izglītības jomā*, kura mērķis ir paplašināt institucionālos un cilvēku resursus, kas iesaistīti pieaugušo izglītībā un turpināt iepriekšējā projektā uzsākto pieaugušo izglītības sistēmas pārraudzības modeļa izstrādi. Projekta ietvaros tiks sniegta informācija par pieaugušo izglītības iespējām visā Latvijas teritorijā un konsultēti pieaugušie no riska grupām (kopējais finansējums 125 tūkst. EUR, t.sk. EK – 94 tūkst. EUR).

Vienlaikus līdz 2015.gada beigām paredzēts sagatavot *Pieaugušo izglītības sistēmas modeļa īstenošanas plānu*, ietverot mūžizglītības politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus, t.sk. analīzi par optimālāko pieaugušo izglītības atbalsta ieviešanas un uzraudzības mehānismu.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā paredzēts atbalsts profesionālās izglītības iestāžu kapacitātes stiprināšanai pieaugušo izglītībā, uzlabot sadarbību ar darba devējiem, pilnveidot administratīvā un pedagoģiskā personāla kompetenci mācību organizācijas, metodisko jautājumu, tehnoloģiju attīstības kontekstā, kā arī ārpus formālās izglītības iegūtās kompetences novērtēšanas īstenošanai darbaspēka migrācijas procesu kontekstā, informatīvo pasākumu īstenošanai, iesaistot nozaru profesionālās organizācijas (kopējais indikatīvais finansējums ir 6,5 milj. EUR).

- **Nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir ieviest Latvijas nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru, nodrošinot sistēmas pārēju uz mācīšanās rezultātiem (*learning outcomes*) balstītu izglītības modeli, kā arī piesaistīt to Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (turpmāk – EKI), norādot Latvijas formālās izglītības diplomos atbilstošu EKI līmeni.

2014.gadā tika izstrādāti un veikti grozījumi normatīvos aktos, lai ieviestu ISCED11 izglītības klasifikāciju un attiecīgi precizētu EKI līmeņus un tika turpināta sabiedrības informēšana par EKI un Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūru, organizējot seminārus un konferences. Vienlaikus MK tika atbalstīti grozījumi *Profesionālās izglītības likumā*, kas paredz prasību valsts atzītajos profesionālās izglītības apliecināšanas dokumentos un profesionālo kvalifikāciju apliecinātajos dokumentos norādīt Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņus.

- ***Ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir radīt un īstenot mehānismu, ar kura palīdzību novērtēt un atzīt ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtas zināšanas un prasmes, kā arī saņemt profesionālās kvalifikācijas dokumentu.

2014.gadā piešķirts deleģējums veikt ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu 21 izglītības iestādei, noslēdzot deleģēšanas līgumus ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanā. No 2011.gada līdz 2014.gada beigām ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas kārtībā jaunu profesionālo kvalifikāciju ir ieguvušas 1922 personas, t.sk. 2014.gadā – 589 personas.

2015.gadā sadarbībā ar sociālajiem partneriem plānots aktualizēt metodiskos materiālus ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanai, nodrošinot izglītības iestādēm vienotu izpratni par šī pakalpojuma īstenošanu.

- ***Otrās iespējas izglītības piedāvājums, kā kompensējošs mehānisms izglītību priekšlaicīgi pametušo skaita samazināšanai*** (atbildīgā institūcija – IZM)

Mērķis ir nodrošināt izglītību priekšlaicīgi pametušajiem pietiekamas otrās iespējas izglītības piedāvājumu. Pieaugušajiem, kuri pēc pārtraukuma vēlas pabeigt iepriekš uzsākto formālo izglītību pamatzglītības un vidējās izglītības pakāpē, tiek nodrošināts otrās iespējas izglītības piedāvājums un pieejamība.

2014./2015.mācību gadā Latvijas teritorijā daudzas izglītības iestādes piedāvā personām iegūt izglītību vakara (maiņu), neklātienēs un tālmācības izglītības ieguves formā. Nodrošinot otrās iespējas izglītības piedāvājumu, 2014./2015.mācību gadā spēkā ir 320 izglītības programmu licences, tostarp 131 vakara (maiņu) un 189 neklātienēs (t.sk. tālmācības) vispārējās izglītības programmas.

Arī 2015.gadā tiks turpināta otrās iespējas izglītības nodrošināšana, t.sk. izmantojot publisko izglītības iestāžu infrastruktūru bezdarbnieku apmācībām.

- ***Atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros*** (atbildīgās institūcijas – EM, LM, IZM)

Mērķis ir nodrošināt iespēju nodarbinātām personām (vecumā no 25 gadiem) papildināt un pilnveidot darbam nepieciešamās zināšanas un prasmes, apgūstot profesionālās pilnveides vai neformālās izglītības programmas.

Tiek īstenota ESF atbalsta programma *Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām* ar pieejamo publisko finansējumu 31,7 milj. EUR, kas veicina komersantu tiešo dalību darbaspēka kvalifikācijas celšanā (2014.gada finansējums – 6 milj. EUR).

Ir uzsākta noteikumu projekta *Par atbalsta pasākumiem darba devējiem darbinieku papildu izglītošanā, atbalsta pasākumu īstenošanas kārtību un kritērijiem atbalsta saņemšanai* izstrāde, paredzot finansiāli atbalstīt darba devējus savu darbinieku izglītošanā.

Latvijā, tāpat kā vairumā citu Eiropas valstu, notiek iedzīvotāju novecošanās. Ņemot vērā, ka aktīvās novecošanas politika Latvijā vēl atrodas attīstības sākuma stadijā, ir izstrādāts projekts *Latvijas visaptverošas aktīvās novecošanās stratēģijas izstrāde iedzīvotāju darba mūža pagarināšanai un uzlabošanai* (ES nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas PROGRESS ietvaros) ar mērķi izmantot pieejamo finansiālo atbalstu aktīvās novecošanas stratēģijas izstrādei, pievēršot īpašu uzmanību nodarbinātības jautājumiem. Projekts paredz sadarbību ar OECD, kas veiks pētījumu un sniegs rekomendācijas aktīvās novecošanas uzlabošanai. Projekts tiks īstenots no 2014.gada 1.februāra līdz 2015.gada beigām.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā paredzēts atbalsts nodarbināto iedzīvotāju profesionālās kvalifikācijas un kompetences pilnveidei un neformālās izglītības programmu apguvei, t.sk. atbalsts karjeras konsultēšanas pakalpojumiem un atbalsta mehānismiem sociālajai

atstumtībai pakļauto personu iesaistei profesionālās pilnveides pasākumos, lai savlaicīgi novērstu darbaspēka kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus pieprasījumam, veicinātu strādājošo konkurētspēju un darba produktivitātes pieaugumu atbilstoši darba tirgus prasībām. 2015.gadā uzsākta projekta izstrāde *Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveidošanas* ietvaros. Projektus plānots uzsākt 2016.gada 1.ceturksnī (kopējais indikatīvais ESF finansējums 27 milj. EUR).

2014.gadā NVA organizētajos mūžizglītības pasākumu kopējais ES fondu finansējums 2014.gadā bija 2,2 milj. EUR. Jaunajā ES fondu plānošanas periodā mūžizglītības aktivitātes īsteno IZM.

3.5. CĪŅA AR NABADZĪBU, DEMOGRĀFIJAS IZAIČINĀJUMI UN VESELĪBAS AIZSARDZĪBA

3.5.1. Nabadzības līmeņa mazināšana

Latvijas NRP mērķis ir līdz 2020.gadam samazināt par 121 tūkst. jeb līdz 21% nabadzības riskam pakļautos un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu skaitu. Ņemot vērā makroekonomiskās attīstības scenāriju vidējam termiņam, plānoto nodarbinātības pieaugumu un bezdarba samazinājumu, kā arī to, ka nodarbinātības un ienākumu no algota darba samaksas pieaugums mājsaimniecībās tieši korelē ar nabadzības riska samazinājumu, var pieņemt, ka 2020.gadam izvirzītais nabadzības samazināšanas mērķis tiks sasniegts.

7.tabula

Nabadzības līmeņa samazināšanas mērķa trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars (%)	26,4	20,9	19,0	19,2	19,4	21,2	
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo personu īpatsvars	27,3	23,6	22,1	21,9	21,8	23,1	21,0 (vai novēršot nabadzības risku 121 tūkst. iedzīvotāju)
Nabadzības riskam pakļauto personu un/vai zemas darba intensitātes mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (tūkst.)	583	495	454	441	434	456	

Datu avots: CSP

Kopš 2011.gada vērojama pakāpeniska situācijas uzlabošanās un nabadzības riska samazināšanās tajās mājsaimniecībās, kuru ienākumus galvenokārt veido algota darba samaksa, kā arī ģimenēs ar bērniem. Līdzīgi kā pirmskrīzes periodā, nabadzības riska pieaugums ir vērojams tādām iedzīvotāju kategorijām kā personas ar fiksētiem ienākumiem (piemēram, pensionāri), viena vecāka ģimenes, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem.

Taču vienlaicīgi kā galvenie nabadzības mazināšanas mērķa sasniegšanas riski jānorāda:

- liels neformālās ekonomikas sektors, kas atstāj negatīvu ietekmi uz tajā nodarbināto sociālās aizsardzības līmeni sociālā riska iestāšanās gadījumā, ilgtermiņā tas palielina slogu uz valsts un pašvaldību izdevumiem sociālajai aizsardzībai;
- augstais nodarbināto īpatsvars, kas valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas veic no minimālās algas (aptuveni 30%) un kas nākotnē negatīvi ietekmēs viņu ienākumu aizvietošanas līmeni pēc pensionēšanās;
- augstais mājsaimniecību parādu līmenis (patēriņa kredīti, kredīts par mājokli, parāds par komunālajiem maksājumiem), kā rezultātā arī iedzīvotāji ar relatīvi vidējiem vai augstiem ienākumiem var nonākt sociālās palīdzības saņēmēju lokā.

Salīdzinot ar pārējām ES dalībvalstīm, Latvijā ir augsta ienākumu nevienlīdzība. 2013.gadā Latvijas Džini koeficients (35,5%) bija visaugstākais, salīdzinot ar citām ES valstīm. Arī ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20) – 6,5 bija viens no augstākajiem ES. 2013.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, samērā vienmērīgs ienākumu pieaugums bija visās mājsaimniecībās. Visstraujākais

ienākumu pieaugums bija trūcīgākajās (1.kvintiles) mājsaimniecībās (par 11,6%) un turīgākajās (5.kvintiles) mājsaimniecībās (par 11,2%), kamēr parējās ienākumu kvintilēs pieaugums bija robežās no 8,5-11%. Lai arī 2013.gadā mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi ir sasnieguši 2008.gada līmeni, tomēr jāatzīmē, ka 2013.gadā ienākumi starp Latvijas mājsaimniecībām ir sadalīti vienmērīgāk nekā 2008.gadā.

Apsekojuma dati par darba samaksu liecina, ka 2014.gadā salīdzinājumā ar 2013.gadu par 9,8 procentpunktiem ir samazinājies to darba ņēmēju īpatsvars, kuri saņēma algu līdz 285 EUR pēc nodokļu nomaksas. Visvairāk (par 5,2 procentpunktiem) pieaudzis iedzīvotāju īpatsvars, kuru darba samaksa bija robežās no 285 līdz 450 EUR pēc nodokļu nomaksas.

Būtiskākie reformu virzieni un veiktie pasākumi 2014. un 2015.gadā ir vērsti uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu, ienākumu palielināšanu strādājošiem ar zemiem ienākumiem un ģimenēm ar bērniem, materiālā atbalsta un pakalpojumu pilnveidošanu personām ar invaliditāti, kā arī nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām. 2014.gadā ir uzsāktas sociālo pakalpojumu sistēmas, sociālā darba sistēmas un sociālās drošības sistēmas reformas saistībā minimālās ienākumu shēmas izmantošanu.

Likumā Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam, Latvijas valdība kā vienu no budžeta prioritātēm ir noteikusi ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, 2015.gadā minimālā mēneša darba alga tika palielināta no 320 līdz 360 EUR. Budžeta prioritāšu ietvaros MK atbalstīja nepieciešamību 2015.gadā palielināt valsts atbalstu bērniem, kuriem ir noteikta invaliditāte un kuri slimo ar celiakiju, kā arī valsts sociālais pabalstu Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm no 85,37 līdz 100 EUR.

Profesionālā sociālā darba attīstības jomā, 2014.gadā galvenā uzmanība tika veltīta normatīvā regulējuma pilnveidošanai ar mērķi precizēt iesaistīto institūciju kompetences robežas un atbildības sadalījumu klienta sociālās problēmas risināšanā, paplašināt supervīzijas nodrošināšanu sociālo dienestu sociālā darba speciālistiem, pilnveidot sociālā darba izglītības un profesionālās pilnveides sistēmas. 2014.gada decembrī valdībā tika atbalstīti grozījumi *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* par atbalstu pašvaldībām sociālā darba speciālistu supervīzijas un profesionālās kompetences pilnveides nodrošināšanai. Izmaiņas paredz no 2015.gada 1.jūlija līdz 2022.gada 31.decembrim segt pašvaldību izdevumus 50% apmērā par minētā pakalpojuma sniegšanu. Īstenojot šo aktivitāti, trūcīgas un maznodrošinātās personas un ģimenes, kā arī citi sociālā dienesta klienti saņems profesionālu un efektīvu sociālā darbinieka atbalstu. Minētais likumprojekts vēl ir jāapstiprina Saeimā.

2015.gadā turpinās iepriekšējā gadā uzsāktā deinstitutionalizācijas īstenošanas plāna izstrāde. Paredzēts, ka, sākot no 2016.gada, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijās (turpmāk – aprūpes institūcijas) varēs saņemt tikai pieaugušas personas ar ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem. Tiek plānots, ka ierobežojumi klientu ievietošanai aprūpes institūcijās radīs pašvaldībām nepieciešamību attīstīt sociālo pakalpojumu klāstu savās teritorijās, lai personas, kuras neatbilst kritērijiem uzņemšanai tajās, kā arī tie klienti, kuri jau atrodas aprūpes institūcijās, bet izvēlēties pārcelties uz patstāvīgu dzīvi, varētu saņemt patstāvīgai dzīvei nepieciešamo atbalstu un sociālos pakalpojumus. Izmaiņas *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā* (Saeimā pieņemts 1.lasījumā 2015.gada februārī) skaidrāk nosaka pašreiz citos aktos noteikto, pašvaldību sociālo dienestu, aprūpes institūciju un pašvaldību bērnu namu pienākumus, kā arī sadarbību ar bāriņtiesu, lai iespējami ātri un veiksmīgi nodrošinātu bāreņu un bez vecāku gādības palikušu bērnu audzināšanu ģimeniskā vidē, sociālo dienestu pienākumu sniegt nepieciešamo atbalstu pilngadību sasniegušajiem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās.

Paralēli sociālo pakalpojumu sniegšanas sistēmas maiņai norit arī darbs pie esošo sabiedrībā balstīto sociālo pakalpojumu attīstības. Piemēram, 2014.gadā pašvaldībās tika veidotas jaunas grupu mājas (dzīvokļi) un dienas aprūpes centru personām ar garīga rakstura pakalpojumu sniegšanas vietas. 2014.gadā ar valsts līdzfinansējumu tika izveidoti 3 jauni dienas aprūpes centri un viena

grupu māja (dzīvoklis) personām ar garīga rakstura traucējumiem. Tāpat tiek modernizētas sociālo pakalpojumu sniegšanas metodes, izmantojot IT un IKT.

Lai nodrošinātu *ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam* ieviešanu, 2014.gadā plānotie pasākumi ir saistīti ar izglītības pieejamības izvērtēšanu bērniem ar invaliditāti un bērniem ar speciālām vajadzībām un attiecīgā normatīvā regulējuma pilnveidošanu personām ar invaliditāti sniegto sociālo pakalpojumu loka un apjoma pārskatīšanu un paplašināšanu, invaliditātes noteikšanas sistēmas precizēšanu. No 2014.gada 1.jūlija palielinājās pabalsta apmērs cilvēkiem ar ļoti smagu invaliditāti, kuriem nepieciešama īpaša kopšana. Tāpat no 2014.gada 1.jūlija palielinājās valsts materiālais atbalsts cilvēkiem ar I un II invaliditātes grupu, kuri saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. No 2015.gada 1.janvāra spēkā stājās pilnveidota, starptautiskajiem kritērijiem atbilstoša invaliditātes noteikšanas sistēma, kas paredz, ka cilvēkiem no 18 gadiem līdz valsts vecuma pensijas piešķiršanai, nosakot invaliditāti, ņems vērā ne tikai veselības traucējumus, bet arī to radītos aktivitāšu un funkcionēšanas ierobežojumus. Tādējādi noteiks gan invaliditātes grupu, gan arī darbaspēju zaudējumu procentos. Jaunā invaliditātes sistēma būs precīzāka un objektīvāka, kā arī saprotamāka klientiem un invaliditātes noteikšanā iesaistītajiem speciālistiem.

Būtisku atbalstu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai 2014.-2020.gada periodā paredz ES fondu līdzfinansētie pasākumi. Plānošanas perioda laikā 225 milj. EUR jeb 35% no ESF finansējuma novirzīt mērķim *Veicināt sociālo iekļaušanu, apkarot nabadzību un jebkādu diskrimināciju*. Papildus, šim mērķim plānots novirzīti arī 193 milj. EUR jeb 8% no ERAF finansējuma.

2014.gada 12.martā spēkā stājās Eiropas Parlamenta un Padomes *Regula par Eiropas Atbalsta fondu viestrūcīgākajām personām* (turpmāk – Fonds). Fonda vispārīgais mērķis ir veicināt sociālo kohēziju ES, sekmēt sociālo iekļaušanu un cīnīties pret nabadzību, lai tiktu sasniegts *Eiropa 2020* stratēģijas mērķis par vismaz 20 milj. samazināt to cilvēku skaitu, kuri ir pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Minēto mērķi plānots sasniegt, sniedzot nefinansiālu palīdzību viestrūcīgākajām personām – materiālās palīdzības vai sociālo iekļaušanu atbalstošu pasākumu veidā. Ir apstiprināta Fonda darbības programma un Fonda ieviešanas normatīvais regulējums, kas paredz viestrūcīgāko personu nefinansiālam atbalstam 2014.-2020.gada plānošanas periodā izmantot 41 milj. EUR Fonda finansējumu. Papildus ES finansējumam, darbības programmas īstenošanai plāno valsts budžeta līdzfinansējumu 15% apmērā. Darbības programma paredz Fonda finansējumu novirzīt nodrošinātībai ar pārtiku un bērnu materiālajai nodrošinātībai.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Ienākumu nevienlīdzības samazināšana*** (atbildīgās institūcijas – FM, LM)

Mērķis ir samazināt nodokļu slogu ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem un augstam nabadzības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām (īpaši ģimenēm ar bērniem un iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem).

Būtiskākais 2014.gadā īstendotais pasākums ir adekvāta minimālā ienākumu līmeņa noteikšana (skat. 2.3.sadaļu).

Lai veicinātu pensionāru ienākuma līmeņa palielināšanos un pensiju pieauguma atbilstību darba samaksas pieaugumam, 2014.gadā pensiju/atlīdzību indeksācija tika veikta atbilstoši pilnveidotajai kārtībai, proti, pensijas/atlīdzības indeksējot ar faktisko patēriņa cenu indeksu un 25% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem. Ņemot vērā augsto nabadzības un sociālās atstumtības risku pensijas vecuma iedzīvotājiem, 2015.gadā ir uzsākta normatīvā regulējuma grozījumu izstrāde, lai 1) pensiju indeksācijā piemērojamais indekss ietvertu 50% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma; 2) pilnveidotu pensijas kapitāla aktualizēšanas kārtību, ja pensijas kapitāla aktualizācijai aprēķinātais ikgadējais apdrošināšanas iemaksu algas indekss ir mazāks par skaitli „1”.

No 2015.gada 1.janvāra ģimenes valsts pabalsts ir diferencēts atkarībā no bērnu skaita ģimenē: 11,38 EUR mēnesī par pirmo bērnu, 22,76 EUR mēnesī par otro bērnu un 34,14 EUR mēnesī par trešo un katru nākamo bērnu.

Līdz 2015.gada 30.aprīlim ir paredzēts iesniegt izskatīšanai MK ziņojumu *par priekšlikumiem diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai ar 2016.gadu, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu*, kas izstrādāts atbilstoši *Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai* uzdevumam: „Ar 2016.gadu ieviest progresīvo iedzīvotāju ienākumu nodokļa neapliekamo minimumu, paaugstinot to mazo algu saņēmējiem, vidējo algu saņēmējiem saglabājot tuvu esošajam apmēram, savukārt algām, kas būtiski pārsniedz vidējo algu valstī, to nepiemērojot. Vienlaikus paaugstināt IIN atvieglojumus par apgādībā esošu personu, izvērtējot iespēju piemērot lielākus atvieglojumus par otro un katru nākamo bērnu ģimenē.”

- ***Nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu līdzdalības darba tirgū veicināšana*** (atbildīgā institūcija – LM)

Lai sekmētu personu nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu atgriešanos vai iekļaušanos darba tirgū, 2014.gadā šīm personām par valsts budžeta līdzekļiem tika nodrošināti sociālie un profesionālie pakalpojumi, kā arī tehnisko palīglīdzekļu pakalpojumi (kopējais finansējums 10,4 milj. EUR).

Šīm iedzīvotāju grupām tika īstenoti arī ADTP pasākumi, nodrošinot valsts līdzfinansētās darbavietas. Kopējais publiskais finansējums šiem pasākumiem 2014.gadā bija 4,4 milj. EUR, t.sk. ES fondu finansējums – 1,3 milj. EUR.

Mērķa sasniegšanai līdztekus jau iepriekš ziņojumā minētajiem pasākumiem 2014.gadā izvērtētas sociālās uzņēmējdarbības ieviešanas iespējas Latvijā. 2014.gada oktobrī MK apstiprināta koncepcija *Par sociālās uzņēmējdarbības ieviešanas iespējām Latvijā*, kuras mērķis ir izvērtēt alternatīvas iekļaujošas sociālās uzņēmējdarbības attīstībai Latvijā, piedāvājot atbalsta virzienus sociālās uzņēmējdarbības veicējiem. Lai pārbaudītu un noteiktu labākos risinājumus, 2016.gadā ar ESF atbalstu tiks uzsākts izmēģinājuma projekts.

- ***Diskriminācijas draudu un stereotipu mazināšana, kā arī pilsoniskās līdzdalības veicināšana*** (atbildīgā institūcija – KM)

Mērķis ir nodrošināt atbalsta pasākumus, kas ļauj aktīvi piedalīties visos Eiropas sabiedrības dzīves aspektos sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, t.sk. romiem, trešo valstu pilsoņiem ar dažādu kultūru, reliģiju, valodu un etnisko izcelsmi, kā arī personām, kas ir atstumtas nabadzības vai reģionālās nošķirtības dēļ. Mērķa īstenošana tiek veikta, stiprinot un veicinot dažādas pilsoniskās līdzdalības formas, kā arī ierobežojot visu veidu diskrimināciju.

Darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* (2014. – 2020.) attīstības prioritātes *Augsts nodarbinātības līmenis iekļaujošā sabiedrībā* tematiskā mērķa ietvaros paredzēts sniegt atbalstu dažādu etnisko grupu, t.sk. romu tautības pārstāvju integrācijai, kā arī diskriminācijas novēršanas pasākumiem. Romu integrācijas pasākumu kopuma pamataktivitātes ir paredzētas *Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam* īstenošanas plānā līdz 2016.gadam. Lai veicinātu romu integrāciju un pilsoniskās sabiedrības līdzdalību politikas īstenošanā, atklāta projektu konkursa ietvaros regulāri tiek sniegts valsts budžeta atbalsts romu NVO projektiem (2013.gadā tika īstenoti 2, 2014.gadā – 4 projekti). Ar mērķi veicināt romu līdzdalību KM darbojas 2012.gadā izveidota Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvā padome.

2014.gadā EK nodarbinātības un sociālās solidaritātes programmas *PROGRESS 2007-2013* projektu konkursa ietvaros EK atbalstīja projektu *Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija II*, kura mērķis ir vairojot sabiedrības izpratni un pilnveidojot publiskā sektora darbinieku profesionālās prasmes. 2015.gadā šī projekta ietvaros ir plānots izstrādāt pētījumu par romu situācija Latvijā.

3.5.2. Demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība

Latvijā ir vērojamas negatīvas **demogrāfiskās** izmaiņas – iedzīvotāju skaita samazināšanās un novecošanās, salīdzinoši augsta mirstība. Latvijas iedzīvotāju skaits 2015.gada sākumā bija 1,98 milj. cilvēku. Kopš 2000.gada iedzīvotāju skaits valstī ir samazinājies par aptuveni 390 tūkst. jeb par 16,5%. Īpaša problēma ir straujā sabiedrības novecošanās – samazinās bērnu un pieaug vecāka gada gājuma personu īpatsvars. Vienlaikus jāatzīmē, ka pakāpeniski uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, samazinās starptautiskā ilgtermiņa emigrācija un pieaug imigrācija. Kopš 2009.gada negatīvais migrācijas saldo ir būtiski sarucis.

Demogrāfijas problēmu risināšana ir viens no politiskās dienaskārtības aktuāliem jautājumiem pēdējos gados. Lai vienkopus lemtu par pasākumiem demogrāfiskās situācijas uzlabošanai, ir izveidota Demogrāfisko lietu padome, kuras dienas kārtībā 2014.gadā bija tādi jautājumi kā atbalsta pasākumu ģimenēm ar bērniem pilnveidošana, daudz bērnu ģimeņu statusa apliecināšana.

Lai veicinātu saikni ar Latvijas diasporu ārzemēs un Latvijas iedzīvotāju atgriešanos, 2013.gadā apstiprināts *Reemigrācijas atbalsta pasākuma plāns 2013.-2016.gadam*. Plānā iekļauti 8 rīcības virzieni ar mērķi atbalstīt un palīdzēt ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri ir izlēmuši vai plāno atgriezties Latvijā saņemt informāciju dažādās svarīgās dzīves situācijās. 2014.gadā tiek turpināts darbs pie informācijas apkopošanas un sadaļas izveides „Atgriešanās Latvijā” valsts un pašvaldību portālā www.latvija.lv, sasaistot apkopoto informāciju ar pašvaldību pakalpojumiem, t.sk. e-pakalpojumiem.

2013.-2014.gadā Latvija īstenojusi virkni atbalsta pasākumu ģimenēm ar bērniem, vienlaikus palielinot apdrošināšanas un valsts sociālos pabalstus bērna kopšanai, paaugstinot iedzīvotāja ienākumu nodokļa atvieglojuma likmi par bērnu un ieviešot dažādu nodokļu atvieglojumus daudz bērnu ģimenēm. Papildus tika veiktas investīcijas bērnu aprūpes un izglītības sistēmā: ieviesta valsts atbalsta programma bērnu darbu rindu likvidācijai, atbalsts mācību līdzekļu iegādei un palielināta dotācija skolēnu brīvpusdienām. Šo u.c. pasākumu ieviešanas rezultātā vecākiem, kopjot bērnu vecumā līdz 1,5 gadam, akumulētais vidējais ienākums no pabalstiem palielinājies par 20-45%, kā arī atbalsts ģimenēm ar bērniem trīs gadu periodā ir pieaudzis gandrīz par 25% (līdz 1,08% no IKP 2014.gadā).

Lai arī vairāki **sabiedrības veselības** rādītāji Latvijā būtiski atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, ir novērojama to pakāpeniska uzlabošanās.

Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums Latvijā ir viens no zemākajiem ES. 2010.gadā tas bija 73,3 gadi, kas ir 92% no ES vidējā rādītāja, bet 2013.gadā sasniedza 74,4 gadus. Samazinoties mirstībai un pieaugot jaundzimušo vidējam paredzamajam mūža ilgumam, pakāpeniski pieaug arī veselīgi nodzīvoto dzīves gadu skaits, kas 2012.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, palielinājies par 5 gadiem un sasniedza 59,1 gadu³⁰. Potenciāli zaudēto dzīves gadu (turpmāk – PZDG) galvenais iemesls Latvijā ir ārējie nāves cēloņi (pašnāvības, ceļu satiksmes negadījumi), asinsrites sistēmas slimības un ļaundabīgie audzēji. Latvijas mērķa rādītāji sabiedrības veselības veicināšanai ir parādīti 8.tabulā.

8.tabula

PZDG samazināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
PZDG uz 100 tūkst. iedzīvotāju (vecumā līdz 64 gadiem ieskaitot)	7386	6897	6477	6140	5967	5911	5300

Datu avots: CSP

Analizējot PZDG rādītāju dinamiku no 2008. līdz 2013.gadam, secināms, ka saglabājoties esošajai tendencei un nodrošinot nepieciešamos ieguldījumus sabiedrības veselībā, turpmākajos gados PZDG mērķis 2020.gadam tiks sasniegts.

³⁰EUROSTAT dati: Healthy Life Years (from 2004 onwards).

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Dzimumstāba veicināšana un uz ģimenēm ar bērniem vērsti sociālās aizsardzības pasākumi*** (atbildīgās institūcijas – LM, VARAM, TM)

Mērķis ir nodrošināt un pilnveidot valsts un pašvaldību atbalstu ģimenēm ar bērniem, kā arī veicināt vecāku līdzdalību darba tirgū. Pasākumi mērķa sasniegšanai:

- pasākumi, kas nodrošina bērniem no 1,5 gadu vecuma vietas pirmsskolas izglītības iestādē (skat. 3.4.1. nodaļu);
- no 2013.gada 1.septembra sakārtota normatīvo aktu bāze, lai nodrošinātu alternatīvo pakalpojumu sniegšanu bērniem, līdz 2014.gada janvārim rindu problēmu pašvaldību pirmsskolas izglītības iestādēs palīdzējuši risināt legāli reģistrētie bērnu pieskatīšanas pakalpojumu sniedzēji – 485 aukles un 146 juridiskās personas, kas nodarbojas ar alternatīvo pakalpojumu sniegšanu;
- 2015.gada martā MK atbalstīja *Koncepciju par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu*, kas paredz tuvāko gadu laikā īstenot vairākus pasākumus, lai uzlabotu adoptētājiem sniedzamo atbalstu, kā arī pilnveidotu ārpusģimenes aprūpes sistēmu. Koncepcijā plānotos pasākumus paredzēts ieviest pakāpeniski, sākot no 2016.gada;
- sākot ar 2015.gadu, ir atcelti krīzes periodā noteiktie slimības, maternitātes, paternitātes un vecāku pabalstus pabalstu, kā arī bezdarbnieku pabalstu ierobežojumi. Sākot ar 2015.gadu, ir atjaunota ģimenes valsts pabalsta apjoma diferencēšana atkarībā no bērnu skaita ģimenē. Par pirmo bērnu – 11,38 EUR mēnesī, par otro bērnu ģimenē pabalsts būs 22,76 EUR (2 reizes lielāks), par trešo bērnu un nākamajiem bērniem – 34,14 EUR jeb 3 reizes lielāks nekā par pirmo bērnu ģimenē.

- ***Kvalitatīvas un efektīvas veselības aprūpes pakalpojumu sistēmas veidošana, slimību riska faktoru mazināšana, traumatisma un vides risku ietekmes uz sabiedrības veselību mazināšana*** (atbildīgā institūcija – VM)

Mērķis ir mazināt iedzīvotāju saslimstību un mirstību, nodrošinot efektīvu veselības aprūpes sistēmas pārvaldi un resursu izmantošanu, veicinot slimību agrīnu diagnostiku, uzlabojot hronisko pacientu aprūpi un īstenojot veselības veicināšanas pasākumus. 2014.gada oktobrī apstiprinātas *Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam*.

Ne visu plānu izpilde tiek nodrošināta ar nepieciešamo finansējumu. *Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāna 2013.-2015.gadam* sekmīgai realizēšanai papildus nepieciešamais finansējums 2014.-2015.gadā ir 6,8 milj. EUR, no tiem 2014.gadā tika piešķirti 103,9 tūkst. EUR, 2015.gadā – 211,23 tūkst. EUR. Piešķirto finanšu līdzekļu ietvaros tika īstenotas sabiedrības informēšanas kampaņas, ar mērķi iedzīvotājiem saprotamā un saistošā veidā skaidrot sirds un asinsvadu slimību riska faktorus, veidot izpratni par sirds veselībai labvēlīgu uzturu, kā arī skaidrot hronisku sirds un asinsvadu slimību pazīmes, kuru gadījumā savlaicīgi jāvērsas pie ģimenes ārsta, lai regulāri veiktu sirds veselības pārbaudes, skaidrot miokarda infarkta un smadzeņu insulta pazīmes, kuru gadījumā nekavējoties jāsauc neatliekamā medicīniskā palīdzība u.c. Atsevišķus plāna pasākumus plānots īstenot ES fondu finansējuma ietvaros.

Uzsākot ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda aktivitātes, 2014.gada decembrī noslēgts līgums un uzsākta sadarbība ar PB par pētījumu veselības aprūpes tīklu vadlīniju izstrādei prioritārajās veselības jomās (sirds asinsvadu slimības, onkoloģiskās slimības, garīgā veselība, perinatālā un neonatālā aprūpe). Prioritārajās veselības jomās ir paredzēts novirzīt investīcijas gan sistēmas (organizatoriskajām izmaiņām), gan infrastruktūras uzlabošanai un attīstībai.

Ar 2014.gada 1.janvāri bērniem, kuriem līdz šim nozīmēti valsts kompensējamie medikamenti ar 50% vai 75% kompensācijas apjomu, turpmāk zāles un medicīnas ierīces tiks apmaksātas 100% apmērā (izņemot nerefērences medikamentus). Kā arī papildus piešķirtie valsts

budžeta līdzekļi 4,6 milj. EUR tika izmantoti, lai palielinātu valsts apmaksāto bērnu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu, tai skaitā rindu mazināšanai konsultācijām pie speciālistiem, veselības aprūpei dienas stacionārā un izmeklējumiem un terapijai bērniem, kā arī onkoloģijas pacientu diagnosticēšanai un ārstēšanai un laboratorisko izmeklējumu apmaksai. Papildus rutīnas vakcīnām ar 2015.gada 1.janvāri ir uzsākta jaundzimušo vakcinācija arī pret rotavīrusu, kā arī kopš 2013.gada ērcu encefalīta endēmiskajās teritorijās dzīvojošie bērni var saņemt valsts apmaksāto vakcināciju pret ērcu encefalītu.

Aktuāli ir ar bērna drošību saistītie jautājumi un traumatisma mazināšanas pasākumi. Kopš 2012.gada tiek īstenotas sabiedrības informēšanas kampaņas bērnu traumatisma mazināšanai un zīdaiņu pēkšņās nāves sindroma novēršanai, izdoti informatīvi materiāli vecākiem, realizēti interaktīvi izglītojoši pasākumi pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem par drošību un traumatisma profilaksi, kā arī ir būtiski veicināt efektīvāku ģimenes ārsta komandas iesaistīšanos jauno vecāku informēšanā par bērnu drošību, tai skaitā traumatisma profilaksi. No 2014.gada tiek nodrošināta portāla „grutnieciba.lv” darbība un tēmas aktualizēšana.

Ar 2015.gada janvāri tika samazinātas pacientu iemaksas par ārstēšanos slimnīcā no 13,5 EUR uz 10 EUR, kā arī līdzšinējo 42,69 EUR vietā līdzmaksājumu par ķirurģisku operāciju ārstniecības iestādes var iekasēt ne vairāk kā 31 EUR par vienā stacionēšanās reizē operāciju zālē veiktajām ķirurģiskajām manipulācijām. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka, lai nodrošinātu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību trūcīgām personām, kā arī turpinātu attīstīt ārpus slimnīcas veselības aprūpes pakalpojumus, veselības nozarei paredzētā valsts budžeta ietvaros arī 2014. un 2015.gadā tiek turpināti Sociālās drošības tīkla stratēģijas pasākumi (mājas aprūpes vizītes, ģimenes ārstu praksēm piesaistīta otra māsa, kompensēta pacientu iemaksa un medikamentu iegāde trūcīgām personām u.c.).

Lai stiprinātu primāro veselības aprūpi, palielinātu primārās veselības aprūpes (turpmāk – PVA) lomu profilaksē, diagnostikā un ārstēšanā, kā arī uzlabotu PVA kvalitāti 2014.gada aprīlī tika apstiprināts *Primārās veselības aprūpes attīstības plāns*. Daļai plānā iekļauto pasākumu nepieciešams papildus valsts budžeta finansējums. Kopējais papildus nepieciešamais valsts budžeta finansējums plāna ieviešanai trīs gadu periodam ir 14,8 milj. EUR, vidēja termiņa budžeta ietvarā 2015., 2016. un 2017.gadam papildus finansējums netika piešķirts. Atsevišķus plāna pasākumus plānots īstenot ES fondu finansējuma ietvaros.

Vienlaicīgi *Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam*, pasākuma ietvaros 2015.gadā paredzēts izvērtēt jaukta veselības aprūpes finansēšanas modeļa ieviešanas iespējas, kā vienu no risinājumiem, paredzot veselības un sociālā budžeta sasaisti. Šī pasākuma īstenošanas ietvaros, tiks vērtēta arī *Veselības aprūpes finansēšanas likuma*, kas paredz mainīt veselības aprūpes sistēmas finansēšanu, ieviešot valsts obligāto veselības apdrošināšanu, tālākā virzība.

Papildus mērķa sasniegšanai 2015. un 2016.gadā ir paredzēts:

- panākt veselības nozares publiskā finansējuma ikgadēju pieaugumu;
- sadarbībā ar PB izstrādāt veselības aprūpes tīklu vadlīnijas prioritārajās veselības jomās (sirds asinsvadu slimības, onkoloģiskās slimības, garīgā veselība, perinatālā aprūpe), paredzot gan veselības aprūpes sistēmas (organizatoriskās izmaiņas), gan infrastruktūras uzlabošanu un attīstību;
- uzlabot primārās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, kvalitāti un aprūpes pēctecību, īpaši personām ar hroniskām saslimšanām un palielināt primārās aprūpes lomu profilaksē, agrīnā slimību diagnostikā un ārstēšanā;
- turpināt ambulatoro pakalpojumu, t.sk. dienas stacionāru, attīstīšanu, lai uzlabotu šo pakalpojumu pieejamību un sekmētu efektīvu veselības aprūpes resursu izlietošanu;
- veikt pasākumus stacionārās veselības aprūpes efektivitātes paaugstināšanai, turpinot ar diagnozēm saistīta grupu apmaksas modeļa ieviešanu stacionārajā veselības aprūpē;
- uzsākt vienotās veselības nozares elektroniskās informācijas sistēmas darbību;
- uzsākt veselības veicināšanas un slimību profilakses īstenošanas pasākumus atbilstoši ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmas *Izaugsme un nodarbinātība* specifiskajiem atbalsta mērķiem veselības jomā;

- samazinātu pacientu līdzmaksājumus un samazinātu līdzmaksājumus par kompensējamajiem medikamentiem;
- veselības aprūpē iesaistītā darbaspēka piesaistīšana reģioniem.

3.6. ENERĢĒTIKA UN KLIMATA PĀRMAIŅAS

Ekonomiskās krīzes rezultātā būtiski ir mainījusies situācija enerģētikas nozarē kopumā. Lai plānotu enerģētikas nozares attīstību ilgtermiņā, t.sk., lai nodrošinātu Latvijas NRP noteikto enerģētikas mērķa rādītāju sasniegšanu, 2013.gadā tika pieņemts informatīvais ziņojums *Latvijas enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – Konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai* (turpmāk – Stratēģija). Stratēģija nosaka darbības virzienus ilgtermiņā energoapgādes drošībā, konkurētspējā, kā arī energoefektivitātē un atjaunojamās enerģijas (turpmāk – AE) izmantošanā. 2014.gadā uzsākts darbs pie enerģētikas politikas plānošanas dokumenta *Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam*. Vienlaikus tikuši izvērtēti un pārskatīti esošie valsts atbalsta mehānismi enerģijas ražošanai no AER.

3.6.1. Energoefektivitātes veicināšana

Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra *Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK* (turpmāk – Direktīva 2012/27/ES) mērķis ir energoefektivitātes veicināšana, lai nodrošinātu 20% energoefektivitātes pamatmērķa sasniegšanu un liktu pamatus turpmākiem energoefektivitātes uzlabojumiem.

Atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām Latvija ir iesniegusi EK *Informatīvo ziņojumu par virzību uz indikatīvo valsts energoefektivitātes mērķi 2014.-2016.gadā*, kurā apkopoti plānotie energoefektivitātes pasākumi laika posmam līdz 2016.gadam. Latvijai saistībā ar Direktīvas 2012/27/ES ieviešanu jāpasniedz indikatīvais valsts energoefektivitātes mērķis, kura ietvaros jānodrošina divi saistoši mērķi: katru gadu jāpasniedz 1,5% galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījums un katru gadu jārenovē 3% no valstij piederošo ēku platības.

Valsts energoefektivitātes mērķis atbilst šādiem enerģijas ietaupījuma skaitliskajiem apjomiem:

- kopējais valsts indikatīvais energoefektivitātes mērķis³¹ – primārās enerģijas ietaupījums 2020.gadā – 0,670 Mtoe (28 PJ);
- ikgada 1,5% galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījuma mērķis³² – gala enerģijas ietaupījums 2020.gadā – 0,213 Mtoe (8,9 PJ);
- ikgada 3% no valstij piederošo ēku platības renovācijas mērķis (maksimālās aplēses – 678,5 tūkst. m²) kopā ar pašvaldību ēku renovāciju – enerģijas ietaupījums visā 2014.-2020.gadu periodā 0,016 Mtoe (0,67 PJ jeb 186 GWh).

Iespējamā enerģijas ietaupījuma novērtēšanā un mērķu aprēķināšanā tika ņemtas vērā IKP prognozes līdz 2020.gadam, kas nosaka enerģijas pieprasījuma izmaiņas, un spēkā esošā enerģētikas politika, kas definē indikatīvus AE politikas mērķus līdz 2020.gadam un enerģijas efektivitātes politikā līdz 2016.gadam.

9.tabula

Energoefektivitātes palielināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2020
Primārās enerģijas patēriņš* (Mtoe)	4,47	4,25	4,33	4,14	4,41	4,31	Primārās enerģijas

³¹ Atbilstoši 2013.gada *Progresā ziņojumam par Latvijas nacionālās reformu programmas Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā īstenošanu*. Ietaupījums, kas tiek aprēķināts kā starpība starp bāzes scenāriju un scenāriju ar pasākumiem. Šis ietaupījums nenozīmē valsts enerģijas patēriņa absolūto samazinājumu, bet gan pieauguma ierobežojumu, ko nodrošina minētie pasākumi. Mērķa ziņošanas metodiskās prasības noteiktas Direktīvas 2012/27/ES V pielikumā.

³² Ikgadējs gala enerģijas ietaupījums atbilst valsts obligātais uzkrātais gala enerģijas ietaupījums 0,850 Mtoe.

* Bruto iekšzemes enerģijas patēriņš – neenerģētiskais patēriņš: atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

** atbilstoši Direktīvas 2012/27/ES prasībām

Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020.gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,67 Mtoe apmērā (kopējais enerģijas ietaupījums gan gala patēriņā, gan pārveidošanas sektorā). Jau pašlaik ir panākts bruto iekšzemes enerģijas patēriņa samazinājums no 4,47 Mtoe 2008.gadā līdz 4,31 Mtoe 2013.gadā (samazinājums par 0,16 Mtoe), kur būtiska nozīme ir arī energoefektivitātes pasākumu īstenošanai.

Līdz 2020.gadam plānotie energoefektivitātes politikas pasākumi nodrošinās mērķa sasniegšanu. Lielākais energoefektivitātes potenciāls konstatēts daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkās, pašvaldības un valsts iestāžu ēkās, rūpniecībā, pakalpojumu sektorā un transportā, kā arī centralizētās siltumapgādes sistēmās. Energoefektivitātes pasākumu īstenošana kopumā veicinās pāreju uz energoefektīvāku ekonomiku un palielinās rūpniecības un citu sektoru konkurētspēju.

Zems energoefektivitātes līmenis rada gan enerģētiskās drošības, gan ilgtspējas, gan konkurētspējas riskus un tā paaugstināšana ir ātrākais un izmaksu ziņā efektīvākais risku samazināšanas veids, vienlaicīgi radot papildu darbavietas un veicinot izaugsmi. Lai sasniegtu maksimālu enerģijas ietaupījumu, energoefektivitātei ir jāklūst par horizontālu starpnozaru politikas mērķi.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- ***Energoefektivitātes paaugstināšana mājokļos un rūpnieciskajā ražošanā*** (atbildīgā institūcija – EM)

ES fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda ietvaros tika īstenotas divas aktivitātes – *Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi* un *Sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi*.

Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumu mērķis ir mājokļu energoefektivitātes paaugstināšana, lai nodrošinātu dzīvojamā fonda ilgtspēju un energoresursu efektīvu izmantošanu. Līdz 2015.gada martam ir apstiprināts 851 projekts par ERAF finansējumu 74,9 milj. EUR, no tiem pabeigts 541 projekts par ERAF finansējumu 43,84 milj. EUR. Aktivitātes popularizēšanai ir īstenota apjomīga informatīvā kampaņa, mudinot dzīvokļu īpašniekus iesaistīties mājokļu kopīpašuma apsaimniekošanā un ēku energoefektivitātes uzlabošanā.

Ēku energoefektivitātes uzlabošanai ir būtiska loma ES un Latvijas politikas plānošanas dokumentos definēto mērķu sasniegšanā energoefektivitātes jomā. Ieguldījumi mājokļu siltināšanā ir veikti efektīvi – vidējais siltumenerģijas ietaupījums pēc renovācijas ir 43%. Šajos projektos vidējais investīciju atmaksāšanās periods ir aptuveni 22 gadi.

Lai nodrošinātu sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumus, līdz 2015.gada aprīlim noslēgti 55 līgumi 5,1 milj. EUR apmērā, no tiem ir pabeigti 54 projekti.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros plānots sekmēt energoefektivitātes paaugstināšanu publiskajās un dzīvojamās ēkās – ēku renovācija, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai, kā arī AER izmantošana ēkās, ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji un netiek radīta negatīva ietekme uz centralizētās siltumapgādes sistēmu. Atbalstu plānots īstenot aizdevuma ar daļēju pamatsummas dzēšanu veidā. Dzīvojamo ēku energoefektivitātes paaugstināšanai paredzētais ERAF finansējums ir 150 milj. EUR, valsts ēku energoefektivitātes paaugstināšanai – 97,9 milj. EUR.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt efektīvu energoresursu izmantošanu un enerģijas patēriņa samazināšanu apstrādes rūpniecības nozarē – apstrādes rūpniecības komersantu ēku energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, ēku energosertifikācija un būvdarbi energoefektivitātes palielināšanai un jaunu AER izmantojošu siltumenerģijas ražošanas iekārtu iegādei un uzstādīšanai. Paredzētais KF finansējums ir 32,56 milj. EUR.

- **Energoefektivitātes paaugstināšana sabiedriskajās ēkās** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu sabiedrisko un ražošanas ēku energoefektivitātes paaugstināšanas projektiem, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu (turpmāk – SEG) emisijas. Pasākuma ietvaros tiek atbalstīti arī kompleksi risinājumi – siltumenerģijas, elektroenerģijas patēriņa samazināšana, kā arī efektīva ēku energoapgāde. Pasākumu ieviešanai 2014.-2015.gadā kopējais Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta (turpmāk – KPFI) finansējums ir 28 milj. EUR.

2014.gadā KPFI konkursa *Kompleksi risinājumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai* ietvaros īstenoti 166 projekti par 31,2 milj. EUR, kuros veikti ieguldījumi ražošanas tehnoloģiskajās iekārtās un ēku energoefektivitātes uzlabošanā, kā arī veicināta AE avotu izmantošana. 120 projektu īstenošana noslēgsies 2015.gadā.

No 2011.gada līdz 2014.gadam īstenoti 14 projekti valsts un pašvaldības iestāžu, komersantu un privātpersonu ēku energoefektivitātes paaugstināšanai un jaunu energoefektīvu ēku būvniecībai konkursā *Zema enerģijas patēriņa ēkas* par kopējo KPFI finansējumu 4,4 milj. EUR.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veikt pašvaldību ēku pārbūvi un atjaunošanu, ēku energosertifikāciju un būvdarbus energoefektivitātes palielināšanai (norobežojošo konstrukciju siltināšana, ēkas inženiersistēmu rekonstrukcija, rekuperācijas, enerģijas kontroles un vadības iekārtu uzstādīšana, tai skaitā viedie skaitītāji un ventilācijas sistēmas), kā arī AER izmantošanu ēkās, ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji un AER iekārtu uzstādīšana līdzās energoefektivitātes pasākumiem ir ekonomiski pamatota. Būtiskākais atbalsta kritērijs ir pozitīva investīciju finansiālā atdeve un enerģijas izmaksu samazinājums enerģijas galapatērētājiem. Paredzētais ERAF finansējums ir 31,4 milj. EUR.

- **Efektīvas apgaismojuma infrastruktūras ieviešana pašvaldību publiskajās teritorijās** (atbildīgā institūcija – VARAM)

KPFI projektu konkursa *Siltumnīcefektu gāzu emisiju samazināšana pašvaldību publisko teritoriju apgaismojuma infrastruktūrā* ietvaros ir īstenotas trīs kārtas, lai sniegtu finansiālu atbalstu pašvaldībām tādas apgaismojuma infrastruktūras ieviešanā, kas ļauj samazināt esošo elektroenerģijas patēriņu un samazināt SEG emisijas. No 2012.-2014.gadam īstenoti 56 projekti par kopējo KPFI finansējumu 6,6 milj. EUR apmērā. Projektu īstenošana plānota arī 2015.gadā.

- **Energoefektivitātes paaugstināšana siltumenerģijas ražošanā** (atbildīgā institūcija – EM)

Centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanas mērķis ir samazināt siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmēt fosilā kurināmā aizvietošanu ar atjaunojamiem kurināmiem.

Turpinās projektu īstenošana ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros. Līdz 2015.gada martam ir apstiprināti 145 projekti par KF finansējumu 82,7 milj. EUR apmērā, no tiem ir pabeigti 56 projekti par KF finansējumu 41,2 milj. EUR. Projektu īstenošanas rezultātā plānots uzstādīt 323 MW siltuma jaudas, kā arī rekonstruēt siltumtrases 168 km garumā.

ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodā plānots veicināt energoefektivitāti un vietējo AER izmantošanu centralizētajā siltumapgādē – siltumavotu rekonstrukcija, t.sk. tehnoloģisko iekārtu iegāde un uzstādīšana, kā arī siltumenerģijas pārvades un sadales sistēmu rekonstrukcija un būvniecība ar mērķi samazināt siltumenerģijas zudumus. Paredzētais KF finansējums ir 53,19 milj. EUR.

3.6.2. Atjaunojamās enerģijas īpatsvara palielināšana

Latvijas kvantitatīvais mērķis ir palielināt no AER saražotās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas bruto galapatēriņā līdz 40% 2020.gadā, savukārt AE īpatsvaram transporta sektorā jāsasniedz vismaz 10% no enerģijas bruto galapatēriņa transportā.

10.tabula

Atjaunojamās enerģijas palielināšanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2005	2011	2012	2013	2020
Atjaunojamās enerģijas īpatsvars (%)	32,3	33,5	35,8	37,1	40,0

Vērtējot šī brīža progresu AER izmantošanā enerģijas ražošanā, paredzams, ka arī turpmāk AER izmantošana Latvijā būs ar pozitīvu attīstības tendenci. Ņemot vērā esošo un plānoto energoefektivitātes pasākumu ietekmi uz kopējo enerģijas bruto galapatēriņu, kā arī citus atbalsta pasākumus AE patēriņa veicināšanai (tai skaitā no AER saražotā elektroenerģija, obligātā iepirkuma mehānisms un atbalsta aktivitātes siltumenerģijas nozarē), izvirzītais AE īpatsvara mērķis 2020.gadā tiks sasniegts.

11.tabula

Paredzamās attīstības trajektorija attiecībā uz enerģiju no AER apsildē un dzesēšanā, elektroenerģijā un transportā, % no katra sektora enerģijas galapatēriņa

	2005	2011	2012	2013	2020
Apsilde un dzesēšana	42,7	44,8	47,4	49,7	53,4
Elektroenerģija	43,0	44,7	44,9	48,8	59,8
Transports	1,4	3,2	3,1	3,1	10,0

Latvijai ir saistošas Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 23.aprīļa *Direktīvas 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu* (turpmāk – Direktīva 2009/28/EK) prasības un ar to ES dalībvalstīm noteiktie individuālie mērķi.

Veicamie pasākumi un sagaidāmie rezultāti AE plašākai izmantošanai ir cieši saistīti arī ar rezultātiem, ko sniedz energoefektivitātes veicināšana, īpaši, ņemot vērā, energoefektivitātes mērķi 2020.gadam, kas ir nostiprināts Direktīvā 2012/27/ES (skat. 3.6.1.sadaļu). Latvijā joprojām visos enerģijas galapatēriņa sektoros ir liels enerģijas ietaupījuma potenciāls. Sekojot tehnoloģiju attīstības tendencēm un globālajiem izaicinājumiem, Latvija pārskata savus atbalsta mehānismus atjaunojamās elektroenerģijas ražošanai, padarot tos elastīgākus un ekonomiski pamatotākus. Izmaiņas AE nozari regulējošajos normatīvajos aktos 2012. un 2013.gadā tika veiktas arī, lai uzlabotu investīciju vidi vēl tikai plānoto projektu attīstībai, veicinot enerģētikas politikas plānošanu kopumā. Līdz šim ieviestie atbalsta mehānismi ir bijuši motivējoši, lai ražotāji uzsāktu projekta plānošanu un investētu elektroenerģijas ražošanā, izmantojot AER. Tomēr, lai saglabātu tautsaimniecības konkurētspēju, iepriekšējos gados pārskatīti esošie atbalsta mehānismi no AER saražotai enerģijai, t.sk. rūpīgi izvērtējot kopējās izmaksas un atbalsta intensitāti. Papildus uzsākot saskaņošanu ar EK, tiek novērtēts, vai piešķirtais atbalsts, tai skaitā korelācijā ar investīciju atbalstu, stacijām saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma vai garantētas maksas par uzstādīto elektrisko jaudu veidā ir saderīgs ar ES iekšējo tirgu, tai skaitā, vai atbalsta summa nepārsniedz nepieciešamo minimumu.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Tiesiskās bāzes sakārtošana** (atbildīgā institūcija – EM)

Mērķis ir veicināt plašāku AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, t.sk. transporta sektorā, kā arī ilgtspējīgas biodegvielas un bioloģiski šķidro kurināmo izmantošanu.

Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.¹ panta pirmo daļu ar 2014.gada 1.janvāri Latvijā ir ieviesta elektroenerģijas neto norēķinu sistēma. Tās ietvaros majsaimniecības lietotājam, kas ražo elektroenerģiju paša vajadzībām (galapatēriņam) un saskaņā ar patērētā un saražotā elektroenerģijas apjoma aprēķinu sadales sistēmas operatora tīklā ir nodevis vairāk elektroenerģijas nekā patērējis, attiecīgo elektroenerģijas apjomu ieskaita nākamajā elektroenerģijas norēķinu periodā kalendāra gada ietvaros.

2014.gadā veiktas izmaiņas normatīvajos aktos, lai novērstu nepamatotu enerģijas cenas pieauguma risku visiem elektroenerģijas galalietotājiem. Minētie grozījumi nodrošina obligātā

iepirkuma izmaksu nepalielināšanos neprognozējamā dabasgāzes tirdzniecības cenas pieauguma rezultātā, ierobežojot obligātā iepirkuma cenas noteikšanas formulās iekļautās komponentes – dabasgāzes tirdzniecības gala tarifa mainību, šīs komponentes maksimālo robežvērtību (369,93 EUR/tūkst. n.m3) fiksējot 2014.gada marta dabasgāzes tirdzniecības cenas (277,46 EUR/tūkst. n.m3) līmenī, kura arī turpmāk tiks izmantota mainīgā koeficienta vietā.

- **Finanšu resursu pieejamības nodrošināšana atjaunojamās enerģijas ražošanai** (atbildīgās institūcijas – EM, VARAM, ZM)

Mērķis ir veicināt plašāku vietējo AER izmantošanu enerģijas ražošanā un patēriņā, veicināt enerģijas ražošanu koģenerācijā, mazināt atkarību no primāro enerģijas resursu importa.

AER izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstības veicināšanai turpinās projektu īstenošana ES fondu 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros. Līdz 2015.gadam tika noslēgti 10 līgumi par KF finansējumu 29,6 milj. EUR, no tiem ir pabeigti 8 projekti par KF publisko finansējumu 21,21 milj. EUR. Projektu īstenošanas ietvaros plānotā uzstādītā elektriskā jauda 36 MW(el) un siltuma jauda 105 MW.

Enerģijas ražošanas atbalstam no lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes biomasas, ja saražotās enerģijas lietošana paredzēta galvenokārt ārpus saimniecības, pieejams kopējais publiskais finansējums 2011.-2013.gadā 201,9 milj. EUR apmērā (t.sk. ES fondu 133 milj. EUR). Līdz 2015.gada februārim ir īstenoti 40 jaunu staciju projekti, kuriem ir izmaksāts publiskais finansējums 43,5 milj. EUR., t.sk. no 2014.gada marta līdz 2015.gada martam 3 biogāzes koģenerācijas stacijām par to izveidošanu ir izmaksāts publiskais finansējums 1,2 milj. EUR apmērā.

- **Biodegvielas izmantošanas veicināšana transporta sektorā** (atbildīgās institūcijas – EM, VARAM, ZM)

Mērķis ir veicināt ilgtspējīgas biodegvielas patēriņu Latvijas transporta sektorā, tādejādi netiešā veidā veicinot arī biodegvielas ražošanu.

2015.gadā paredzēts saglabāt biodegvielu obligāto piejaukumu, turpināt piemērot samazinātas akcīzes nodokļa likmi biodegvielai, kā arī veicināt biodegvielu pieejamību patērētājiem.

Pēdējo 10 gadu laikā biodīzeļdegvielas un fosilās dīzeļdegvielas maisījums ar biodīzeļdegvielas saturu vismaz 30% (B30) tika patērēts tikai 2009.gadā, kad tās patēriņš sasniedza 360 tonnas. Tas nozīmē, ka samazinātās akcīzes nodokļa likmes degvielai B30 piemērošana atbilstoši sākotnējam mērķim stimulēt vietējo biodegvielas ražošanu un patēriņu, nav attaisnojusies. Līdz ar to saskaņā ar likumu *Par akcīzes nodokli* no 2015.gada 1.janvāra degvielai B30 ir noteikta tāda pati akcīzes nodokļa likme kā dīzeļdegvielai.

Lai veicinātu biodegvielas izmantošanu sabiedriskajā transportā un valsts un pašvaldību transportlīdzekļos, kā arī palielinātu pieprasījumu pēc elektroautomobiļiem, sagatavoti priekšlikumi *Grozījumiem Publisko iepirkumu likumā, Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā* un *Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā*, nosakot, ka pasūtītājs, rīkojot autotransporta līdzekļu iepirkumu, ņem vērā autotransporta līdzekļa dzinēja spēju darboties, izmantojot augstas koncentrācijas biodegvielu sajaukumus ar fosilo degvielu, tīru biodegvielu vai elektroenerģiju. Šobrīd tiek izstrādāts grozījumu ekonomiskais pamatojums.

3.6.3. Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana

Latvijas mērķis ir ierobežot valsts kopējās SEG emisijas, lai 2020.gadā tās nepārsniegtu 12,19³³ Mt CO₂ ekvivalenta. Šis mērķis iekļauj arī citu starptautisko saistību izpildi. SEG emisiju mērķis neietver zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības nozares radītās emisijas un piesaisti. Pašreizējās SEG prognozes liecina, ka, ja netiks ieviesti papildus pasākumi, 2020.gada mērķis SEG emisiju samazināšanai netiks sasniegts.

³³2020.gada SEG emisiju mērķis ir precizēts – 12,16 Mt CO₂ ekvivalenta saskaņā ar 2013.gada 26.marta EK Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK.

Saskaņā ar 2014.gada SEG emisijas nacionālās inventarizācijas rezultātiem³⁴ Latvijas kopējās SEG emisijas 2012.gadā bija 10,98Mt CO₂ ekvivalenta. Lielāko daļu no emisijām radīja enerģētika (40,3%), transports (25,4%) un lauksaimniecība (22%).

12.tabula

Latvijas SEG emisiju ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorija

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ³⁵	2020
Kopējās emisijas, Mt CO ₂ ekvivalenta	11,5	10,9	12,0	11,1	11,0	10,9	12,2
ES ETS emisijas ³⁶ , Mt CO ₂ ekvivalenta	2,7	2,5	3,2	2,9	2,7	2,6	2,3³⁷
Ne-ETS emisijas ³⁸ , Mt CO ₂ ekvivalenta	8,8	8,4	8,8	8,2	8,2	8,3	9,6³⁹
Ne-ETS emisijas (% pret 2005.gadu)	6,5	1,7	6,4	0,0	0,3	1,2	17,0

Valsts kopējās emisijas 2012.gadā bija atbilstošas prognozētajai ierobežošanas mērķa sasniegšanas trajektorijai. Saskaņā ar sākotnējo informāciju, 2013.gada Latvijas kopējās SEG emisijas, bija 10,94 Mt CO₂ ekvivalenta. Tas liecina par nelielu samazinājumu, salīdzinot ar 2012.gadu. Emisiju samazinājums vērojams galvenokārt enerģētikas nozarē.

Latvijā ne-ETS emisijas sastāda vairāk nekā ¾ no SEG emisijām. Ne-ETS ietvaros vislielākās emisijas ir enerģētikas sektorā – 60,7% no kopējām Latvijas 2013.gada ne-ETS sektora emisijām (transporta sektorā – 33,9%, ne-ETS stacionārā enerģētikā – 26%). Ļoti lielas SEG emisijas ir arī no lauksaimniecības – 30,2% no kopējām Latvijas 2013.gada ne-ETS SEG emisijām.

Galvenie politikas virzieni un pasākumi:

- **Ne-ETS emisiju ierobežošana** (atbildīgās institūcijas – VARAM, EM, ZM, SM)

Transporta sektorā netieša pozitīva ietekme uz SEG emisiju samazināšanu sagaidāma no vairākiem ES līmeņa instrumentiem – prasības par CO₂ emisijām jauniem transportlīdzekļiem, prasības attiecībā uz sēra saturu flotes degvielā, pāreja uz elektrotransportu, dzelzceļa infrastruktūras tālāka elektrificēšana u.c. Turpmākajos gados paredzēta transporta infrastruktūras tālāka uzlabošana – reģionālo autoceļu tīklu uzlabojumi, specializēto transporta koridoru attīstība, kas radīs pozitīvu efektu transporta plūsmas optimizēšanā. Tomēr kopumā transporta sektorā iespējas samazināt SEG emisijas ir ierobežotas.

Lauksaimniecības sektorā samazināt emisijas ir iespējams kūtsmēsļu apsaimniekošanas jomā, jo no savāktajiem un atbilstoši uzglabātajiem kūtsmēsļiem ir iespējams saražot biogāzi. Līdz 2020.gadam dalībvalstīm būs pieejams atbalsts atjaunojamo energoresursu izmantošanai un SEG emisiju samazināšanai, un tā ietvaros varēs finansēt projektus lauksaimniecības sektorā. Otrs iespējamais pasākums lauksaimniecības sektora SEG emisiju samazināšanai ir samazināt slāpekļa minerālmēsļu izmantošanu un vairāk izmantot organisko mēslojumu, tomēr šā pasākuma realizāciju aprūtinā tas, ka Latvijā joprojām ir zems izlietotais minerālmēsļu daudzums salīdzinot ar ES vidējiem rādītājiem un, labu ražas rādītāju sasniegšanai, tā apjoms faktiski ir jāpalielina. Organiskā mēslojuma izmantošanas īpatsvara palielināšanu kavē tas, ka Latvijā, saistībā ar zemu lauksaimniecības dzīvnieku blīvumu, organiskais mēslojums nav pieejams pietiekamā apjomā.

Līdz šim ne-ETS sektora emisiju samazināšanas pasākumus Latvijā īstenoja galvenokārt KPFI programmas ietvaros, kas tika uzsākta 2010.gadā. KPFI projektu ietvaros tika veikta komercēku un

³⁴ ANO Vispārējā konvencijas par klimata pārmaiņām:

http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/8108.php

³⁵ Eiropas Vides aģentūra: http://cdr.eionet.europa.eu/lv/eu/mmr/art08_proxy/envu9nrlq/

³⁶ ES ETS galvenokārt iekļauti Latvijas siltumenerģijas un elektroenerģijas ražotāji, kā arī lielākie rūpnieciskās ražotnes – cementa, flīžu, ķieģeļu, stikla šķiedras un dzelzs un tērauda izstrādājumu ražotnes.

³⁷ Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un padomes 2009.gada 23.aprīļa direktīvu Nr.2009/29/EK, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai uzlabotu un paplašinātu Kopienas siltumnieces efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu.

³⁸ Nozares, kas neietilpst ES ETS, piemēram, transports, maza apjoma rūpniecība un enerģētika, lauksaimniecība. Konkrēti mērķi ne-ETS nozarēm noteikti ar 2013.gada 26.marta EK Lēmumu par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar Lēmumu Nr.406/2009/EK.

³⁹ Atbilstoši 2013.gada 26.marta EK lēmuma par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu noteikšanu laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar lēmumu Nr.406/2009/EK 1.pielikumam (piemērojot Klimata Pārmaiņu Starpvaldību Padomes otrajā novērtējuma ziņojumā minētās globālās sasilšanas potenciāla vērtības) un 2013.gada 31.oktobra EK īstenošanas lēmumam par dalībvalstu ikgadējo emisiju sadales apjomu korekcijām laikposmam 2013.-2020.gads saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumu Nr.406/2009/EK”.

sabiedrisko ēku energoefektivitātes uzlabošana, ražošanas iekārtu efektivitātes uzlabošana un AER izmantošanas veicināšana (sk. 3.6.1.nodaļu). Papildus KPFI ietvaros, lai veicinātu SEG emisiju samazināšanu, 2014.gadā tika īstenots projektu konkurss *Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana transporta sektorā – atbalsts elektromobiļu un to uzlādes infrastruktūras ieviešanai*, atbalstot jaunu, rūpnieciski ražotu transportlīdzekļu, kas pēc savas konstrukcijas kā vienīgo mehānisko dzinējspēku izmanto enerģiju no transportlīdzeklī glabātās elektroenerģijas un kuru SEG emisijas ir 0 g/km (elektromobiļi) un jaunu publiski pieejamu uzlādes staciju ieviešanu Latvijā. Konkursa ietvaros 2014.gadā uzsākta 131 projekta īstenošana par kopējo KPFI finansējumu 3,7 milj. EUR, projektu īstenošanas noslēgums plānots 2015.gadā.

- **Pētniecība, inovācijas, sabiedrības informēšana** (atbildīgā institūcija – VARAM)

Mērķis ir veicināt SEG emisiju samazinošu produktu un tehnoloģiju pārnesi Latvijā, kā arī veicināt sabiedrības izturēšanās maiņas pasākumus.

Emisiju samazināšanas un atjaunojamo energoresursu jomā Latvijā ir veikti vairāki pētījumi. Pētījumi galvenokārt ir tikuši finansēti ne vien no KPFI, bet arī no Valsts pētījumu programmas, Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas, *Horizonts 2020* programmas budžetiem piesaistīto pētniecisko centru kā Rīgas Tehniskā universitāte un citiem.

MK apstiprinātās valsts pētījumu programmas 2014.-2017.gadam ietvaros darbu uzsākusi programma *Energoefektīvi un oglekļa mazieltipīgi risinājumi drošai, ilgtspējīgai un klimata mainību mazinošai energoapgādei*. Tās virsmērķis ir izstrādāt Latvijas klimata un enerģētikas politikas ilgtermiņa ietvara līdz 2030.gadam ieviešanas instrumentu zinātniski metodoloģisko pamatojumu un sagaidāmās ietekmes novērtēšanas metodes un pielietot tās SEG emisijas samazināšanas un AER mērķu sasniegšanas indikatīvo izmaksu novērtēšanai, tajā skaitā veicot izmaksu novērtējumu tautsaimniecības nozaru griezumā un atsevišķi izvērtējot emisiju tirdzniecībā iesaistītos un neiesaistītos sektorus.

Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija 2014.gadā finansēja trīs projektus saistītus ar emisiju mazināšanu un uzraudzību. Šie projekti tika izstrādāti sadarbībā ar Baltijas Vides Forumu (BEF), Fizikālās enerģētikas institūtu (FEI) un Rīgas Tehniskās universitātes Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūta palīdzību. Projektu galvenais mērķis bija SEG emisiju prognožu sagatavošana ne-ETS sektoram un sadedzināšanas iekārtu putekļu un sēra dioksīda emisiju piesārņojumam.

Horizonts 2020 programmas ietvaros Latvijā ir apstiprināts viens projekts par emisijām un klimata pārmaiņu jautājumiem. Šis projekts tiks īstenots tuvākajos gados. *Enhancing ecoSystem sERvices mApping for poLicy and Decision mAKing* (ESMERALD) projekts tiek īstenots sadarbībā ar 25 partneriem no visas Eiropas. Projekts ir vērsts uz novērtējumu metodoloģiju izstrādi zaļo infrastruktūru, aizsargājamo ekosistēmu, zemkopības, ūdens un klimata politiku novērtēšanai un plānošanai.

SEG emisiju samazinošo produktu un tehnoloģiju pārnesi Latvijā kopš 2011.gada ir īstenoti 14 projekti konkursa *Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinošu tehnoloģiju attīstīšana* ietvaros par kopējo KPFI finansējumu 1,6 milj. EUR. Pabeigto projektu ietvaros izstrādāti iekārtu prototipi, kuri spēj dzesēt notekūdeņus un iegūto siltumu novirzīt ūdens sildīšanai, izstrādāta efektīva zemu emisiju nefosilā kurināmā sadedzināšanas tehnoloģija kā katalizatoru izmantojot ūdens elektrolīzes produktu, veikta energoefektīva saules paneļa izstrāde u.c. Līdz 2014.gada beigām konkursa *Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinošu tehnoloģiju attīstīšana un pilotprojektu īstenošana* ietvaros īstenoti 13 projekti par kopējo KPFI finansējumu 2,4 milj. EUR. KPFI līdzfinansējums tika piešķirts inovatīvu produktu vai tehnoloģiju izveidei un demonstrēšanai, ja tai ir SEG samazinājuma potenciāls un praktiska lietojuma iespējas, kā arī tehnoloģiju nacionālās un starptautiskās pieredzes un zināšanu pārnesi, īstenojot pilotprojektus, lai demonstrētu inovatīvu SEG emisijas samazinošu tehnoloģiju darbību praksē.

2014.gadā noslēdzās EEZ finanšu instrumenta 2009.-2014.gada perioda programmas *Nacionālā klimata politika* neliela apjoma grantu shēmas projektu iesniegumu atklātais konkurss *Kapacitātes celšana pētījumiem un pasākumiem sabiedrības zināšanu uzlabošanai par klimata*

pārmaiņām un to radītajām sekām. Grantu shēmas konkursa ietvaros atbalstīti 15 projekti ar kopējo līdzfinansējumu 1,7 milj. EUR. Galvenās projektu aktivitātes ir saistītas ar dažādu sabiedrības mērķa grupu izglītošanu par klimata pārmaiņu jautājumiem (informatīvu kampaņu un semināru īstenošana, apmācību programmu izstrāde un īstenošana, izglītības un studiju moduļu izstrāde, zinātniski pamatotu pētījumu izstrāde). Projektu īstenošanas laiks paredzēts līdz 2016.gada aprīlim.

4. STRUKTŪRFONDU IZMANTOŠANA

ES Investīciju fondu (t.sk. ES struktūrfondi (ERAF un ESF) un Kohēzijas fonds, kā arī ELFLA un EJZF) līdzfinansētie ieguldījumi 2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros ir radījuši būtisku stimulējošo ietekmi uz ekonomisko aktivitāti. Arī 2014.-2020.gada plānošanas periodā ES Investīciju fondu plānošanas dokumenti izstrādāti tā, lai ieguldījumi sekmētu *Eiropa 2020 stratēģijas* mērķu sasniegšanu, nodrošinot stratēģiskas un efektīvas investīcijas ar mērķi saglabāt pozitīvo ietekmi uz ekonomisko attīstību arī turpmākajos gados.

ERAF un KF finansējums „Eiropa 2020” stratēģijas mērķu sasniegšanai

2007.-2013.gada plānošanas perioda darbības programmas *Uzņēmējdarbība un inovācijas* un *Infrastruktūra un pakalpojumi* ietvaros *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanai plānots novirzīt publisko finansējumu 1,37 miljrd. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 1,29 miljrd. EUR. Minētais finansējums veicina *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanu šādās jomās:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 358,47 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 326,75 milj. EUR apmērā;
- ieguldījumu P&A jomā – publisko finansējumu 463,79 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 451,88 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 315,29 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 280,94 milj. EUR apmērā;
- sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 239,62 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF finansējumu 218,64 milj. EUR apmērā;
- klimata pārmaiņu un enerģētikas jomā – publisko finansējumu 201,16 milj. EUR apmērā, t.sk. ERAF un KF finansējumu 198,86 milj. EUR apmērā.

ESF finansējums Eiropa 2020 stratēģijas mērķu sasniegšanai

2007.-2013.gada plānošanas perioda ietvaros ar ESF atbalstu tiek veicināta tādu *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšana, kā sekmēt konkurētspēju, uzlabojot izglītības sistēmu; veicināt nodarbinātību, īstenojot darba tirgus reformas, lai nodrošinātu elastdrošību, mazinot nedeklarētu nodarbinātību un palielinot līdzdalību darba tirgū (t.sk. veicinot vecāka gadagājuma personu nodarbinātību un veicinot mūžizglītību), kā arī veicināt sociālo iekļaušanu, lai mazinātu nabadzību.

Latvijas NRP definēto prioritāro virzienu ar ESF atbalstu tiek veicināta konkurētspēja, īstentot reformas profesionālajā izglītībā, kā arī realizēta aktīvās darba tirgus politika, mūžizglītības un sociālās iekļaušanas pasākumi.

Eiropa 2020 stratēģijas mērķu sasniegšanai tiek novirzīts publiskais finansējums 541,93 milj. EUR apmērā pasākumiem, kas atbilst šādiem *Eiropa 2020* stratēģijas mērķiem:

- nodarbinātības jomā – publisko finansējumu 280,99 milj. EUR apmērā;
- P&A jomā – publisko finansējumu 1,38 milj. EUR apmērā;
- izglītības jomā – publisko finansējumu 125,05 milj. EUR apmērā.

Tāpat ESF atbalsts paredzēts arī tādiem atbalsta pasākumiem, kas vienlaicīgi dod ieguldījumu vairāku *Eiropa 2020* stratēģijas mērķu sasniegšanā:

- nodarbinātības un P&A jomā – publisko finansējumu 55,11 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un izglītības jomā – publisko finansējumu 17,88 milj. EUR apmērā;
- nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 48,02 milj. EUR apmērā;
- izglītības un sociālās iekļaušanas jomā – publisko finansējumu 13,5 milj. EUR apmērā.

ES Investīciju fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda finansējuma sadalījums un sasaiste ar “Eiropa 2020” stratēģiju

Turpmākai sekmīgai ES Investīciju fondu (ESF, ERAF, KF, ELFLA un EJZF) ieviešanai kopumā pieejami 5350,1 milj. EUR. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes *Regulā (ES) Nr.1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas*

Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ padomes regulu (EK) Nr.1083/2006 noteiktajiem tematiskajiem mērķiem, kas nodrošina Kohēzijas politikas saikni ar Eiropa 2020 stratēģiju, Partnerības līgumā ESI fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam⁴⁰ ir noteikts indikatīvs ES Investīciju fondu finansējuma sadalījums un norādīta sasaiste ar nacionālajiem mērķiem Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā (skat. 13.tabulu).

Nemot vērā Latvijas tautsaimniecības attīstības līmeni un vajadzības, investīcijas ir plānotas visos tematiskajos mērķos. Detalizētāka informācija par tematiskajiem mērķiem, izvēlētajiem prioritārajiem virzieniem un ieguldījumu prioritātēm, kā arī informācija par plānotajām atbalstāmajām darbībām un tematisko mērķu sasaisti ar nacionālajiem mērķiem Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā pieejama Partnerības līgumā ESI fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam, kā arī ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmā *Izaugsme un nodarbinātība*⁴¹ un Latvijas lauku attīstības programmā 2014.-2020.gadam⁴² un Rīcības programmā zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020.gadam⁴³.

13.tabula

Indikatīvs ES Investīciju fondu finansējuma sadalījums un to sasaiste ar nacionālajiem mērķiem Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā
1.Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	467 519 706	0	0	13 370 863	0	0	480 890 569	NRP mērķis: ieguldījumi P&A – 1,5% no IKP. NRP izaicinājumi: mazs nodarbināto skaits zinātnē un pētniecībā, mazattīstīta zinātnes un pētniecības infrastruktūra, nepietiekams moderni aprīkoti laboratoriju skaits tehnoloģiskas ievirzes projektu īstenošanai, vājš pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls, vāja sadarbība starp zinātnes un rūpniecības sektoriem, Latvijas biznesa struktūru galvenokārt veido mazie un vidējie uzņēmumi, kuriem nav kapacitātes investēt P&A un mazs augsto tehnoloģiju sektors, nepietiekams valsts budžeta un privātā sektora finansējums, nodarbināto personu zināšanu un prasmju neatbilstību darba tirgus vajadzībām.
2.Uzlabot IKT pieejamību, izmantošanu un kvalitāti	172 783 829	0	0	0	0	0	172 783 829	Atbilstoši Eiropa 2020 stratēģijas vadošajā iniciatīvā <i>Digitālā programma Eiropai</i> noteiktajam mērķim 2020.gadā jebkuram ES iedzīvotājam jābūt iespējai abonēt interneta piekļuves pakalpojumu ar lejupielādes ātrumu ≥ 30 Mbit/s un vismaz 50% no ES māsaimniecībām abonēs interneta piekļuves pakalpojumus ar lejupielādes ātrumu ≥ 100 Mbit/s. Tāpat uzsvērts, ka ES dalībvalstīm jāveicina pilnībā sadarbībspējīgu e-pārvaldes pakalpojumu izvēršanu un izmantošanu. NRP izaicinājumi: sabalansētas tautsaimniecības attīstības nodrošināšana, paaugstinot IKT ieguldījumu visu tautsaimniecības

⁴⁰ Apstiprināts ar MK 2014.gada 19.jūnija rīkojumu Nr.313 *Par Partnerības līgumu ES investīciju fondu 2014.-2020.gada plānošanas periodam* un EK 2014.gada 20.jūnija lēmumu C(2014) 4237 par Partnerības līguma apstiprināšanu Pieejams <http://www.esfondi.lv/page.php?id=1149>.

⁴¹ Apstiprināta ar MK 2015.gada 4.februāra rīkojumu Nr.62 *Par ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda darbības programmu "Izaugsme un nodarbinātība"* un EK 2014.gada 11.novembra lēmumu C(2014)8508 par darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” apstiprināšanu. Pieejama <http://www.esfondi.lv/page.php?id=1149>.

⁴² Pieejama: <https://www.zm.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/lauku-attistibas-programma-2014-2020/latvijas-lauku-attistibas-programma-2014-2020-gadam?nid=1046#jump>

⁴³ Pieejama: <https://www.zm.gov.lv/zivsaimnieciba/statiskas-lapas/ricibas-programma-zivsaimniecibas-attistibai-2014-2020-gadam?id=3515#jump>

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem <i>Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā</i>
								nozaru izaugsme un inovācija.
3. Uzlabot MVK, kā arī lauksaimniecības nozares (attiecībā uz ELFLA) un zvejniecības un akvakultūras nozares (attiecībā uz EJZF) konkurētspēju	296 191 300	0	0	370 273 187	95 185 869	0	761 650 356	NRP izaicinājumi: uzņēmējdarbības vides uzlabošana, komersantu pieejas finansēm nodrošināšana ar mērķi atbalstīt produktīvās investīcijas, neliels MVK īpatsvars eksporta struktūrā; sarežģīta marketinga aktivitāšu īstenošana ārvalstīs, MVK nodarbināto personu zināšanu un prasmju neatbilstība darba tirgus vajadzībām.
4. Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs	286 344 229	0	194 266 292	40 173 411	0	0	520 783 932	NRP mērķi: 40% AE īpatsvars bruto enerģijas gala patēriņā; primārās enerģijas ietaupījums 0,67 Mtoe; Ierobežot SEG emisijas nozarēs ārpus ETS tā, lai pieaugums nepārsniegtu 17%, salīdzinot ar 2005. gadu
5. Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, riska novēršanu un pārvaldību	65 819 321	0	0	201 823 430	0	0	267 642 751	Eiropa 2020 stratēģijas vadošā iniciatīva Resursu ziņā efektīva Eiropa paredz pasākumu plūdu risku samazināšanai un novēršanai nepieciešamību
6. Saglabāt un aizsargāt vidi un uzlabot resursu izmantošanas efektivitāti	367 097 718	0	190 138 398	201 823 430	24 397 873	0	783 457 419	NRP izaicinājumi: uzņēmējdarbības vides uzlabošana, pilnveidojot atkritumu saimniecības infrastruktūru, pilnveidojot ūdenssaimniecības infrastruktūru, nodrošinot sabiedrisko pakalpojumu pieejamību un sasniedzamību. Eiropa 2020 stratēģijas pamatiniciatīvas Resursu ziņā efektīva Eiropa ūdens resursu politikas prioritāte ir ūdens taupīšana un efektīva izmantošana, nodrošinot tā pieejamību pietiekamā daudzumā un atbilstošā kvalitātē, kā arī atgriežot to vidē pieņemamā kvalitātē. Tāpat tā paredz, ka palielinot pārstrādes līmeni, samazināsies pieprasījums pēc primārajām izejvielām un tiks atkārtoti izmantoti vērtīgi materiāli.
7. Veicināt ilgtspējīgu transportu un novērst trūkumus tīkla pamatinfrastruktūrās	235 477 563	0	924 294 295	0	0	0	1 159 771 858	Eiropa 2020 stratēģijas vadošās iniciatīvas Resursu ziņā efektīva Eiropa mērķis – ekonomiskās izaugsmes nodalīšana no resursu izmantošanas, atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni, palielināt atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu, modernizēt transporta nozari un veicināt energoefektivitāti, attīstot ilgtspējīgu transporta infrastruktūru.
8. Veicināt stabilas un kvalitatīvas darba vietas un atbalstīt darbaspēka mobilitāti	0	135 410 788	0	117 753 689	12 750 000	29 010 639	294 925 116	NRP mērķi: 73% iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem jābūt nodarbinātiem. Samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21% vai 121 tūkst. cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku.
9. Veicināt sociālo iekļaušanu, apkarot nabadzību un jebkādu diskrimināciju	193 377 447	225 160 750	0	70 177 238	0	0	488 715 435	NRP mērķi: 73% iedzīvotāju vecumā no 20 līdz 64 gadiem jābūt nodarbinātiem. Samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21% vai 121 tūkst. cilvēku novērst nabadzības vai atstumtības risku.
10. Ieguldīt izglītībā, apmācībā un arodizglītībā prasmju apguvei un mūžizglītībā	277 460 786	238 500 493	0	16 198 463	0	0	532 159 742	NRP mērķi: Skolu nepabeigušo iedzīvotāju īpatsvars (vecuma grupā 18-24 gadi; %) ir 13,4%. Iedzīvotāju īpatsvars 30-34 gadu vecumā ar augstāko izglītību ir 34-36%.
11. Uzlabot publisko iestāžu	0	18 063 357	0	0	0	0	18 063 357	NRP izaicinājumi: samazināt administratīvo slogu uzņēmumiem,

Tematiskais mērķis	ERAF	ESF	KF	ELFLA	EJZF	JNI	Kopā	Sasaiste ar nacionālajiem mērķiem <i>Eiropa 2020 stratēģijas kontekstā</i>
un ieinteresēto personu institucionālās spējas un efektīvu valsts pārvaldi								uzlabot uzņēmējdarbības tiesību aktu kvalitāti un veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides veidošanu.
Kopā	2 362 071 899	617 135 388	1 308 698 985	1 031 593 711	132 333 742	29 010 639	5 480 844 364	

2014.gadā Latvija sadarbībā ar citām Eiropas dalībvalstīm un kaimiņvalstīm piedalījās Eiropas strukturālo un investīciju fondu mērķa *Eiropas teritoriālā sadarbība* programmu 2014.-2020.gadam izstrādē, nodrošinot to virzību apstiprināšanai Eiropas Komisijā, lai jaunajā periodā veicinātu uzņēmējdarbību un teritoriju līdzsvarotu attīstību, nodarbinātības paaugstināšanu, vides aizsardzību un kultūras un vēstures mantojuma saglabāšanu, sociālās nevienlīdzības novēršanu, kā arī pašvaldību, valsts iestāžu un nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes paaugstināšanu, sadarbībā ar ārvalstu partneriem īstenojot pārrobežu iniciatīvas.

2014.-2020.gada plānošanas periodā ETS mērķim piešķirtais Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējums Latvijai ir 93,6 milj. EUR, tomēr kopējais Latvijas ieguvums būs atkarīgs no Latvijas partneru spējas izveidot konkurētspējīgu partnerību un sagatavot augstas kvalitātes projektu iesniegumus, konkurējot ar partneriem no citām programmu dalībvalstīm.